

SUOMALAISTEN PANKKIEN VERORAPORTOINTI JA RAPORTOINNIN KEHITYS

Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu

Pro gradu -tutkielma

2022

Tekijä: Salla Mustalampi
Oppiaine: Laskentatoimi
Ohjaaja: Kati Pajunen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

<i>Tekijä</i> Salla Mustalampi	
<i>Työn nimi</i> Suomalaisten pankkien veroraportointi ja raportoinnin kehitys	
<i>Oppiaine</i> Laskentatoimi	<i>Työn laji</i> Pro gradu -tutkielma
<i>Aika (pvm.)</i> 21.5.2022	<i>Sivumäärä</i> 64
<i>Tiivistelmä - Abstract</i> <p>Yritysvastuuajattelu on pitkään mielletty osaksi ympäristö- ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvä tekoja, mutta taloudellinen osa-alue on jäänyt hieman taka-alalle vastuuraportoinnin saralla. Verokysymykset on liitetty osaksi vastuullisuutta melko myöhään, mutta sidosryhmät ovat viime aikoina lisänneet vaatimuksiaan myös vastuullista veronmaksua ja veroraportointia kohtaan. Vapaaehtoisen raportoinnin kasvusta päätellen yritykset ovat selkeästi ymmärtäneet ja kokeneet veroraportoinnin sidosryhmille aiempaa merkittävämmäksi vastuun osa-alueeksi, johon halutaan panostaa jatkossa yhä enemmän. Tutkimuksessa perehdyttiin tarkemmin pankkien veroraportoinnin teemoihin, ja analysoitiin myös teemojen pohjalta raportoinnin kehitystä. Tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä veroraportoinnin osuudesta pankkien yritysvastuuraportoinnin kentällä. Tutkimusaineistona käytettiin Suomen suurimpien pankkien julkisia raportteja vuosilta 2014, 2017 ja 2020 ja tutkimusmenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Veroraportoinnilla on mahdollista vastata sidosryhmien kasvaviin vaatimuksiin avoimuudesta ja läpinäkyvyydestä, joten näkökulmana hyödynnettiin myös sidosryhmäteoriaa.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena kävi ilmi, että Suomen suurimpien pankkien veroraportointi on kehittynyt kokonaisuutena vuodesta 2014 vuoteen 2020. Sidosryhmien kasvaneet läpinäkyvyysvaatimukset ovat lisänneet etenkin kansainvälisempien Nordean ja Danske Bankin osalta vastuulliseen veronmaksuun sekä talousrikollisuuden ja veronkierron ehkäisyyn liittyvää veroraportointia. OP sen sijaan kehittyi muita tarkasteltavia pankkeja enemmän oman veronmaksunsa raportoinnissa sekä kvantitatiivisella että visuaalisella tasolla. Maakohtainen raportointi oli hyvällä tasolla jo ensimmäisenä tarkasteluvuonna, mutta muutoin sääntelyn käyttöönotto ja kehitys on ollut melko suppeaa ja epäjohdonmukaista. Kaikkien pankkien osalta veroraportit korostivat kaikkina tarkasteluvuosina yritysten osuutta merkittävänä veronmaksajana. Tämä osoittaa osaltaan sen, että pankeille on tärkeää säilyttää maineensa vastuullisena veronmaksajana ja pysyä luotettavana sidosryhmiensä näkökulmasta.</p>	
<i>Asiasanat</i> yritysvastuu, verojalanjälki, veroraportointi, verot, vastuullinen veronmaksu	
<i>Säilytyspaikka</i>	Jyväskylän yliopiston kirjasto

KUVIOT

KUVIO 1 Yhteiskunta- ja yritysvastuun pyramidimalli (Carroll 1991).....	13
KUVIO 2 Yritys – ja yhteiskuntavastuun sekä kestävän kehityksen kolme ulottuvuutta (TBL) (Elkington 2004)	15
KUVIO 3 GRI 207 standardi (GRI, 2019)	25

LYHENTEET

BEPS	Veropohjan rapautumisen ja voittojen siirtämisen ehkäisemiseen pohjautuva hanke (Tax Base Erosion and Profit Shifting)
ESG	Environmental, Social, Governance
GRI	Global Reporting Initiative
CbCR	Maakohtainen veroraportointi (Country-by-Country Reporting)
CR	Yritysvastuu (Corporate Responsibility)
CSR	Yrityksen yhteiskuntavastuu ja yritysvastuu (Corporate Social Responsibility)
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
SASB	Sustainable Accounting Standards Board
TBL	Triple Bottom Line
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö
VNK	Valtioneuvoston kanslia

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Johdatus aiheeseen	5
1.2	Tutkielman tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	7
1.3	Tutkielman rakenne	8
2	YRITYSVASTUU - JA VERORAPORTOINTI	9
2.1	Sidosryhmäteoria veroraportointia selittävänä teorianana	9
2.2	Verovastuun taustalla yrityksen yhteiskuntavastuu ja yritysvastuu	11
2.3	Verot ja yritysvastuuraportointi eli verojalanjälkiraportointi.....	15
2.4	Veroraportointi Suomessa	19
2.5	Veroraportointi osana verosuunnittelua ja verostrategiaa.....	21
2.6	Veroraportoinnin sääntely.....	23
2.6.1	Global Reporting Initiative - GRI	24
2.6.2	Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston ohjeistus	26
2.6.3	OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille.....	27
2.6.4	Pankit raportoivat tuloveroista maakohtaisesti.....	28
3	AINEISTO JA MENETELMÄ.....	30
3.1	Menetelmä	30
3.2	Tutkimuksen aineisto	32
3.3	Tutkimusprosessin kuvaus	33
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
4.1	Veroraportoinnissa toistuvat teemat ja teemojen kehitys.....	36
4.1.1	Verojalanjälki ja efektiivinen verokanta lukuina	36
4.1.2	Rooli veronmaksajana sidosryhmille ja yhteiskunnalle	38
4.1.3	Vastuullinen veronmaksu ja läpinäkyvyys strategisina periaatteina.....	41
4.1.4	Taloudellisen yhteiskuntavastuun johtaminen	44
4.2	Raportointiperiaatteiden noudattaminen ja kehitys veroraporteissa	47
4.2.1	Maakohtainen veroraportointi	47
4.2.2	Global Reporting Initiative	49
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	53
5.1	Johtopäätökset.....	53
5.2	Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusehdotukset.....	56
	LÄHTEET.....	58

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aiheeseen

Vastuullisuus aiheena on yhä kasvava mielenkiinnon kohde, mihin halutaan yritysmaailmassa panostaa yhä enemmän. Yleisesti nähty yrityksen tavoite tuottaa voittoa osakkeenomistajilleen on saanut perinteisemmän tavoitteen lisäksi myös vastuullisuusnäkökulman, jonka mukaan yritykset ovat myös yhteiskunnallisia toimijoita, joiden vastuullisuus ulottuu lisäksi myös muille sidosryhmille kuin osakkeenomistajille (Matten ja Crane 2005). Viime vuosikymmeninä yritysten vastuullisuus on mielletty suurimmaksi osaksi ympäristö- ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvinä tekoina, kun taas taloudellisen vastuun osa-alue on jäänyt vähemmälle huomiolle yhteiskunnassa. Esimerkiksi ekologisuuteen, päästöjen vähentämiseen ja ihmisoikeuksien parantamiseen liittyvää viestintää, markkinointia sekä raportointia on tullut jatkuvasti lisää, kun taas esimerkiksi vastuullisen veronmaksun osalta nämä viestinnän osa-alueet ovat olleet vielä muihin osa-alueisiin verrattuna taka-alalla. (Knuutinen 2015.) Fernandez-Feijoo, Romero, ja Ruiz (2014) tuovat esiin tutkimuksessaan korostetummin yritysten sidosryhmät, kuten esimerkiksi asiakkaat, jotka vaativat yrityksiltä vastuullisuutta ja läpinäkyvyyttä ympäristö- ja sosiaalisten asioiden lisäksi myös taloudellisesti, eli esimerkiksi vastuullisen veronmaksun osalta. Myös muilla yrityksen sidosryhmillä kuin osakkeenomistajilla on suuri vaikutus yrityksen arvonluontiprosessiin ja sitä uhkaaviin riskeihin (Harrison ja van der Laan Smith 2015), jolloin vastuullisuusnäkökulma on otettava huomioon sidosryhmien sitä vaatiessa. Yhtenä vastuullisuustoimintaa ja raportointia selittävänä teoriana on nähty sidosryhmäteoria, jonka mukaan vastuullisuusnäkökulma ja siitä raportointi on syntynyt vastaukseksi organisaatioiden ja sidosryhmien välisiin luottamusongelmiin (Elerup Nielsen ja Thomsen 2007).

Yhteiskunnallisen kiinnostuksen lisääntymisestä esimerkkinä on vuoden 2021 syksyllä tapahtunut tietovuoto, joka tunnetaan nimellä ”Pandoran paperit”. Vero.fi-artikkelin ”Pandoran paperit -tietovuoto” (Verohallinto 2021) sekä Ylen ”Kahdeksan kysymystä ja vastausta Pandoran papereista eli uudesta

jättimäisestä tietovuodosta”-artikkelin (Hänninen ja Knus-Galán 2021) mukaan kansainvälinen toimittajien järjestö ICIJ (International Consortium of Investigate Journalists) julkaisi syksyllä 2021 salaisia asiakirjoja, jotka sisälsivät salaisia tietoja veroparatiisiyhtiöiden omistajista. Asiakirjoista tuli tietoisuuteen yli 200 suomalaisen henkilön nimet sekä yhteensä kymmenien tuhansien veroparatiisiyhtiöiden omistajat. Tapaus sai merkittävää mediahuomiota maailmanlaajuisesti, mikä kertoo vastuullisen veronmaksun kiinnostavuudesta ja ehkäpä myös veroraportoinnin tarpeellisuudesta. Lisäksi kansalaisjärjestö Finnwatch (2016) arvioi, että pelkästään aggressiivisen verosuunnittelun seurauksena Suomi menettä vuosittain 430–1400 miljoonaa euroa verotuloja. Yksi tapa aggressiivisen verosuunnittelun vähentämiseksi on veroraportoinnin läpinäkyvyyden lisääminen (Euroopan komissio 2016).

Euroopan komissio (2011) määrittelee yritysvastuun kokonaisuudeksi, jossa yritykset toteuttavat oikeudellisten velvoitteiden lisäksi yhteiskuntaa ja ympäristöä palvelevia toimia kokonaisvaltaisen yhteiskunnallisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Yritysvastuuraportoinnilla taas tarkoitetaan tilinpäätöstietojen lisäksi yhteiskuntavastuuseen liittyvää vapaaehtoista raportointia, joka edistää läpinäkyvyyttä ja avoimuutta (Harmaala ja Jallinoja 2012). Vastuullisuusraportointi perustuu siis suurimmilta osin vapaaehtoisuuteen, eikä pakottavaa sääntelyä raportoinnista vielä ole. Kuitenkin vapaaehtoiseen raportointiin ohjaavan sääntelyn määrä kasvaa jatkuvasti. Sääntelyn tarkoituksena on muun muassa yhdenmukaistaa ja selkeyttää vastuuraportointia. Esimerkiksi velvoitteita on asetettu vakavaraisuusdirektiivillä (Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014), jonka mukaisesti luottolaitosten tulee raportoida veroista maakohtaisesti. Lisäksi Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston ohjeistus (2014) asettaa yhä tarkempia raportointivelvoitteita valtion enemmistöomisteisille yhtiöille. Aggressiivisen verosuunnittelun ja voiton siirtojen ehkäisyä ajava OECD:n BEPS-hanke korostaa myös maakohtaista veroraportointia (OECD 2020.). Sidosryhmien kasvavat vaatimukset sekä sääntelyssä tapahtuneet muutokset, esimerkiksi GRI:n (Global Reporting Initiative) ohjeistuksissa tapahtunut viimeaikainen muutos syyskuussa 2019 ovat mahdollisesti vaikuttaneet raportoinnin kehitykseen. Uudistuksessa voimaan tuli uusi GRI 207 Tax-standardi, jonka tarkoituksena on esitellä raportointivaatimuksia tarkemmin veroraportoinnin osalta (GRI 2019). KPMG:n (2020) julkaiseman tutkimuksen mukaan yritysvastuuraportoinnin määrä on jatkuvassa kasvussa, ja verrattuna esimerkiksi KPMG:n (2017) edelliseen vastuullisuusraportointitutkimukseen, tulokset osoittavat merkittävää kasvua vapaaehtoisen yritysvastuuraportoinnin kentällä. Vaikuttaa siltä, että yritykset ovat ymmärtäneet ”vastuullisuusilmion” merkittävyyden ja sidosryhmien vaatimukset vastuullisuuteen liittyen, ja raportoinnin määrä on oletettavasti kasvamassa (esim. PwC 2018). Raportoinnista on hyötyä myös yrityksen liiketoiminnalle, sillä yritykset voivat parhaimmillaan luoda vastuullisuusviestinnän ja -tekojen avulla itselleen kilpailuetua markkinoilla (Porter ja Kramer 2006), ja lisäksi raportista on mahdollista saada yritykselle myös sisäisesti merkittävä työkalu, sillä raporttien avulla voidaan arvioida kehittymistä myös ei-taloudellisilla alueilla (Fernandez-Feijoo ym. 2014).

Erityisesti pankkien veroraportointi on tärkeää, sillä esimerkiksi kansalaisjärjestö Finnwatchin (2018) tekemän selvityksen mukaan pankkien

verovastuullisuuden raportoinnista on löytynyt useita puutteita ja jopa virheitä. Kyseinen tutkimus on aiheuttanut paljon mediahuomiota, eikä virheellinen ja puutteellinen tieto varmastikaan herätä luottamusta sidosryhmissä. Finnwatchin (2018) tutkimuksen tilinpäätösasiantuntija Kostiaisen mukaan pankkien julkinen veroraportointi on vain minimitasolla, vaikka pankkien luulisi olevan erityisen avoimia vastuullisen veronmaksun suhteen. Pankkialan luottamusta ovat järjestyneet erinäiset rahanpesu- ja veronkiertosyytökset, kuten esimerkiksi Danske Bankin Viron-yksikön rahanpesututkinta vuonna 2018 (Takkunen ja Kippo 2020). Lisäksi esimerkiksi Nordea oli mainittuna muun muassa vuoden 2020 ”Pankkien paperit” tietovuodossa, jossa selvitettiin epäilyttävien pankkijärjestelmän tilien kautta kulkevia rahoja (Juutilainen, Knus-Galán, ja Hänninen 2020). Koska pankit mahdollistavat rahoitusmarkkinoiden toiminnan ja pankkitoiminta koskee varmasti lähes jokaista suomalaista ihmistä, on luottamuksen rakentaminen merkittävässä roolissa pankkien toimintaa.

1.2 Tutkielman tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Raportointi lisää taloudellisen yritysvastuun läpinäkyvyyttä ja tutkielman tarkoituksena onkin tutkia, kuinka vero- ja verojalanjälkiraportointi on kehittynyt vuosien saatossa sääntelyn ja sidosryhmien kasvavien vaatimusten mukaan. Aihe rajataan koskemaan erityisesti Suomen veroraportointia, ja tarkemmin suurimpien pankkien veroraportointia. Yritysvastuun raportoinnin ja tutkimuksenkin osalta uusi ja kehittyvä ilmiö on itsessään jo mielenkiintoinen tutkimusaihepiiri, ja rajauksella tutkimusta saadaan kohdistettua tarkemmin Suomeen sekä pankkialalle. Tutkimuksen tavoitteena on löytää ja analysoida relevanttia ja ajantasaista tietoa verojen osuudesta yritysvastuun ja yritysvastuuraportoinnin kentällä. Tarkoituksena on tutkia Suomen suurimpien pankkien veroraportointia sekä analysoida raportoinnin kehitystä ja kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä hyödyntämällä olemassa olevaa ja vuosi vuodelta kehittyneitä sääntelyä. Näkökulmana tutkimukselle hyödynnetään sidosryhmäteoriaa, sillä sidosryhmillä on ollut ja on edelleen merkittävä vaikutus veroraportoinnin syntyyn ja kehitykseen (Hardeck ja Kirn 2016).

Tarkastelussa on kohdeorganisaatioiden vastuullisuusraportit vuosilta 2014, 2017 ja 2020. Aikaisempaa tutkimusta suomalaisten yhtiöiden veroraportoinnista on vähän ja varsinkin suomalaisten pankkien veroraportointiin liittyviä tutkimuksia ei juurikaan ole. Aiemmat tutkimukset ovat keskittyneet useimmiten valtio-omisteisiin yhtiöihin, sillä heitä koskee myös tarkemmat veroraportoinnin sääntelyt, kuten rahoitusalaakin. Tutkimusongelmasta ja aikaisempien tutkimuksien puutteista nousevat tutkimuskysymykset ovat seuraavanlaiset:

- 1) Miten pankit raportoivat veroista?
- 2) Miten raportointi vastaa olemassa olevaa sääntelyä?
- 3) Miten veroraportointi on kehittynyt tarkasteltavien pankkien vastuuraportoinnissa?

1.3 Tutkielman rakenne

Tutkielma koostuu johdannosta, teorialuvusta eli tutkimuksen viitekehyksestä, tutkimusmetodologian esittämisestä sekä tuloksista ja johtopäätöksistä. Johdannossa esitellään yleisesti tutkimuksen aihepiiri ja sen relevanttius. Lisäksi tutkimuksen tavoite, tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne esitellään ensimmäisessä luvussa. Johdannon jälkeen tutkielman toisessa luvussa käsitellään tutkielman teoreettista viitekehystä. Teoreettinen viitekehys alkaa sidosryhmäteorian esittämisellä, joka asettaa näkökulman koko tutkimusprosessille. Toisessa luvussa käsitellään yritys vastuuta käsitteenä sekä yritys vastuuraportointia ja raportointiin liittyviä tunnetuimpia teorioita. Lisäksi toisessa luvussa teoreettista viitekehystä syvennetään kohti veroraportointia ja raportoinnin sääntelyä. Luvussa käsitellään veroraportointia Suomessa, määritellään tärkeimpiä käsitteitä aihepiiriin liittyen sekä tuodaan esiin veroraportointiin vaikuttavaa sääntelyä.

Kolmannessa luvussa perehdytään tarkemmin pankkien vuosi- sekä vastuullisuusraportteihin, analysoidaan valittuja aineistoja sekä kerrotaan valitusta tutkimusmenetelmästä ja sen toteuttamisesta tarkemmin. Luvussa neljä esitellään tutkimuksen tulokset löydettyihin teemoihin jaoteltuna ja myös kehitystä analysoiden. Viimeisessä, eli viidennessä luvussa esitetään tuloksien ja aikaisempien tutkimuksien vertailuun pohjautuvat johtopäätökset. Viidennessä luvussa analysoidaan vielä tutkimuksen luotettavuutta ja mahdollisia rajoituksia sekä tuodaan esiin mahdolliset jatkotutkimusehdotukset.

2 YRITYSVASTUU - JA VERORAPORTOINTI

2.1 Sidosryhmäteoria veroraportointia selittävänä teoriana

Yritysvastuuseen ja vastuuraportointiin liittyviä motiiveja ja taustatekijöitä on tutkittu, jotta voitaisiin selittää tarkemmin raportointiin vaikuttavia tekijöitä. Veroraportoinnin motiiveja selittäviä teorioita vastuullisuusmotiivien takaa löytyy, sillä veroraportointi on syntynyt ratkaisuksi havaittuun ongelmaan sidosryhmien ja organisaatioiden välisessä luottamussuhteessa (Ellerup Nielsen ja Thomsen 2007). Tässä tutkielmassa sidosryhmäteorian tarkoitus on toimia ylätasoinen teoria ja ajatusmallina, jonka näkökulmasta verovastuu- ja veroraportointiaiheita ymmärretään, tutkitaan ja käsitellään.

Yritysvastuuseen sekä veroraportointiin liittyvissä tutkimuksissa sekä yritysten toimintamalleissa on usein keskiössä yrityksen sidosryhmät, ja vastuuraportoinnilla pyritäänkin kohtaamaan muun muassa sidosryhmien vaatimukset. Fernando ja Lawrence (2014) tulkitsevat, että esimerkiksi sidosryhmä- sekä legitimizeeriteoria ovat selittäviä tekijöitä yritysvastuulliselle toiminnalle, ja teorian raportoinnin ja muun vastuullisen toiminnan motiiveille ovat toisiaan täydentäviä. Tunnetut teoriat vaikuttavat siis vastuullisuustoiminnan, kuten esimerkiksi tarkemmin raportoinnin taustalla limittäin, eikä yksikään teoria pysty yksin selittämään kokonaan yritysvastuuta- tai vastuullisuusraportointia. Tässä tutkielmassa esiin on nostettu erityisesti sidosryhmäteoria, sillä veroraportointi on syntynyt pitkälti sidosryhmien avoimuus- ja läpinäkyvyysvaatimuksiin vastatakseen (Ellerup Nielsen ja Thomsen 2007). Finanssikriisien ja suurien rahoituslaitosten epäluottamuksen valossa vaikuttaa siltä, että sidosryhmille ei enää riitä tieto kannattavuudesta tai ”tavallisesta liiketoiminnasta”, vaan sidosryhmien huoliin vastatakseen yritysten on kerrottava vakuuttavasti toiminnan laillisuudesta ja vastuullisuudesta (Sethi, Martell ja Demir 2017).

Freemanin (1984) määrittelyn mukaan sidosryhmillä tarkoitetaan ryhmiä ja henkilöitä, joilla on mahdollisuus vaikuttaa yrityksen toimintaan tai joihin yritys voi itse toiminnallaan vaikuttaa. Sidosryhmäteorian ytimessä on ajatus siitä, että sidosryhmien, heidän tarpeidensa ja toiveidensa kuunteleminen ovat menestyksenkään liiketoiminnan alkupiste, koska heidän toimintansa vaikuttaa suoraan yritykseen. Tällöin yritysvastuuta ajaa organisaation suhteet ulkoisiin toimijoihin ja sidosryhmien intressit. (Frynas ja Yamahaki 2016.) Sidosryhmäteorian osuus on merkittävä liittyen yritysvastuuseen, sillä esimerkiksi Yamahakin ja Frynasin (2016) tutkimuksen tuloksena oli, että sidosryhmäteorialla on suurin merkitys yritysvastuuseen kaikista yritysvastuuraportointia selittävästä teoriasta. Freeman (1984) ottaakin käsitteen määrittelyssä esiin myös sidosryhmien merkityksen, sillä jokainen yksilö tai ryhmä, joka voi vaikuttaa yrityksen tavoitteisiin ja päämäärään, voi myös estää päämäärän toteutumisen. Vaikka sidosryhmäteoria onkin yleinen yritystutkimuksissa käytetty teoria, on sillä selkeästi runsaasti käyttöä myös yritysvastuukontekstissa. Perinteisesti yrityksen perimmäisenä tavoitteena on nähty osakkeenomistajien voiton maksimointi. Yrityksen osakkeenomistajat ovat myös yrityksen sidosryhmiä. Tämä näkökulma saattaa

olla hieman ristiriidassa verovastuullisuuden kanssa, sillä tästä näkökulmasta verot ovat voittoa pienentäviä kustannuksia, jotka itseasiassa vähentävät osakkeenomistajien voittoa. (Knuutinen 2014.) Yrityksen ja sidosryhmien luottamus on olennainen osa suhdetta ja luottamuksen merkitys tulee väistämättä esille sidosryhmäteorian sekä yritysvastuun tutkimuskentillä. Sidosryhmät luottavat organisaation vastavuoroisuuteen hyödyn jakamisessa takaisin sidosryhmille vastineeksi omasta panoksestaan. Usein kuitenkin yrityksillä on suurempi valta, eivätkä hyödyt palaudu täysin oikeudenmukaisesti sidosryhmille. (Greenwood ja Van Buren III 2010.) Luottamus on merkittävässä roolissa myös veroraportoinnissa, sillä sidosryhmät olettavat vastineeksi panoksestaan, että yritys toimii vastuullisesti kaikilla osa-alueilla, myös verojenmaksun osalta.

Vaikka täysin virtaviivaisesti sidosryhmäteoria ei liity vastuuasioihin ja sen teorioihin, Harrison ja van der Laan Smith (2015) uskovat, että näillä kahdella teoriolla on kuitenkin yhteinen päämäärä vähintään vastuuraportoinnin saralla. Harrisonin ja Wicksin (2013) mukaan nimittäin sidosryhmäteorian osuus yritysvastuukontekstissa voidaan osoittaa esimerkiksi siten, että yrityksen arvoa alentava käyttäytyminen aiheuttaa ennemmin tai myöhemmin yritykselle ongelmia, kun sidosryhmät lakkaavat sen vuoksi tarjoamasta arvon luomiseen tarvittavia resursseja. Esimerkiksi yritys voisi alkaa raharesursseja säästääkseen tarjoamaan laaduttomampia tuotteita, jolloin voidaan olettaa, että asiakkaiden yritykseen ohjaaman rahavirran voidaan olettaa ennemmin tai myöhemmin laskevan. Tästä voidaan huomata, kuinka suuri vaikutus todellisuudessa sidosryhmillä on yrityksen toimintaan. Jokaisen vastuullisen yrityksen tulisi tarjota yhä tarkempaa raportointia laajemmalle sidosryhmäjoukolle, sillä myös muillakin kuin osakkeenomistajilla on suuri vaikutus yrityksen arvonluontiprosessiin ja sitä uhkaaviin riskeihin (Harrison ja van der Laan Smith 2015). Vastuuteorioiden ja sidosryhmäteorian yhteinen päämäärä onkin siis arvonluontiprosessin tukeminen ja sitä uhkaavien riskien minimointi. Myös Fernandez-Feijoo ym. (2014) painottavat tutkimuksessaan sidosryhmien tärkeyttä ja erityisesti sitä, kuinka yritystoiminnan ja yritysvastuuraporttien läpinäkyvyys vahvistaa sidosryhmien ja yrityksen välistä suhdetta. Tutkimuksessa havaittiin myös, että tiettyjen sidosryhmien (asiakkaat, työntekijät ja ympäristö) vaatimukset parantavat vastuuraporttien läpinäkyvyyttä ja laatua.

Unerman (2008) sekä Kurittu (2018) painottavat vahvasti näkökulmaa, jonka mukaan yritysten intressi vastuuraportoinnista liittyy maineriskien minimoimiseen. Maineeseen kohdistuvat uhkat on otettava vakavasti, sillä esimerkiksi Murray (2003) kuvailee maineriskit nykyisen liiketoiminnan merkittävimmäksi uhaksi, joka tulisi ottaa huomioon myös riskienhallinnallisesti. Yritysvastuu- ja veroraporttien vapaaehtoisuus antaa mahdollisuuden yrityksille kuvata ensinnäkin toimintansa maineensa kannalta edullisimmalla tavalla, että vastata negatiiviseen julkiseen huomioon omalla suotuisalla tavallaan. Kuitenkin vapaaehtoisuus asettaa myös velvollisuuksia siitä, että raportin tulee olla todennettavissa ja asioiden tulee olla relevantteja, sillä myös sidosryhmien silmissä uskotavuuden menetys on mahdollista (Sethi ym. 2017). Sidosryhmien intressejä palvellakseen veroraportoinnissa tärkeää on, että raportti välittää lukijalle eli sidosryhmilleen relevanttia tietoa ymmärrettävässä muodossa, sillä huono raportti ei paranna yrityksen mainetta. Kurittu (2018) mainitseekin tärkeimmiksi asioiksi

raportin muodostamisessa kirkkaat ydinviestit, helppolukuisuuden sekä luotettavat tiedot. Tärkeää onkin määritellä nämä osa-alueet kohderyhmän perusteella. Raporttia ei tarvitse tehdä puhuttelemaan koko yhteiskuntaa, vaan tarkoin valitun kohderyhmän, kuten yrityksen sidosryhmien (esimerkiksi asiakkaat, henkilöstö, sijoittajat) odotuksia. Vastuullisuudesta viestivällä, laadukkaalla raportoinnilla voidaan vaikuttaa sidosryhmiin ja heidän näkemyksiinsä yrityksen maineesta. Verojalanjälkiraportointia voidaan siten käyttää hyödyksi yrityksen taloudellisesta näkökulmasta.

2.2 Verovastuun taustalla yrityksen yhteiskuntavastuu ja yritysvastuu

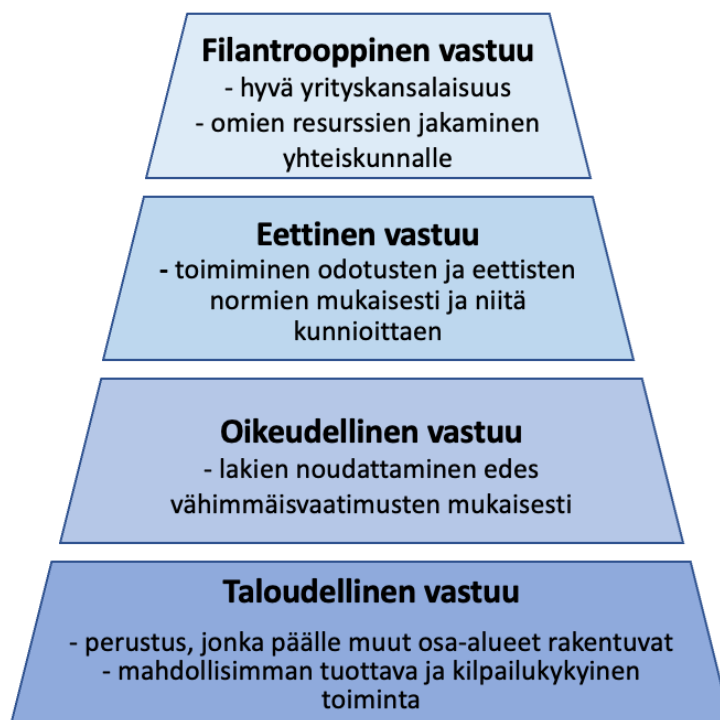
Yritysten toimintaympäristö muuttuu ja kehittyy jatkuvasti yhä kiivaampaan tahtiin, ja yritysvastuun kenttä on laajentunut huomattavasti vuosikymmenien saatossa. Historia yritysvastuun ja yhteiskuntavastuun tutkimuksesta ulottuu jopa 1900-luvun alkupuoliskolle, ja tuolloin onkin nähty ensimmäiset viittaukset aihepiiriin liittyen. Kuitenkin yritysvastuun ”uutena aikakautena” voidaan pitää aikaa toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvulta eteenpäin, kun tutkimus aihepiiriin ympärillä alkoi laajentua ja empiirinen tutkimus alkoi lisääntyä (Carroll 1999). Carroll (1999) näkeekin Howard R. Bowen (1953) kirjan ”Social Responsibilities of the Businessman” tärkeänä lähtökohtana ja 1950-luvun tärkeimpänä tutkimuksena yhteiskuntavastuun tutkimuskentältä. Tätä tutkimusta voitaisiin pitää yritysvastuututkimuksen ja yritysvastuuraportoinnin kehittymisen alkupisteenä ja uudemman aikakauden syntyaikana, sillä tällöin tutkimuksessa nähtiin, että yhteiskuntavastuu ei ole ”ihmelääke” kaikkiin yhteiskunnan ongelmiin, mutta se on tärkeä aihe, jonka tulisi ohjata tulevaisuuden liiketoimintaa (Carroll 1999). Käsitteinä yritysvastuuta (corporate responsibility) sekä yrityksen yhteiskuntavastuuta (corporate social responsibility, CSR) on tutkittu runsaasti viime aikoina. Huolimatta siitä, että aihepiiri on ollut suosittu vastuullisuuden tutkimuskentällä jo 1970-luvulta asti, molempien käsitteiden syvimmästä merkityksestä on yhä useita eri näkemyksiä (Carroll 1999). Tutkimuksissa sekä arkikielissä näitä termejä käytetään usein toistensa synonyymeina, sillä eri toimijat käyttävät eri käsitteitä kuvaamaan samaa aihepiiriä, eli yrityksen vastuullisuutta ja vastuullisuuden osa-alueita. Dahlsrud (2006) pyrki tutkimuksessaan frekvenssilaskennan avulla löytämään yleisimmin käytettyjä määritelmiä, jotka kuvaavat yhteiskuntavastuuta käsitteenä. Hän tutki käsitettä viiden eri osa-alueen avulla, jotka olivat yhteiskuntavastuun sidosryhmä-, sosiaalinen-, taloudellinen-, vapaaehtoisuus- ja ympäristöllinen osa-alue. Nämä osa-alueet toistui selkeästi aihepiiriin liittyvissä tutkimuksissa, ja artikkelin mukaan jopa 97 % todennäköisyydellä näistä osa-alueista vähintään kolme mainittiin yhteiskuntavastuututkimuksissa. Yrityksen yhteiskunta- sekä yritysvastuun käsitteet pirstaloituvat siis usealle eri tieteenalalle ja useisiin osa-alueisiin, jolloin yleispätevän määritelmän luominen on haastavaa. Vaikka käsitteiden määrittely ei ole täysin yhdenmukaista, Dahlsrud (2006) löysi tutkimuksessaan yleisimmin käytetyn määritelmän, jonka on luonut Euroopan komissio. Euroopan komission (2011) uusimmassa

määritelmässä yhteiskuntavastuuta kuvataan kokonaisuudeksi, jossa yritykset yhdistävät aiemmin mainitut osa-alueet omaan liiketoimintaansa ja vuorovaikutukseensa sidosryhmiensä kanssa. Kyseessä on oikeudellisten velvoitteiden lisäksi yhteiskuntaa ja ympäristöä palvelevia toimia yhteiskunnallisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Harmaalan ja Jallinojan (2012) mukaan yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan yrityksen ja yhteiskunnan välistä suhdetta sekä rooleja kansan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin rakentamisessa. Yritysvastuulla taas tarkoitetaan pikemminkin yritysten vapaaehtoisia, lain vähimmäisvaatimukset ylittäviä keinoja, joiden avulla he toteuttavat yhteiskuntavastuuta (Harmaala ja Jallinoja 2012; Knuutinen 2015). Matten ja Moonin (2008) sekä Knuutisen (2015) mukaan yhteiskuntavastuuna nähdään yrityksen toimintatavat ja käytännöt, jotka heijastavat ja saavat aikaan suurempaa yhteiskunnallista hyvää, kuin ainoastaan yrityksen itsensä tuoton maksimaalinen tavoittelu. Intressinä ei ole niinkään yrityksen tuoton maksimointi, vaan yhteiskunnallisen hyvinvoinnin rakentamisen lisääminen vapaaehtoisesti. Yritysvastuun ja sen toteuttamiseen liittyvät käsitteet voivat olla haastavat määritellä, sillä tutkimuksissa (esimerkiksi Matten ja Moon 2008) tuodaan esille lisäksi myös maantieteellisiä eroja yritysvastuun määrittelyssä. Yritysvastuu näyttäytyy erilaisena ja mukautuu eri osa-alueisiin esimerkiksi globaalien trendien, mutta myös paikallisten olojen mukaisesti. Matten ja Moon (2008) painottavatkin tutkimuksessaan juuri määritelmän dynaamisuuutta ja sen vaihtelevuutta maantieteellisesti, mikä lisää ennestään käsitteen määrittelyn haastavuutta.

Yleisesti yrityksen toimintamallin ytimenä on nähty, että yrityksen tulee tuottaa mahdollisimman hyvä tuotto omistajilleen, mutta sen lisäksi yhä korostetummin yrityksen tulee ottaa vastuullinen rooli yhteiskunnallisen hyvinvoinnin rakentamisesta (Harmaala ja Jallinoja 2012). Yhteiskuntavastuu ja yritysvastuu ovat kuitenkin saaneet osakseen myös kritiikkiä, koska näiden kahden tavoitteen maksimaalisen hyvän toteutuminen saattaa usein olla hieman ristiriidassa. Vapaaehtoinen vastuuraportointi tai hyväntekeväisyystoiminta ei välttämättä aja ainakaan suorasti yrityksen intressiä olla mahdollisimman tuottava. Friedmanin (1970) julkaiseman artikkelin mukaan yritystoiminnan ainoa vastuullisuusrooli tulisi liittyä yrityksen resurssien allokointiin kohti voittojen kasvattamista pitkällä aikavälillä. Tutkimuksen mukaan kuitenkin kaikesta vastuullisuudesta huolimatta yrityksen toiminnan perustana tulisi olla tuottaa mahdollisimman hyvä tuotto omistajilleen. Yhteiskunnallinen vastuu tulisi ottaa huomioon vain tilanteissa, joissa se parantaa yrityksen kannattavuutta ja tuottoja, eli yrityksellä ei olisi sosiaalista vastuuta yhteiskunnallisesti. Kuitenkin Harmaalan ja Jallinojan (2012) mukaan myös päinvastaisia mielipiteitä on, sillä joidenkin näkemysten mukaan yritykset eivät edelleenkään huomioi tarpeeksi yhteiskunnallista vastuuta, vaan pyrkivät saavuttamaan vastuullisuudellaan ainoastaan liiketoiminnallista menestystä.

Tieteellisesti merkittävänä mallina yritysten vastuullisuuden monimuotoista kenttää selventääkseen Carroll (1991) on luonut yleisesti tunnetun yhteiskuntavastuun nelijakoisen pyramidin. Pyramidin mukaan yritysten yhteiskuntavastuu rakentuu neljästä peruspilarista: taloudellisesta, oikeudellisesta, eettisestä sekä filantrooppisesta vastuusta. Ensimmäistä pyramidin osaa, taloudellista vastuuta, Carroll pitää pyramidin perustuksena ja tärkeimpänä yksittäisenä

palasena, jonka päälle muut vastuualueet rakentuvat. Taloudellisen vastuun osa-alueella keskeisintä on, että yritys on mahdollisimman tuottoisa ja tehokas. Myös Knuutinen (2015) mainitsee taloudellisen näkökulman olevan ”lähtöpiste” yritys vastuulle. Seuraavana osa-alueena taloudellisen vastuun päälle rakentuu oikeudellinen vastuu, jonka ytimessä on se, että yrityksen tulee toimia voimassa olevan sääntelyn ja lainsäädännön mukaisesti. Kolmantena pyramidin kerroksena on eettinen vastuu, jonka mukaan vastuullinen yritys toimii eettisten ja moraalisten normien mukaisesti ja kunnioittaa niitä. Ylimpänä kerroksena nähdään filantrooppinen vastuu. Filantrooppisen vastuun toteuttamisena nähdään esimerkiksi Harmaalan ja Jallinojan (2012) mukaisesti yhteiskunnallinen hyväntekeväisyys, jonka myös Carroll (1991) on maininnut kuvatessaan filantrooppista vastuuta. Laajemmin Carroll (1991) kuvaa tätä resurssien vapaaehtoiseksi jakamiseksi yhteiskunnalle ja hyväksi yrityskansalaisuudeksi. Maantieteellisesti tarkasteltuna maissa, joissa valtiolla on pienempi rooli terveyspalveluiden tuottamisessa (esim. Yhdysvallat vs. Pohjoismaat), vastuullisuuden filantrooppinen osa-alue korostuu. Tämänkaltaisessa yhteiskunnassa yritysten filantrooppista vastuuta tarvitaan suhteellisesti paljon enemmän. (Harmaala ja Jallinoja 2012.) Carrollin (1991) muodostama pyramidimalli yhteiskuntavastuusta on kuvattu kuviossa 1.

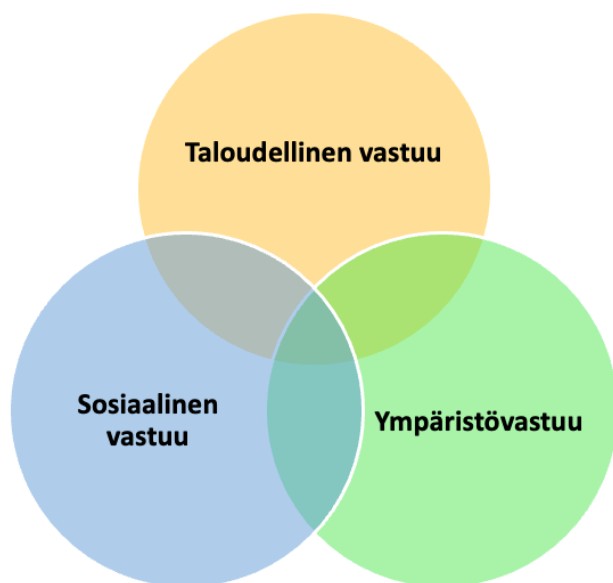

KUVIO 1 Yhteiskunta- ja yritys vastuun pyramidimalli (Carroll 1991).

Carrollin (1991) pyramidimallin lisäksi toinen vakiintunut malli yritys vastuun määrittelyyn tutkimuskentällä on Triple Bottom Line-malli (TBL), jonka Elkington

esitteli ja loi vuonna 1994 kuvaamaan yritysten yhteiskuntavastuuta ja kestävästä kehitystä (Elkington 2004). Harmaalan ja Jallinojan (2012) mukaan samainen malli oli vuonna 1987 kehitetty kuvaamaan kestävästä kehitystä, mutta Elkingtonin myötä nykyään myös yritysvastuuta tarkastellaan saman jaottelun mukaisesti. Molemmissa malleissa osa-alueina ovat taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöön liittyvä vastuu, jotka ovat keskenään riippuvuussuhteessa ja toimivat rinnakkain. Elementit ovat yhteydessä toisiinsa, eikä niihin kohdistuvia toimenpiteitä pysty täysin erottelamaan toisistaan, sillä esimerkiksi taloudellisella näkökulmalla on usein väistämättäkin vaikutus myös ihmisiin sekä ympäristöön. Kuitenkin Correia (2019) huomauttaa, että mallin ongelmana on se, että se ei esitä hierarkiaa näiden osa-alueiden välillä, toisin kuin Carrollin (1991) pyramidimalli. Kaikkia näitä osa-alueita hallinnoidaan myös lainsäädännöllisesti, mutta paljon jää myös yrityksen omaehtoisen filantrooppisen vastuullisuuden varaan. Taloudellisen vastuun osa-alueella on nähty, että nimenomaisesti yritystoiminnan tehokkuus ja kannattavuus ovat edellytyksiä sille, että yritys voi yleisestikin toimia muillakin osa-alueilla vastuullisesti. Tämä näkemys vastaa Carrollin (1991) pyramidimallia, jossa taloudellinen vastuu nähtiin kaiken vastuullisuuden perustana, sillä ilman kannattavaa yritystoimintaa on yrityksen miltei mahdotonta olla vastuullinen ja tehdä vastuullisia valintoja esimerkiksi investointien tai hyväntekeväisyyden kautta. Yrityksen kannattavuutta korostetaan pitkällä aikavälillä, sillä kestävästä kehityksenkin näkökulmasta toimintaa on hyvä ajatella myös seuraavien sukupolvien näkökulmasta katsottuna.

Sosiaalista vastuuta analysoitaessa huomio kohdistuu ihmisiin, ja erityisesti yrityksen henkilöstöön ja muihin yrityksen sidosryhmiin. Yrityksellä on velvollisuus yhteiskunnassa esimerkiksi työllistämisen ja tuoteturvallisuuden parantajana sekä henkilöstön hyvinvoinnin rakentajana. Ympäristövuoluullisuudella tavoitellaan sitä, että yritys on vastuussa siitä, että se toimii ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Päästöistä ei huolehdi ainoastaan teollisuudessa, vaan nykyään esimerkiksi tuotteen koko elinkaaren ympäristövaikutusten hallinta on noussut keskiöön. Jokaisen yrityksen velvollisuus on olla tietoinen toimintansa ympäristövaikutuksista ja noudattaa ainakin lain vähimmäisvaatimuksia esimerkiksi päästöjen vähentämiseksi. (Correia 2019; Harmaala ja Jallinoja 2012). Triple Bottom Line- malli on kuvattu kuviossa 2.

KUVIO 2 Yritys – ja yhteiskuntavastuun sekä kestävän kehityksen kolme ulottuvuutta (TBL) (Elkington 2004).

Vaikka tutkimuksissa esiintyneet määritelmät ja mallit sinänsä eroavat toisistaan, korostuu kaikissa määritelmissä sama yrityksen rooli yhteiskunnallisen hyvän rakentamisessa vapaaehtoisesti. Vastuullisuudessa sekä vastuullisuusraportoinnissa on kyseessä siis pakollisen sääntelyn ja lainsäädännön ylittäviä toimia yhteiskunnallisen hyvinvoinnin luomiseksi. Kuitenkin vastuullisuuden toteutustavat vaihtelevat myös maantieteellisesti, ja saattavat näyttäytyä eri tavoilla maasta tai jopa paikkakunnasta riippuen. Ympäristö osa-alue on alkanut korostua tutkimuksissa viimeisillä vuosikymmenillä (Carroll 1999; Dahlsrud 2006), mutta myös muita osa-alueita tulee korostaa jatkossa yrityksen liiketoimintastrategioissa. Kaikki vastuullisuuden osa-alueet vaikuttavat toisiinsa ja ovat keskenään riippuvuussuhteessa, joten huomio tulisi pikemminkin kiinnittää osa-alueiden kokonaisuuteen. Määritellyt yhteiskuntavastuun osa-alueetkin vaihtelevat tutkimusten ja tutkimuskysymysten vaihdellessa, mutta selkeästi ympäristö, talous, ihmiset ja vapaaehtoisuus ovat yhteiskunnallisen- ja yritysvastuun sekä alan tutkimuskentän keskiössä.

2.3 Verot ja yritysvastuuraportointi eli verojalanjälkiraportointi

Yritysvastuun osa-alueista ympäristö – sekä sosiaalisen vastuun näkökulmat ovat olleet suuremmissa roolissa yritysvastuuseen liitettyssä toiminnassa sekä yritysvastuuraportoinnissa. Hiljattain kuitenkin taloudellinen näkökulma nimenomaan verotusnäkökulmasta on saanut osansa, kun asiat liittyen yritysten veroraportointiin ja vastuulliseen veronmaksuun ovat saaneet yhä enemmän huomiota julkisesti. Julkisuudessa on esimerkiksi puitu yhtiöiden tuloverojen

vähäisiä määriä sekä yhtiöiden voittojen siirtämistä kevyemmän verotuksen valtioihin verojen välttely -intressissä. Yritysvastuuraportoinnin ja sitä myötä myös veroraportoinnin määrä on kasvanut viimeisinä vuosikymmeninä yhä kiivaampaan tahtiin samalla, kun kiinnostus yritys- ja yhteiskuntavastuuseen sekä vastuulliseen veronmaksuun on yhä lisääntynyt. Moir (2001) mukaan uusklassisen taloustieteen näkökulmasta ainoat yritysvastuullisuuden liitetyt aspektit olisivat työntekijöiden palkitseminen sekä verojen maksu, mutta yleisesti yritysvastuu nähdään laajempaan kokonaisuutena. Vaikka esimerkiksi juuri uusklassisen taloustieteen näkökulmasta sekä Christensen ja Murphyn (2004) mukaan verojen maksaminen on yksi tärkeimmistä yritysvastuun komponenteista ja yhteiskunnallisesti vastuullisen toiminnan kulmakivi, on verokysymyksiin liittyvään vastuuraportointiin alettu kiinnittämään huomiota sidosryhmien, että yritysten toimesta varsin myöhään. Tutkimuksen mukaan verojen maksu voidaan nähdä jopa selkeimmäksi osaksi hyvää yrityskansalaisuutta, joka oli taas osana Carrolin (1991) vastuullisuuden pyramidimallia.

Lain velvoittama raportointi on pitkälti säädetty lainsäädännöllisesti, ja sen tarkoituksena on edistää yritystoiminnan läpinäkyvyyttä. Suomessa yritystoimintaa, kirjanpitoa ja tilinpäätösraportointia ohjaavat useat eri lait, muun muassa osakeyhtiölaki (2006/624) sekä kirjanpitolaki (1336/1997). Tilinpäätös- ja kirjanpitolaitojen lisäksi on tullut viime aikoina yhä laajemmin vapaaehtoista raportointia, kuten juuri yritysvastuu- ja veroraportointi. (Harmaala ja Jallinoja 2012.) Yritysvastuu- sekä veroraportoinnin tarkoituksena on viestiä sidosryhmille siitä, kuinka yritys toteuttaa vastuullista liiketoimintaa ja veroraportoinnin osalta tarkemmin, kuinka yritys toimii vastuullisena veronmaksajana. Kiinnostuksen kasvaessa myös vaatimukset vastuusta ja läpinäkyvyydestä kasvavat, jonka vuoksi sidosryhmien kommunikointivaateisiin on ollut tärkeää löytää ratkaisuja (Ellerup Nielsen ja Thomsen 2007). Veroraportoinnin- sekä laajemminkin koko yritysvastuuraportoinnin kasvu on yhtiöiden vastaus tähän sidosryhmien luottamusongelmaan, sillä veroraportoinnin tavoitteena on lisätä yritystoiminnan läpinäkyvyyttä ja avoimuutta liittyen veronmaksuun erityisesti sidosryhmiä ajatellen. (Knuutinen 2015; Työ- ja elinkeinoministeriö 2015.) Tätä luottamusongelmaan vastaamista kuvataan Hardeckin ja Kirnin (2016) tutkimuksessa, jossa he tuovat esille seikkoja, jotka lisäävät yrityksen todennäköisyyttä veroraportointiin. Yritykset, joilla on alhaisimmat efektiiviset veroasteet, negatiivinen mediahuomio veroasioihin liittyen tai merkittävämpi toimialakohtainen sidosryhmäpaine, ovat yleensä alttiimpia julkaisemaan vastuullisuusraportillaan veroja käsitteleviä laskelmia. Eniten veroihin liittyvää sidosryhmien luottamusvajetta kohtaavat yritykset pyrkivät korjaamaan sidosryhmien ja yrityksen välistä luottamusta sekä yrityksen mainetta veroraportoinnilla, mikä tukee sidosryhmäteorian roolia veroraportointia selittävänä tekijänä.

PwC:n yritysvastuubarometrin (2018) mukaisesti nykytilanteessa vaikuttaa siltä, että veroraportointi on tullut jäädäkseen ja vakiintuakseen osaksi yritysvastuuraportointia. Vapaaehtoisen raportoinnin kasvusta päätellen yritykset ovat selkeästi ymmärtäneet ja kokeneet veroraportoinnin sidosryhmille aiempaa merkittävämmäksi vastuun osa-alueeksi, johon halutaan panostaa jatkossa yhä enemmän. Raportointi on yleensä osana vuositilinpäätöstä tai erillisraportointina esimerkiksi vastuullisuusraportin muodossa (Sethi ym. 2017; Torkkel 2013a).

PwC yritys vastuubarometrissa vuodelta 2018 on mainittu, että yhdistettyjen vuosi- ja vastuullisuusraporttien suosio on ollut nousussa, mikä on poistanut osaltaan raporttien päällekkäisyyksiä ja tuonut olennaiset asiat yhteen raporttiin. Oletettavasti yhdenmukaisemman sääntelyn, alan tutkimuksen ja kokemusten lisääntyessä myös yritys vastuuraporttien vertailukelpoisuus ja laatu parantuvat tulevaisuudessa. Tätä vapaaehtoista raportointia on pyritty yhä enemmän sääntelemään erilaisilla ohjeistuksilla, mutta laissa vakiintunutta viitekehystä yritys vastuuraportoinnille ei ole, eikä raportointiohjeiden käyttö ole pakollista. Tämän vuoksi vastuullisuusraportit eivät ole olleet kovin vertailukelpoisia, sillä raportit ovat vaihdelleet muun muassa laajuuden, valittujen raportointiaiheiden ja läpinäkyvyydenkin osalta. (Ellerup Nielsen ja Thomsen 2007.) Useimmat vastuusta vapaaehtoisesti raportoivat yritykset kuitenkin käyttävät raportoinnin pohjana olemassa olevaa ohjeistusta, ja Global Reporting Initiative (GRI) raportointimalli onkin näistä normistoista maailmanlaajuisesti suosituin (KPMG 2020). KPMG:n (2020) vastuullisuusraportointiin liittyvässä tutkimuksessa Suomen KPMG:n Tomas Otterström kommentoi, että suurena vaikuttajana Suomen vastuullisuusraportoinnin jyrkkään kasvuun on ollut EU:n muiden kuin taloudellisten tietojen raportointidirektiivi. Direktiivi 2014/95/EU velvoittaa suuret yhtiöt raportoimaan ei-taloudellisista tiedoista, kuten esimerkiksi sosiaalisista sekä ympäristöllisistä haasteista vuodesta 2017 alkaen (Venturelli ym. 2019). Vaikka veroraportointi on tulossa osaksi vastuuraportointia muiden osa-alueiden oheen, Jenkins ja Newell (2013) mukaan yritys vastuuraporteissa ei usein mainita verokäytännöistä mitään, tai jos mainitaan, kyseessä on pintapuolinen maininta siitä, että verojen maksu tapahtuu lainmukaisesti oikeamääräisenä.

Käsitteenä veroraporteilla käytetään usein termiä verojalanjälki. Yrityksen verojalanjäljellä tarkoitetaan sitä, kuinka paljon yrityksen toiminta tuottaa yhteiskunnallisella tasolla verotuloja. Tätä voidaan kutsua myös yrityksen verokuoromaksi tai verokontribuutioksi. Verojalanjälki on syntynyt ympäristövastuun osa-alueeseen tiukasti liitetyn hiilijalanjälki-termin seurauksena. Toisin kuin hiilijalanjälki, verojalanjälki on positiivinen termi ja mitä suurempi se on, sitä enemmän yhteiskunnalle on tuotettu verotuloja (Knuutinen 2015). Yrityksen matala hiilijalanjälki kertoo yrityksen ympäristövastuullisuudesta ja ekologisuudesta, kun taas vastaavasti korkea verojalanjälki kuvaa yrityksen verovastuullisuutta. Käsitteen määrittely jaetaan yleensä suppeaan- sekä laajaan verojalanjälkeen. Suppea verojalanjälki sisältää ainoastaan välittömät verot, kuten tuloverot, varainsiirtoverot ja kiinteistöverot. Laajaan verojalanjälkeen lasketaan välittömien verojen lisäksi välilliset verot, kuten arvonalisävero ja ennakonpidätykset. (Torkkel 2013b.)

Tarkemmin veroraportoinnilla on mahdollista saada tietoa muun muassa siitä, kuinka paljon yritys on maksanut veroja ja minkä valtioiden verotukseen veronmaksut ovat menneet (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015). Kuitenkin on huomattava, että veroraporttien sisältö vaihtelee ja sen kuuluukin vaihdella toimialan ja maantieteellisen sijainnin mukaisesti. Esimerkiksi terveydenhuoltoalan verojalanjälki voi näyttää hyvin erilaiselta verrattuna esimerkiksi vientiyhtiöön, sillä arvonalisäveron vähennyskelpoisuus on näillä toimialoilla merkittävän erilaista. Tämän vuoksi, vaikka veroraportit ovat tarkoitettu veroinformaation lähteeksi, ei raporttien perusteella voi kuitenkaan tehdä täydellisiä päätelmiä siitä,

kuka on esimerkiksi valikoiduista yrityksistä parhain veronmaksaja varsinkaan eri toimialojen kesken. Tietyntyylinen standardisoituminen tietysti helpottaa vertailukelpoisuutta, mutta täysin standardisoitu veroraportointi ei ole edes pyrkimyksenä. (PwC 2018.) Esimerkiksi Suomessa Valtioneuvoston kanslia (2014) mainitsee ohjeistuksessaan, kuinka he haluavat veroraportointiohjeistuksellaan huomioida erilaisilla toimialoilla ja toiminnan laajuudella toimivat yhtiöt. Veroraportoinnin tarkoituksena ei ole lisätä velvoitteita ja sääntelyä niin paljon, että se vaikeuttaisi yritysten liiketoimintaa tai niiden asemaa markkinoilla. Erilaiset yhtiöt on huomioitu sillä, että raportoitavan tiedon olennaisuutta ja joustavuutta korostetaan. Yritys voi siis itse analysoida oman toimialansa, toimintansa, sidosryhmiensä ja strategiansa perusteella, mitä raportoitavaa tietoa on olennaista ja järkevää esittää. Kuten myös GRI (2021) ohjeistaa, yhtiöt valitsevat omaan vastuullisuusraportointiinsa sopivat komponentit, joiden perusteella voidaan arvioida toimintaa sekä toiminnan läpinäkyvyyttä.

Veroraportoinnilla sekä laajemmin yritysvastuuraportoinnilla on merkitystä myös yritykselle sisäisesti, sillä se on merkittävä työkalu, jolla voidaan arvioida kehittymistä myös ei-taloudellisilla alueilla (Fernandez-Feijoo ym. 2014). Yritysvastuu- ja veroraportointia voidaan ajatella myös osana yrityksen strategiaa, sillä hyvin toteutetut vastuullisuusteot-, -valinnat ja -viestintä antavat mahdollisuuden yritykselle erottautua kilpailijoistaan ja luoda merkittävän kilpailuedun markkinoilla (Porter ja Kramer 2006). Herzig ja Schaltegger (2006) tuovat esiin raportoinnin monia hyötyjä yritykselle, joita ovat esimerkiksi maineen ja brändin parantaminen, legitimitetin parantaminen, kilpailuedun saavuttaminen ja avoimuuden lisäämisen sekä sisäisesti että ulkoisesti. Lisäksi Harrison ja van der Laan Smith (2015) huomauttavat, että sidosryhmäorientoituneella yrityksellä on myös vastuu tuottaa kaikkia sidosryhmiä hyödyttäviä tietoja ja ei ainoastaan osakkeenomistajia hyödyttäviä tietoja. Veroraportoinnilla voi olla siis selkeitä hyötyjä ja mahdollisuuksia yritykselle sekä yrityksen sisäisenä työkaluna että ulkoisena maineen parantamiseen käytettävänä työkaluna.

Shuili Du, Bhattacharya, ja Sankar Sen (2011) tutkivat myös vastuuraportoinnin ja yrityksen strategian yhdistämistä, ja huomaavatkin tarkemman raportoinnin luovan pitkäaikaista kilpailuetua sekä sosiaalisella, että itse yritystä hyödyttävällä tavalla. Kuitenkin juuri tätä intressiä ja ajatusta sosiaalisesta vastuullisuudesta ja sen johdosta yrityksen kilpailuedun kasvamisesta on myös kritisoitu, sillä yritysvastuu- sekä tarkemmin myös veroraportit on nähty myös osana yrityksen markkinointia ja mainoskampanjoita. Tällöin raportoinnin ja tekojen tarkoituksena siis lisätä taloudellista kannattavuutta ja positiivista imagoa, eikä niinkään lisätä avoimuutta ja tehdä tekoja filantrooppisesta näkökulmasta vastuullisuuden eteen (Harmaala ja Jallinoja 2012), ja jopa piilotella taustalla tapahtuvaa haitallista toimintaa epätäydellisellä viestinnällä (Alsaadi 2020). Epäilyksiä ja huolenaiheita on siis syntynyt siitä, antaako vastuullisuusraportointi todellisuudessa oikeastaan tietoa yrityksen vastuullisuudesta. Kuitenkin Shuili Du ym. (2011) tuovat esiin erot vastuun ”mainostamisen” ja todellisten vastuullisten tekojen välillä. Pitkäaikaista kilpailuetua luovatkin juuri todella vastuulliset teot ja sidosryhmien osallistaminen näihin tekoihin. Strategisesta näkökulmasta vastuullisuuteen liittyvät ”markkinointitempaukset”, jotka eivät liity oikeastaan mitenkään yrityksen todelliseen vastuullisuuteen, aiheuttavat enemmänkin vain

skeptisyyttä sidosryhmissä, mikä taas johtaa epätoivottuihin tuloksiin. Kuten myös ”markkinointitempaukset”, myös strategisesta näkökulmasta GRI:n ohjeistus siitä, että omat vastuullisuusraporttiin sopivat komponentit voidaan valita, asettaa omat haasteensa raportoinnin luotettavuudelle. Sen lisäksi, että raportit eivät ole useimmiten täysin vertailukelpoisia yhteisen, pakollisen sääntelyn puuttumisen takia (Ellerup Nielsen ja Thomsen 2007), voi ongelmia syntyä myös raporttien komponenttien vapaan valinnan johdosta. Telkki (2015) huomauttaa, kuinka yhtiöt saattavat raporteissa ”jättää kertomatta” negatiivisia verotietoja, kuten veroparatiiseihin sijoittautumista tai verojen maksua toisaalle. Kun raportointikomponentit voidaan itse valita, on mahdollista esimerkiksi olennaisuusperiaatteen nojalla piilotella negatiivisia tietoja julkisuudelta, ja voidaan välttää todellisen tiedon mainehaitat. Tämä tiedon mahdollinen salailu asettaa haasteen myös sidosryhmille. Veroraportoinnin tarkoitus oli vastata luottamusongelmaan sidosryhmien ja yritysten välillä (Hardeck ja Kirn 2016; Knuutinen 2015), mutta mahdollisuus on suuri myös sille, että raportit eivät epäluotettavuutensa vuoksi täytä tavoitettaan luottamuksen rakentajana vaan palvelevat täysin muiden kuin sidosryhmien intressejä.

2.4 Veroraportointi Suomessa

Suomessa veroista raportointi on pitkälti laissa säädeltyä. Verojen osalta tilinpäätöksessä tulee julkaista tilikauden verotettava tulo sekä tuloverot ja muut välittömät verot (KPA 1:1). Myös tilinpäätöksen yhteydessä julkaistavassa toimintakertomuksessa tulee kuvailla yrityksen taloudellista tilannetta ja sen toiminnan kehitystä sekä riskejä (KPL 3:1). Yleisesti tietysti kirjanpitolain 3:2 mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva yrityksen taloudellisesta asemasta ja tuloksesta, jolloin esimerkiksi merkittävät tiedot verotuksessa tulisi ilmoittaa tilinpäätöksessä. Lisäksi yritykset ja yhteisöt ovat velvollisia antamaan Verohallinnolle veroilmoitukset tuloverotusta varten sekä kansainvälisten yhtiöiden tulee tarjota maakohtaiset raportit sekä ilmoitukset selvitysvelvollisuudesta (Hirvonen ja Oudi 2021). Suomella on myös veroasioita koskeva tietojenvaihtosopimus useiden eri maiden veroviranomaisten kanssa, jolla pyritään estämään esimerkiksi kaksinkertaista verotusta sekä veronkiertoa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015). Julkinen vero- tai verojalanjälkiraportointi on kuitenkin myös Suomessa edelleen vapaaehtoista raportointia, jonka muotoa ei ole laissa säädetty (PwC 2018; VNK 2014), ja suurin osa suomalaisista raportoivista yhtiöistä raportoikin tuloverot tai verot verolajeittain, eikä maittain, vaikka kyseessä olisi kansainvälinen liiketoiminta (VNK 2014).

PwC:n vuoden 2018 julkaisemassa yritysvaluubarometrissä on kartoitettu 594 suomalaista yritystä, joista 165 yritystä oli vuoden 2017 raporteillaan julkaisut yritysvaluubareihin viittaavia tietoja. Suomessa kehitystä veroraportoinnin määrästä on havaittavissa, sillä esimerkiksi vuoden 2017 yritysvaluubaraportteista 55 % sisälsi veroraportointia, kun taas esimerkiksi vuonna 2014 vastaava luku oli 33 %. Raporteilla oli toistuvasti nähtävillä maininta siitä, tytäryhtiöitä ei ole matalan verotuksen maissa sekä huomautus siitä, että verojen maksun kautta yritys

osallistuu yhteiskunnan kehittämiseen. Näyttää siltä, että aiemmin Työ- ja elinkeinoministeriön (2015) mainitsema julkiseen keskusteluun päätyneet veroaiheet ovat päätyneet myös raporteille.

Suomessa on myös vuonna 2016 annetun Valtioneuvoston periaatepäätöksen liitteessä 3 otettu kantaa siihen, kuinka yhteiskuntavastuu tulisi muuttaa jokaisen valtionyhtiön perusarvoksi. Selkeästi valtiolla on ollut tarkoituksena periaatepäätöksellä sekä valtioneuvoston kanslian ohjeistuksella näyttää esimerkiksi yhteiskuntavastuun kantamisesta ja arvionjohtamisesta. Toteutustapana yhteiskuntavastuun perusarvolle on ollut maakohtaisten veroraportoinnin vaatiminen valtionyhtiöiltä sekä aggressiivisen verosuunnittelun kieltäminen. Veroraportoinnin kehitys on otettu Suomessa siis vakavasti. Lisäksi esimerkiksi helmikuussa 2021 toteutuneessa Euroopan Unionin sisämarkkina- ja teollisuusministerien videokonferenssissa Suomi ajoi eteenpäin suunnitelmaa maakohtaisen veroraportoinnin vaatimuksen lisäämisestä suuryrityksille. Perusteltuna käytettiin maailmanlaajuista veronkierto-ongelmaa, johon tulee puuttua hyvinvointitalouden ylläpitämiseksi. Veroraportointia Suomessa suorittavat myös muut kuin suoranaisesti veroja maksaneet yhtiöt. Keskuskauppakamarin (2021) suuren veroraportin mukaan suomalaisten yritysten verojalanjälki vuodelta 2019 oli 69 miljardia. Tästä suurin osa syntyi palkanmaksuun liittyvistä veroista sekä arvonlisäverosta. Lisäksi raportin mukaan verojen maksussa on nähtävillä jatkuvaa kasvua vuosittain. Selkeästi Suomessa veroista raportointi on noussut tärkeysjärjestyksessä korkealle muiden vastuullisuuskysymysten oheen, ja asiat ovat nousseet julkiseen keskusteluun. Jatkovaa kehitystä vastuullisuuskysymysten ympäriltä on tapahtumassa, ja veroraportoinnin ”trendi” kasvaa yhä Suomessa, kuten muuallakin maailmalla.

Strandin, Freemanin, ja Hockertsin (2015) mukaan yleisellä tasolla Skandinavia nähdään maailmanlaajuisena johtajana yritys vastuun ja vastuullisuuden, mutta kuitenkin todellisuudessa KPMG:n (2020) tutkimuksen mukaan Yhdysvallat johtavat yritys vastuuraportoinnin laajuudellaan. KPMG julkaisee vuosittain maailmanlaajuisen tutkimuksen yritys vastuuraportoinnista ja sen kehitymisestä, ja sen tulokset kertovatkin positiivisia uutisia raportoinnin lisääntymisestä ja raportoinnin suosioista. Nykyään maailmanlaajuisesti noin 80 % tutkimuksen 52 osallistujamaan 100 suurimmasta yrityksestä sisällyttää raportointiinsa vastuullisuusnäkökulman, kun vastaava luku oli vuonna 2017 75 %. Tutkimuksessa Suomi mainitaan yhtenä maista, jotka ovat saaneet maailmanlaajuisesta keskiarvoa korkeammat arvot yritys vastuuraportoinnista viime vuosina. Tarkkoja arvojen laskentatapoja ei raportissa anneta, mutta korkeat pisteet saaneet maat ovat keskimäärin vastuullisuuteen pohjautuvien säädösten ja lainsäädännön vaikutuksen alaisina olevia maita, ja maissa sijaitsevat yritykset sisällyttävät vuotuisella tasolla raportteihinsa vastuullisuusnäkökulman. Suomessa yritys vastuuraportoinnin suosio on kasvanut merkittävästi, sillä 2017 vuonna Suomen sadan suurimman yrityksen joukosta vain 54 % toteutti vastuullisuusraportointia, kun taas vuonna 2020 luku oli jo 84 %. (KPMG 2020.) Myös Middleton ja Muttonen (2020) tuovat esiin Suomen veroraportoinnin edelläkävijänä Iso-Britannian rinnalla. Suomessa valtio-omisteisille yhtiöille ja myös muille yhtiöille osoitetut vaatimukset laajemmasta veroraportoinnista ja verostrategioiden julkaisusta tekevät Suomesta yhden veroraportoinnin edelläkävijöistä.

2.5 Veroraportointi osana verosuunnittelua ja verostrategiaa

Verosuunnitteluun ja yleisesti vastuulliseen veronmaksuun liittyy useita käsitteitä, joilla voidaan kuvata verojen minimoimista eri tasoilla. Yleisimmin käytettyjä käsitteitä ovat verosuunnittelu (tax planning), veronkierto (tax avoidance) sekä veropetos tai verovilppi (tax evasion) (Knuutinen 2014). Erot näiden käsitteiden välillä syntyvät tarkemmin verojen minimoimisen aggressiivisuuden tasosta. Verosuunnittelu on lain hyväksymiä toimia verojen uudelleenjärjestelyyn, kun taas veronkierrossa siirrytään astetta aggressiivisempaan suuntaan, ja saateetaan siirtää veroja alhaisemman verotuksen maihin. Viimeisenä tasona veropetoksessa on taas kyse laittomista verojen minimoimiseen liittyvistä toimista. Vaikka käytännössä käsitteiden ero menee aggressiivisuudessa, on niiden toisistaan erottaminen melko hankalaa. Lisäksi mediassa sekä yleisessä keskustelussa käsitteitä saatetaan käyttää hieman ristiin, (Euroopan komissio 2017; Onu ym. 2019) ja esimerkiksi Abdul Wahab ja Holland (2012) käyttävät verosuunnittelukäsitettä kattokäsitteenä kuvaamaan kaikkia verojen minimoimisen eri toimintoja. Yrityksen verostrategia voidaan jakaa aggressiiviseen ja konservatiiviseen verostrategiaan. Aggressiivisen verostrategian tavoitteena on minimoida veroja esimerkiksi hyödyntämällä lainsäädännössä olevia aukkoja, kun taas konservatiivisessa verostrategiassa toimitaan lainsäädännön tarkoitusten mukaisesti. (Antonetti ja Anesa 2017).

Bird ja Davis-Nozemack (2018) kuvailevat veronkierron vaikutuksia yhteiskunnallisesti ja huomauttavat, että veronkierto rapauttaa koko yhteiskuntaa, eli veroraportointi ei ole ainoastaan veroviranomaisten näkökulmasta tärkeä asia vaan se koskee jokaista yhteiskunnassa. Verojen välttely ja veronkierto rapauttavat koko yhteiskunnan kykyä tuottaa palveluita yleishyödylliseen tarkoitukseen (sosiaaliturva, terveysthuolto, maanpuolustus, koulutus). Tällöin yritykset, jotka myös hyödyntävät näitä julkisia resursseja, eivät toimi oikeudenmukaisesti muita julkisia resursseja tarvitsevien yritysten ja yksityishenkilöiden näkökulmasta. Verojen välttely on selkeästi ristiriidassa vastuullisuuden kanssa, sillä myös yritys vastuullisuudessa tärkeänä ydinrakenteena nähdään eettinen ja oikeudellinen vastuu (esim. Carroll 1991). Kuitenkin Dowling (2014) esittää mielenkiintoisen näkökulman – sidosryhmäteorian suuri vaikutus yritys vastuuseen on toisaalta nähty myös perimmäiseksi syyksi sille, miksi verojen maksu ja verovastuu on alettu vasta myöhemmin näkemään osana yritys vastuuta. Kolmen tärkeimmän sidosryhmän eli asiakkaiden, työntekijöiden ja sijoittajien näkökulmasta veronkierrolla on itse asiassa myös myönteisiä vaikutuksia. Tällöin asiakkaan näkökulmasta hinnat voivat olla alhaisemmat, työntekijöille saatetaan voida maksaa parempaa palkkaa ja sijoittajien näkökulmasta yrityksen kannattavuuttakin voidaan nostaa. (Dowling 2014.) Jenkins ja Newell (2013) korostavatkin, että yrityksen sidosryhmäajattelussa ei tule olla niin ”kapeakatseinen”, vaan ajatella laajemmin, sillä esimerkiksi myös valtio on yksi tärkeä yrityksen sidosryhmä. Sidostyhmäteoria ajattelussa tulee siis olla avoin ja ottaa huomioon kaikki sidosryhmät, joiden yhteistä hyvää ja intressiä veronkierto ei kuitenkaan loppujen lopuksi aja.

Alsaadi (2020) esitti tutkimuksessaan mielenkiintoisen löydöksen veroraportoinnin ja verosuunnittelun yhteydestä. Tutkimuksen mukaan oli havaittavissa, että yritykset, joiden pääkonttori sijaitsi alhaisen veroraportointitasoalueella, sitoutuivat todennäköisemmin raportoimaan vastuuasioista, kuten veroista, kuin yritykset, joiden pääkonttori oli korkean veroraportointitasoalueella. Tätä selitettiin tutkimuksessa sillä, että yritykset keskittyivät yritysvastuuseen todennäköisemmin suojautuakseen verosuunnittelun kielteisiltä seurauksilta. Alhaisen veroraportointitasoalueella yrityksillä on siis suurempi intressi hyödyntää raportointia strategisesti, kun taas korkeamman veroraportointitasoalueella raportointi voidaan nähdä enemmän eettiseksi velvoitteeksi. Voidaan siis nähdä, että maan korkealla veroraportointivaatimustasolla voidaan vaikuttaa haitallisen verosuunnittelun minimoimiseen. Sidosryhmien vaatimuksiin vastatakseen yrityksen täytyy esimerkiksi vältellä liian negatiivisten tietojen paljastamista, antaa selityksiä epätoivotulle mediahuomiolle ja lisätä positiivisen yritysvastuun määrää. Yritys hyödyntää yritysvastuuta- sekä vastuullisuusraportointia strategianaan. (Fernando ja Lawrence 2014.) Vastuullisella toiminnalla ja raportoinnilla onkin yrityksen helpompaa osoittaa, että entiteettinä yrityksen toiminta on juuri toivottavaa ja asianmukaista yhteiskunnassa, ja tarkoituksena on palvella yhteiskunnan, sidosryhmien ja yritysten yhteisiä tavoitteita ja arvoja. Tähän näkökulmaan Alsaadi (2020) otti kantaa tutkimuksessaan, sillä tulosten mukaan yritykset toteuttavat yritysvastuullisia tekoja, kuten yritysvastuuraportointia ansaitakseen yleistä hyväksyntää ja jopa piilotellakseen haitallista tietoa. Voidaan siis ajatella, että vastuullisella toiminnalla yrityksen on helpompaa osoittaa sidosryhmille palvelevansa yhteiskunnallisia etuja, mutta todellisena motiivina saattaakin olla esimerkiksi aggressiivisen verosuunnittelun piilottelu.

Efektiiivinen veroaste on tärkeä osa veroraportointia ja tarkan verosuunnittelun avulla veroastetta voidaan laskea. Veroaste on hyvä vertailuapuväline veronkierron - ja verojen välttelyn analysointiin (Drake, Hamilton, ja Lusch 2020). Dyreng ym. (2017) mukaan efektiiivinen veroaste onkin laskenut viimeisimmässä 25 vuodessa merkittävästi. Christensen (2021) huomauttaakin, että nykyisen veroraportointi ja veronmaksuun liittyvän kiinnostuksen lisääntytyä emme kuitenkaan edelleen ole varmoja, kuinka yritykset saavuttavat matalia veroasteita ja kuinka paljon he siitä hyötyvät. Sekä Dyreng (2017) että Christensen, Kenchington, ja Laux (2021) oletivat tutkimuksissaan, että monikansallisten- sekä veroparatiisiyhtiöiden veroasteet olisivat keskimääräistä alhaisemmat, mutta verrattuna kotimaisiin ja ei-veroparatiisiyrityksiin todennäköisyys saavuttaa pienempi veroaste oli jopa alhaisempi. Oletus syntyi siitä, että monikansallisten- sekä veroparatiisiyhtiöiden verosuunnittelun mahdollisuuksien oletetaan olevan monipuolisemmat ja joustavammat. Murphyn (2012) mukaan on arvioitu, että verosuunnittelu maksaa EU:n sisäisesti yhteiskunnalle jopa 150 miljardia euroa vuodessa.

Se, että yritys toteuttaa verosuunnittelua, ei suoranaisesti tee yrityksestä kuitenkaan vastuutonta verojen maksun suhteen. Lain hyväksymien toimien valossa toimiva verosuunnittelu on yhteiskunnallisesti hyväksyttyä. Kuitenkin myös verosuunnittelu jakaantuu eri tasoihin, joita voidaan kuvata verojen välttelynä tai veronkiertona (tax avoidance) sekä kunnollisena tai asianmukaisena

verosuunnitteluna (mitigation). Ero näiden välillä on tarkemminkin yrityksen tarkoitusperissä. Vastuullista verostrategiaa toteuttavan yrityksen tarkoitusperänä on noudattaa olemassa olevaa lainsäädäntöä ja maksaa veroja oikeudenmukaisen määrän. Yritystoiminta ei pohjautu verojen absoluuttiseen minimointiin eikä verojen välttely ole keskiössä. (SustainAbility 2006). Tarkka rajanveto oikean käsitteen valinnassa ja strategian valinnassa on siis haastavaa. Kuitenkin voidaan ajatella, että vastuullisesti toimivan yrityksen tarkoitusperät verojen maksuun ovat lain puitteissa hyväksytyt ja yhteiskunnallista hyvää korostavat.

2.6 Veroraportoinnin sääntely

Sidosryhmien vaatimuksiin vastatakseen vero- ja yritysvastuuraportointi ovat merkittävästi lisääntyneet, mutta vakiintuneiden viitekehyksien ja terminologian puuttuminen on tehnyt johdonmukaisen raportoinnin toteuttamisesta yrityksille haastavaa. Sidosryhmille suunnatun läpinäkyvyyden lisäksi sääntelyllä, ohjeilla ja hankkeilla tavoitellaan muun muassa veronkierron ehkäisemistä ja markkinaehtoista verotusta. Veroraportointiin liittyy sekä globaaleja että kansallisia hankkeita, ohjeistuksia ja sääntelyitä. Koska tarjolla on ollut ja edelleenkin on oikeastaan vain ohjeistuksia, eikä vakiintuneita viitekehyksiä, organisaatiot saattavat käyttää erilaisia ja epäjohdonmukaisia käsitteitä samaa tarkoittavista asioista, jolloin tieto ei ole vertailukelpoista. Vuonna 2020 maailmanlaajuisesti noin 80 % suurimmista yrityksistä hyödynsi yritysvastuuraportointinsa toteuttamisessa jonkinlaista ohjeistusta tai viitekehystä (KPMG 2020). Yritysvastuuraportointi perustuu siis yhä edelleen vapaaehtoisuuteen ja on siksi suhteellisen vapaamuotoista, eikä raportointiohjeiden käyttö ole pakollista. Kuten KPMG (2020) raportissa mainittiin, useimmat yritykset kuitenkin käyttävät raportoinnin pohjana olemassa olevaa ohjeistusta, ja Global Reporting Initiative (GRI) raportointimalli onkin näistä normistoista maailmanlaajuisesti suosituin. Vapaaehtoisuuteen perustuvassa veroraportoinnissa olennaista on jakaa informaatiota sidosryhmille (Knuutinen 2017).

Knuutinen (2017) jakaa yrityksen veroraportoinnin eri kategorioihin sen mukaan, mikä on raportoinnin julkisuusaste sekä raportoinnin lainmukainen velvoittavuus. Nämä voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan:

- 1) raportoidaan tiedot, jotka lain mukaan tulee esittää tilinpäätöksessä (esimerkiksi oikea ja riittävä kuva (KPL 3:2) sekä tuloverot ja verotettava tulo (KPA 1:1))
- 2) raportoidaan tiedot, jotka yrityksen tulee esittää Verohallinnolle, mutta nämä tiedot eivät ole julkisia (esimerkiksi maakohtainen raportointi ja veroilmoitukset (Verohallinto 2021))
- 3) raportoidaan tietoja, jotka yritys julkaisee yritysvastuuraportilla vapaaehtoisesti (esimerkiksi veroraportti)

Vastaavasti Torkkelin (2013a) artikkelin mukaan veroraportointia, eli verojalanjälkiraportointia ei ole ohjeistuksissa ja sääntelyissä tarkkaan määritelty, joten raportointitavat eroavat toisistaan. Verojalanjälkiraporttien laajuus ja

yksityiskohtaisuus eroavat siis huomattavasti toisistaan, ja ne ovatkin jaettavissa kolmeen eri ryhmään yksityiskohtaisuuden perusteella:

1. Periaatetasoinen verojalanjäljen raportointi
2. Tuotetun ja jaetun suoran taloudellisen lisäarvon suppea raportointi
3. Tuotetun ja jaetun suoran taloudellisen lisäarvon laaja raportointi

Periaatetasoisella raportoinnilla julkaistaan ainoastaan yrityksen yleiset toimintaperiaatteet siitä, kuinka yritys noudattaa toimintamaidensa lainsäädäntöä, eikä verojalanjälkeä tuoda sen kummemmin esille raportoinnissa. Suppealla raportoinnilla yritys raportoi GRI:n pääindikaattorin mukaisesti joko ainoastaan yhteisön tuloverot tai tuloveron lisäksi muita yrityksen rasitukseksi jääviä välittämiä veroja. Laajassa raportoinnissa yritys raportoi vastaavasti kuin suppeassa raportoinnissa GRI:n pääindikaattorin mukaisesti, mutta tässä raportointitavassa mukaan raportointiin lisätään myös välilliset verot. Lisäksi verojalanjäljen raportoinnin osalta oli kuitenkin muodostettavissa kolme ryhmää sen perusteella, miten yritykset raportoivat maakohtaisesti:

1. Yritykset, jotka raportoivat verojalanjäljen konsernitason mukaisesti
2. Yritykset, jotka raportoivat verojalanjäljen maantieteellisesti
3. Yritykset, jotka raportoivat verojalanjäljen maakohtaisesti. (Torkkel 2013a.)

2.6.1 Global Reporting Initiative - GRI

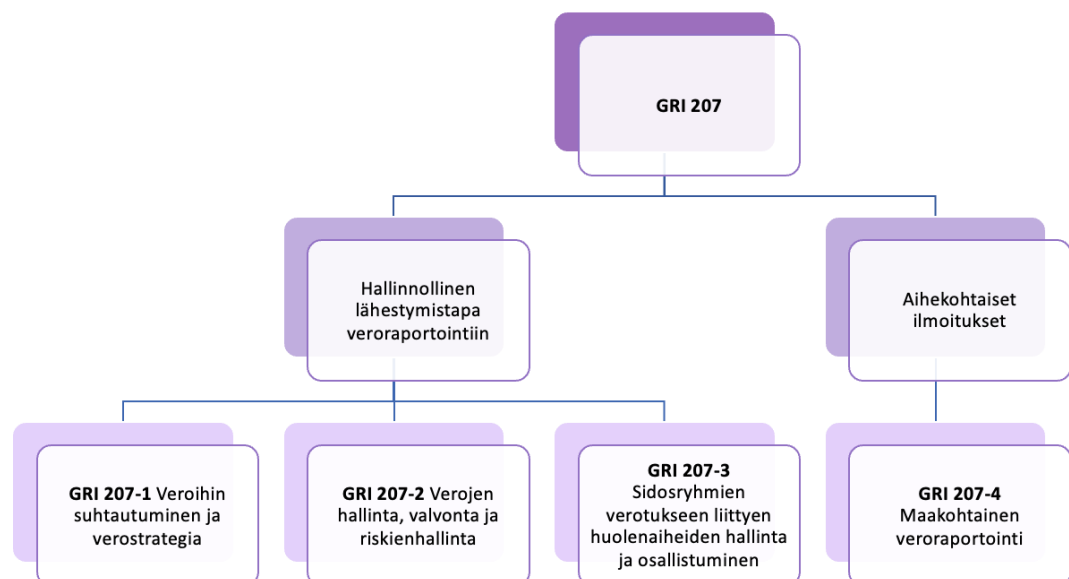
Global Reporting Initiative (GRI) on kansainvälinen organisaatio, joka auttaa yrityksiä vastuun ottamisessa, ja tarjoaa maailman laajimmin käytetyt vastuullisuusraportoinnin standardit ja maailmanlaajuisen ”yhteisen kielen”, eli GRI-standardit, helpottaakseen kommunikointia vastuullisuusasioista (GRI, 2022). KPMG (2020) vastuullisuusraportointi tutkimuksen mukaan GRI pitää edelleen paikkansa maailmanlaajuisena vastuullisuusraportoinnin standardina, ja Työ- ja elinkeinoministeriön (2015) mukaan GRI-raportointiviitekehys on myös Suomessa yleisesti käytetty ohjeistus. Vaikka raportointi on vapaamuotoista ja vapaaehtoista, pitää silti Global Reporting Initiativen ohjeistus raportointiin paikkansa maailmanlaajuisesti suosituimpana mallina. GRI-raportoinnin etuna on nähty se, että GRI on tarkoitettu kenelle tahansa raportoijalle, niin isoille kuin yrityksille sekä eri yritysmuodoille. Uusien raportointiohjeistojen on hankalaa päästä kilpailukentälle edes uusien aloitteiden avulla, sillä GRI-ohjeistus päivittyy usein nopeaan tahtiin vastaamaan uusienkin aloitteiden raportointia. Koska raportointi on vapaaehtoista, voidaan säännöstöstä jättää pois epäolennaiset asiat, ja tuoda juuri kyseiselle yritykselle ja sen sidosryhmälle relevantit asiat esiin. (Kurittu 2018.)

GRI-standardi sisältää yritysvastuuraportoinnin tunnuslukuja, jotka on jaettu kolmeen eri ”kansioon” vastaavasti, kuten aiemmin mainittu Triple Bottom Line-malli (Elkington 2004). Nämä ovat taloudellisen-, ympäristö- sekä sosiaalisen vastuun tunnusluvut. Jokaista tunnuslukua ei ole tarkoitus raportoida

kokonaisuudessaan, vaan olennaisuuden periaatteella tulkiten valitaan tärkeimmät tunnusluvut raportointia varten. Olennaisuuden vuoksi myös tässä tutkielmassa keskitytään tarkemmin taloudellisen vastuun tunnuslukuihin ja niistä erityisesti veroraportointiin liittyviin mittareihin tarkemmin. Taloudellisen vastuun tunnuslukukansion pääkohdat ovat:

- 201 Taloudelliset tulokset
- 202 Paikalliset käytännöt
- 203 Välilliset taloudelliset vaikutukset
- 204 Hankintakäytännöt
- 205 Korruptionvastaisuus
- 206 Kilpailun rajoittaminen (Kurittu 2018).
- 207 Tax

Vuonna 2013 julkaistiin GRI G4, joka tällöin sisälsi jo laajemman ohjeistuksen veroraportointia koskien muun muassa valtiolta saatujen veroavustusten raportoinniseksi. GRI julkaisi vuonna 2019 uuden GRI 207 standardin, joka on osana GRI:n vastuullisuusraportoinnin standardistoa (GRI Standards) ja kuuluu taloudellisen vastuun tunnuslukujen alle. Standardin tarkoituksena on esitellä raportointivaatimuksia tarkemmin veroraportoinnin osalta. Standardia voi hyödyntää mikä tahansa yritys koosta, maantieteellisestä sijainnista tai toimialasta riippumatta. Virallisesti standardi otetaan käyttöön 1.1.2021 jälkeen julkaistaviin raportteihin, mutta tätä aiempi standardin käyttöönotto on suositeltavaa. GRI 207 standardissa yhtiöiden suositellaan julkaisevan tietoja muun muassa seuraavista asioista:

KUVIO 3 GRI 207 standardi (GRI 2019).

Kuitenkin jo ennen GRI:n julkaisemaa uutta veroraportoinnin standardia GRI 207, on ohjeessa ollut mukana myös veroihin liittyviä raportointiohjeita. Veroraportoinnin osalta merkittävimpinä tunnuslukuina GRI 207 tunnusluvun lisäksi voidaan nähdä esimerkiksi tunnusluku 201-1, jossa raportoidaan jaettua taloudellista lisäarvoa, kuten maksettuja veroja. Tarkoituksena on kuvata ja raportoida, millaista taloudellista lisäarvoa yritys on tuottanut toimintaympäristölleen. Lisäksi veroraportoinnin osa-alueiksi voisi nähdä tunnusluvut 203-1 ja 203-2, joissa on tarkoituksena esimerkkien ja lukujen valossa raportoida, kuinka yritys on lisännyt epäsuorasti, esimerkiksi verotulojen tai investointien kautta paikallista hyvinvointia (Kurittu 2018).

GRI on aiemmin mainittujen vastuun tunnuslukujen lisäksi luonut toimialakohtaisia liite ehdotuksia eri toimialoille, joita ovat esimerkiksi rakennus- ja kiinteistöala, kansalaisjärjestöt, öljy- ja kaasuteollisuus sekä *rahoitusala*. Tarkoituksena on nimenomaan täydentää vastuuraportteja, eli liitteet eivät yksinään ole GRI vastuuraportoinnin ohjeistukset täyttäviä yritys vastuuraportteja. Rahoitusalan toimialakohtainen liite on luotu jo 2008, ja se on uudistettu vuonna 2013. Myös tämä raportointiohjeistus on jaettu kolmeen eri kategoriaan: taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristölliseen osa-alueeseen. Taloudellisella osa-alueella liitetietona ohjeistetaan raportoimaan yrityksen taloudellisesta suorituskyvystä, markkina-asemasta, epäsuorista talousvaikutuksista ja hankinta- tai ostokäytännöistä. Tarkimmin ohjeistuksessa on otettu kantaa taloudellisen suorituskyvyn raportointiin. Yleisellä tasolla rahoitusalan toimijoita ohjeistetaan liitteenä raportoimaan näiden kategorioiden lisäksi myös muun muassa strategiasta, sidosryhmätoiminnasta ja hallinnosta. (GRI 2021.)

Vuoden 2020 kesällä SASB (Sustainability Accounting Standards Board) sekä GRI julkaisivat toteuttaneensa yhteistyöhankkeen. SASB tarjoaa GRI:n tapaan ohjeistuksia kestävä kehityksen raportointiin, ja tunnistavat ESG (environmental, social, governance)- osa-alueet relevanteimmiksi raportointi viitekehyyksiksi. Yhteistyön tarkoituksena on helpottaa yhtiöitä raportoimaan sekä GRI:n, että SASB:n mukaan, periaatteena läpinäkyvyyden luominen luottamuksen luomiseksi organisaatioiden ja sidosryhmien välillä. Aluksi yhteistyö painottuu viestintämateriaalien luomiseen, jotta yhtiöt ymmärtävät paremmin, mitä standardeja voidaan käyttää samanaikaisesti ja yhteensopivasti. Yhteistyön tarkoituksena on raportointistandardien soveltamisen selkeyttäminen sekä sidosryhmille että raportointistandardeja hyödyntäville yhtiöille. (SASB 2020.)

2.6.2 Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston ohjeistus

Vaikka muutoin tarkkoja ohjeistuksia ja sääntöjä veroraportoinnille ei ole, on kuitenkin valtion enemmistöomisteisia yrityksiä ohjattu tarkemmin, ja ohjeiden noudattamista suositellaan muillekin yrityksille. Valtioneuvoston ohjeistus valtion enemmistöomisteisille yhtiöille maakohtaisten verojen raportointiin on valtio-omisteisten yhtiöiden toimitusjohtajille kohdennettu ohjeistus verojalanjälkiraportointiin, joka on tullut voimaan vuonna 2014. Vaikka sääntely koskettaa ainoastaan valtio-omisteisten yhtiöiden veroraportointia, käytetään ohjeistusta tässä tutkielmassa myös empiirisen tutkimuksen tukena ja näkökulmana veroraportointiin, sillä myös tämän ohjeistuksen tarkoituksena on maakohtainen

veroraportointi. Ohjeistuksen tavoitteena on kitkeä verojen välttelyä sekä hallita veronkiertoa ja veroparatiisitoimintaa sekä syvimpänä ytimenä on verotettavan tulon näyttäminen siihen kuuluvassa valtiossa. Tällöin jokainen voisi nähdä raporteista, siirtääkö yhtiö esimerkiksi voittoja pois Suomesta kevyemmän verotuksen maihin. Vaikka ohjeistus koski ainoastaan valtion enemmistöomisteisia yhtiöitä, kannusti VNK ohjeistuksessaan myös muita yhtiöitä hyödyntämään ohjeistusta raportoinneissaan.

Ohjeistuksen lähtökohtana on, että valtion enemmistöomisteisten yhtiöiden tulisi raportoida vuodesta 2014 eteenpäin veroistaan maakohtaisesti. Veroraportointi toteutetaan osana yritysraporttia, vuosikertomusta tai omana erillisenä raporttinaan tarvittaessa. Raportin tulee sisältää tietoja yrityksen strategiasta sekä toimintaperiaatteista. Raportissa tulee olla kuvattuna, kuinka veroasiat on yhtiössä organisoitu ja kuinka niitä johdetaan sekä avata yhtiön verosuunnittelua, kuten esimerkiksi verostrategiaa ja sen tavoitteita. Koska jokainen yhtiö valitsee vastuullisuusraportille olennaisimmat komponentit, tulee poisrajatuista periaatteista tai arvioon perustuvista tiedoista antaa riittävä selvitys. Tätä kutsutaan ”raportoi tai selitä”-periaatteeksi.

Raportilla tulee vähintään myös esittää määrälliset, eli kvantitatiiviset verotiedot yhtiön taloudellisesta toiminnasta maittain. Tämä koskee veronmaksua kuvaavia tunnuslukuja, kuten liikevaihtoa, tulosta ennen veroja sekä henkilöstön lukumäärää. Maittain sekä verolajeittain tulee myös raportoida yhtiön maksettavat ja tilitettävät verot, sekä vastaanotetut julkiset tuet. Tarkemmin maksettavista ja tilitettävistä veroista sekä vastaanotetuista tuista tulee raportoida, jos verot tai tuet liittyvät OECD:n määrittelemiin veroparatiisivaltioihin. Lisäksi hankittujen tai luovutettujen yhtiöiden osuus tulee selvittää raportilla. Mikäli raporttia halutaan informatiivisuuden ja luotettavuuden nimissä laajentaa, voi yhtiö raportoida myös investoinnit ja hankinnat maittain, vertailutiedot aiemmilta vuosilta sekä täsmäytyslaskelmat efektiivisestä veroasteesta ja laskennallisten verosäämisten- ja velkojen muutoksista. Vielä viimeisenä silauksena raporttiin voi liittää ulkopuolisen, riippumattoman varmennuksen. (VNK 2014.)

2.6.3 OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille

OECD eli The Organisation for Economic Co-operation and Development on kansainvälinen järjestö, jonka tavoitteena on tukea vaurauden edistämistä, tasa-arvoa ja hyvinvointia kaikille. Järjestö työskentelee näiden tavoitteiden saavuttamiseksi hallitusten, poliittisten päättäjien ja kansalaisten kanssa luodakseen kansainvälisiä standardeja, jotka ratkaisevat sosiaalisia, taloudellisia ja ympäristöön liittyviä haasteita. Tästä esimerkkinä on kansainvälinen veronkierron torjunta.

Globaalisti pinnalla olevan OECD:N BEPS-hankkeen (Base Erosion and Profit Shifting Project) tavoitteena on aggressiivisen verosuunnittelun sekä veronkierron vähentäminen maailmanlaajuisesti. Hankkeen taustatekijänä on erityisesti voittojen siirtely ja aggressiivinen verosuunnittelu, joka on valitettavan yleistä erityisesti suurissa globaaleissa organisaatioissa. Voittojen siirtely eli profit shifting tarkoittaa tilannetta, jossa yhtiöt siirtävät voittoja korkean verotuksen maista matalamman verotuksen maihin. Mahdollista on myös, että lainsäädännön puutteita hyödyksi käyttäen veroja on mahdollista välttää jopa kokonaan.

Voittojen siirtely, aggressiivinen verosuunnittelu tai jopa verojen välttäminen kokonaan aiheuttavat yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta vastuulliseen veronmaksuun liittyen, ja aiheuttavat merkittävää uhkaa valtion veropohjalle valtion verotulojen menetyksillä. BEPS-hanke kokonaisuudessaan loi suunnitelman kansainvälisen verojärjestelmän kehittämiseen viidentoista toimenpiteen avulla. (OECD 2020.) Työ- elinkeinoministeriön (2015) mukaan toimenpiteet koostavat suunnitelman, jotka toimivat ohjeistuksena sekä yrityksille että Verohallinnolle. Toimenpiteet ja ohjeet sisältävät sääntelyä muun muassa maakohtaista raportointia, aggressiivisen verosuunnittelun ehkäisemistä, siirtohinnoittelua ja kaksinkertaista verotusta koskien.

2.6.4 Pankit raportoivat tuloveroista maakohtaisesti

Vaikka veroraportointi on pitkälti vapaaehtoista ja vapaamuotoista useilla toimialoilla, on muun muassa pankkien veroraportointia kuitenkin määrätty tarkemmin myös lainsäädännössä. Vuonna 2014 käyttöön otettuun Euroopan Unionin vakavaraisuusdirektiivipakettiin sisältyy raportoinnin sääntelyä koskien luottolaitoksia. Pankkeja koskee jatkossa velvoite raportoida veroista maakohtaisesti (Country-by-Country Reporting, CbCR). Laki sisältää paljon samoja piirteitä kuin valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston ohjeistus esimerkiksi kvantitatiivisten tietojen osalta. Luottolaitoksen tulee tilinpäätöksensä yhteydessä raportoida maakohtaisesti sivuliikkeiden tai tytäryritysten osalta seuraavat asiat:

- ”1) sivuliikkeen ja tytäryrityksen sijaintivaltio, tytäryritysten nimet ja sijaintivaltiossa harjoitetun liiketoiminnan luonne;
- 2) 1 kohdassa tarkoitetun liiketoiminnan tuottojen yhteenlaskettu määrä;
- 3) 1 kohdassa tarkoitetun liiketoiminnan henkilöstön yhteenlaskettu määrä henkilötyövuosina;
- 4) liikevoiton tai -tappion yhteenlaskettu määrä ennen veroja;
- 5) tilikauteen kohdistuvien tuloverojen yhteenlaskettu määrä;
- 6) vastaanotetun julkisen pääomatuen sekä julkisyhteisöjen antamien lainojen ja takausten yhteenlaskettu määrä.

Pankkien velvollisuus maakohtaiseen tuloveroraportointiin on poikkeus, eikä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yritysten tarvitse raportoida veroistaan maakohtaisesti. ” (Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014.) Näiden raportointimuutosten johdosta on ollut nähtävissä todisteita tulojen siirtelystä eurooppalaisten pankkien tytäryhtiöiden kesken, mutta kuitenkin vankkaa näyttöä esimerkiksi efektiivisen verokannan noususta tai vaikutuksesta veronkierron

estämiseen ei ole nähtävissä. Kyseessä voi olla tilanne, että verosuunnittelu ei näy juuri tämänkaltaisessa raportoinnissa, vaan verosuunnittelu tapahtuu maa-kohtaiselta raportilta näkymättömissä. (Joshi ym. 2020.)

3 AINEISTO JA MENETELMÄ

3.1 Menetelmä

Tutkimuksen tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen eli kvalitatiivinen menetelmä. Laadullinen tutkimus nähdään aineiston ja analyysin kuvaukseksi, ja useimmiten muodoltaan ei-mitattavaksi tutkimusmenetelmäksi (Eskola ja Suoranta 1998), jonka avulla on mahdollisuus löytää monen suuntaisia suhteita moninaisesta todellisuudesta kuvaamalla ilmiö kokonaisvaltaisesti. Laadullisen aineistohankintaan ja -analyysiin käytetään usein esimerkiksi haastatteluita, havainnointia sekä erilaisten tekstidokumenttien analyysia. Avainajatuksena on ymmärtää ilmiötä ja kuvata niitä, eikä niinkään todistaa tilastollisesti hypoteeseja todeksi. Näitä tutkimusmetodeja yhdistää se, että laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien näkemykset ja kokemukset korostuvat, ja ”ääni” tulee esiin. (Hirsjärvi, Remes, ja Sajavaara 2009.) Vaikka kyseessä onkin pääasiallisesti ei-mitattava tutkimusote, saa se yleensä myös kvantitatiivisia eli määrällisiä piirteitä. Kyseessä eivät ole toisensa poissulkevat analyysimallit, vaan ne nähdään pikemminkin toistensa jatkumona, vaikka useasti tutkimusten piirteet eroavatkin toisistaan, esimerkiksi laadullisen tutkimuksen hypoteesittomuus ja määrällisen tutkimuksen hypoteesin asettaminen. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen lähestymistapa voivat kuitenkin täydentää toisiaan (Alasuutari 2012; Eskola ja Suoranta 1998), riippuen laadullisen tutkimuksen perinteestä (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Tarkoituksena laadullisessa tutkimuksessa onkin kuvata perusteellisesti jotain ilmiötä ja ymmärtää toimintaa syvällisemmällä tasolla. Tutkimuksessa toki pyritään objektiivisuuteen ja yleistettävyyteen, mutta täysin puhtaasti objektiivista tietoa ei ole olemassa. Tämä sen vuoksi, että yksilön käsitys ja luodut merkitykset ovat tutkijan päätettävissä hänen ymmärryksensä varassa. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Yleisesti tunnettuja tunnusmerkkejä laadullisesta tutkimuksesta ovat hypoteesin puuttuminen, harkinnanvarainen otanta sekä narratiivisuus. Otantakoot ovat usein melko pieniä, sillä usein otannan pienuudella pyritään mahdollisimman perusteelliseen analysointiin. Laadullisen tutkimuksen ominaisuutena on myös usein näyttää tutkimusaiheen prosessiluonteisuus, eli tutkimus itsessään sekä tutkimussuunnitelma myös usein muotoutuvat tutkimuksen edetessä, ja liikkeelle voidaan lähteä jopa aineistolähtöisesti (Eskola ja Suoranta 1998). Tätä laadullisen tutkimuksen ominaispiirrettä kuvaavat myös Valli ja Aarnos (2018), sillä heidän mukaansa laadulliselle tutkimukselle voi olla jopa haitaksi, mikäli tutkimuksen muoto ja asettelu on lyöty lukkoon jo kovin varhaisessa vaiheessa. Stake (2010) korostaa laadullisen tutkimuksen moniulotteisuutta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan tutkittavaa kohdetta useasta eri näkökulmasta ja täydellisen yleistämisen tai tarkan hypoteesin sijaan yksilöllisyys ja tilannekohtaisuus korostuvat keskeisinä laadullisen tutkimuksen ominaisuuksina.

Tämän tutkielman tavoitteena on löytää, tutkia ja analysoida relevanttia ja ajantasaista tietoa verojen osuudesta yritysvastuun ja yritysvastuuraportoinnin kentällä. Tarkoituksena on tutkia veroraportointia suomalaisissa pankeissa sekä

analysoida raportoinnin kehitystä ja kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä hyödyn-tämällä olemassa olevaa ja vuosi vuodelta kehittynyttä sääntelyä. Laadullinen tutkimusmenetelmä tukee tutkielman tavoitteen saavuttamista, sillä tavoitteen saavuttamiseksi aineistoa on tutkittava kokonaisvaltaisesti sekä laadullisella tut-kimusotteella on mahdollista löytää uusia näkökulmia ja ymmärtää pankkien ve-roraportointia ja sen kehitystä syvemmällä tasolla.

Aineiston analyysimenetelmänä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on yksi valmiiden dokumenttien ja aineistojen analyysime-netelmistä esimerkiksi tapaustutkimuksen ja historian tutkimuksen ohella, jonka avulla aineistosta etsitään merkityksiä (Eskola ja Suoranta 1998). Campbell (2017) mukaan sisällönanalyysillä on mahdollista löytää esimerkiksi raporteista toistu-via teemoja, jotka mahdollistavat raporttien tulkintaa ja syvempää ymmärtä-mistä. Sisällönanalyysi on yleisesti käytetty tutkimusmenetelmä laskentatoimen tieteenalalla. Yhteenvedona sisällönanalyysin tavoitteena on tekstin ja sen muo-don "luettelointi" tai "koodaaminen" ja tämän pohjalta päätelmien tekeminen Luetteloinnilla ja "koodaamisella" tarkoitetaan raportin palastelemista analyysiyksiköiksi (Steenkamp ja Northcott 2007), jotka tässä tutkimuksessa ovat rapor-teissa toistuvat teemat. Tutkimuksessa hyödynnetään analyysissa pankkien vuo-siraportteja, jotka ovat valmiita dokumentteja. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat sisällönanalyysia laadullisen tutkimuksen "perusanalyysimenelmäksi", jonka voi helposti liittää erilaisiin kokonaisuuksiin ja analyysihin. Itseasiassa useimmat analyysimenetelmät sisältävät jossain määrin sisällönanalyysia, sillä useimmiten muutkin laadullisetkin tutkimustavat perustuvat tavalla tai toisella erilaisten sisältöjen tulkintaan. Sisällönanalyysissa merkittävän tärkeää on pitää huomio vahvasti tarkkaan rajatussa ilmiössä, sillä usein tutkija saattaa hämmen-tyä aineiston määrästä ja alkaa tutkia asioita tutkimusaiheen ulkopuolelta. Tä-män vuoksi on jo ennen aineiston käsittelyä päättää se, mitä ilmiötä on tarkoitus tutkia ja merkitä aineistosta kiinnostukseen sisältyvät asiat. Tämän jälkeen valit-tua aineistoa luokitellaan, teemoitetaan ja tyypitetään, jonka jälkeen analyysista muodostetaan yhteenvedo tutkimukseen. Näiden tietojen valossa tutkimusai-neisto on valittu tarkoin ja aihe rajattu kapeaksi, jotta tutkimuksesta on mahdol-lista saada mahdollisimman relevanttia tietoa.

Eskola ja Suoranta (1998) sekä Tuomi ja Sarajärvi (2018) mainitsevat laadul-lisen analyysin yhdeksi muodoksi teoriaohjaavan analyysin. Analyysimuodossa tutkimusaineistoa käytetään analyysin apuna, mutta analyysi ei pohjaudu suo-raan ja ainoastaan teoriaan. Aineistolähtöisessä analyysissa tutkimusaineistosta johdetaan tutkimuksen teoreettinen kokonaisuus. Kuitenkin taas teorialähtöi-sessä analyysissa tutkimus nojaa vahvasti teoriaan, ja analyysissa pyritään tes-taamaan teoriassa olemassa olevaa tietoa. Tarkkaa rajanvetoa aineistolähtöisen-, teoriaohjaavan- ja teorialähtöisen analyysin välillä on hankalaa tehdä, mutta tut-kielmassa pyritään keskittymään sekä teoriapohjaan että sen avulla analyysin te-kemiseen, mutta myös kuitenkin uusille ajatusurille ollaan avoimia. Aiempaa teoriaa ja teoreettista viitekehystä hyödynnetään jo jäsentelyvaiheessa sekä yh-teenvedossa, mutta tutkimuksen ja analyysin edetessä uusille näkökulmille ol-laan kuitenkin avoimia.

3.2 Tutkimuksen aineisto

Koska usein tutkimuksien aihepiirien ympärillä oleva aineistomäärä on rajatonta, tulee aineiston tarkka rajaus kyseeseen (Eskola ja Suoranta 1998). Rajauksen tärkeyttä tukee myös Tuomen ja Sarajärven (2018) ajatus siitä, kuinka sisällönanalyysin ensimmäisenä tärkeimpänä vaiheena on valita ja rajata kapea ilmiö. Tutkimuksessa kartoitetaan pankkialan veroraportointia ja sen kehitystä, ja tutkimus rajautuu tämän vuoksi keskittymään tarkemmin Suomen kolmen suurimman pankin verojalanjälkiraporttien sisällönanalyysiin. Pankit sekä monikansalliset yhtiöt ovat veroraportoinnin sääntelyn ytimessä, sillä näille yhtiöille kohdistuu paljon raportointiodotuksia. Verojalanjälkiraportit löytyvät yleensä vuosittaisilta vastuullisuusraporteilta tai vuosiraportin yhteydestä, mutta tietoja löytyy myös verkkosivuilta, liitetiedoista sekä muilta raporteilta. Kyseessä on valmiiksi saatavia dokumentteja, jotka otetaan vuosilta 2014, 2017 ja 2020. Seuraavaksi esitellään yleistiedot tutkimuksessa käytetyistä kohdeyrityksistä kokojärjestyksessään suurimmasta pankista kolmanneksi suurimpaan.

OP Ryhmä

"Visiomme mukaisesti haluamme olla asiantunteva, luotettava ja vastuullinen toimija sekä toimia finanssialan edelläkävijänä ja uudistajana."

"OP Ryhmälle keskeiset vastuullisuuden näkökohdat on tunnistettu sidosryhmäkyseelyyn pohjautuvalla olennaisuusanalyysillä. Näiden pohjalta on valittu vastuullisuusohjelmaan neljä teemaa- -" (OP 2021a.)

OP Ryhmä on Suomen suurin finanssiryhmä, joka perustuu osuuspankkitoimintaan. OP Ryhmän muodostaa noin 140 osuuspankkia ja niiden omistama keskusyhteisö OP Osuuskunta. Osuuspankki tarjoaa sekä pankki-, vakuutus- että varainhoitopalveluita yksityisille sekä yrityksille. Vuonna 2020 tulos ennen veroja oli 785 miljoonaa euroa, joista suurin osa tuli yritys pankki- ja vakuutusliiketoiminnasta. OP Ryhmän arvot ovat ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen. OP Ryhmä julkaisee vastuullisuustiedot vuosittain vuosiraporttinsa yhteydessä. Lisäksi OP toteuttaa muun muassa kansallista vastuuhjelmaa, jonka tavoitteena on edistää suomalaisten taloustaitoja ja kestävää taloutta. Sidosryhmiin keskittyminen tuodaan esiin vastuullisuusohjelmassa, ja tavoitteena onkin pyrkiä avoimeen vuoropuheluun sidosryhmien kanssa. (OP 2021a.)

Nordea

"Over the last couple of years, we have seen heightened expectations on banks from customers, investors, regulators and other stakeholders to take responsibility- -" (Nordea 2021c).

Nordea on pohjoismaiden suurin finanssialan yritys ja yksi suurimmista pankeista Euroopassa. Emoyhtiö on Suomessa kotipaikkaansa pitävä Nordea Bank

Oyj. Nordea tarjoaa pankki- ja varainhoitopalveluita yksityisille sekä yrityksille. Toimintaa Nordealla on Suomessa, Ruotsissa, Norjassa sekä Tanskassa, ja vuonna 2020 tulos ennen veroja oli 2963 miljoonaa euroa. Nordean arvoja ovat yhteistyö, omistajuus, intohimo ja rohkeus. Vastuullisuusasioistaan Nordea raportoi vuosittain erillisillä vastuullisuusraporteilla. Lisäksi vastuullisuuteen liittyen on saatavilla myös useampia liitetiedostoja, esimerkiksi vastuulliseen sijoittamiseen liittyen. Myös Nordea tuo raporteillaan esiin sidosryhmätoiminnan, ja kertovat tyypeittäin millaisia toimia Nordea toteuttaa sidosryhmiensä hyvinvoinnin eteen. (Nordea 2021a.)

Danske Bank

" We aim to support value creation for all our stakeholders and have updated our 2023 Group Sustainability Strategy, thereby placing sustainable finance at the core of our strategy to future proof Danske Bank's business." (Danske Bank 2021b).

Danske Bank on tanskalainen pankki, jolla on Suomessa sivuliike Danske Bank A/S. Markkinaosuudella mitattuna kyseessä on Suomen kolmanneksi suurin pankki. Keskeisimmät markkinat Danske Bankilla on Suomessa, Tanskassa, Ruotsissa ja Norjassa. Myös Danske Bank tarjoaa pankki- sekä varainhoitopalveluita sekä yksityisille, että yrityksille. Tulos ennen veroja vuonna 2020 oli 847 miljoonaa euroa. Danske Bank kuvaa strategiseksi fokuksipisteikseen asiakastytyvyyden, työntekijöiden sitouttamisen, yhteiskuntavastuullisuuden sekä sijoittajien tuottojen parantamisen. Danske Bank julkaisee vuosittain yleiset vastuullisuusraportit sekä muutamia pienempiä liitetiedostoja liittyen vastuulliseen toimintaan. Sidosryhmät ovat Danske Bankin strategisen huomion keskittymässä, ja pankin strategiana on olla yhä parempi pankki sidosryhmille. (Danske Bank 2021a.)

3.3 Tutkimusprosessin kuvaus

Erityisesti pankkien veroraportointi on tärkeää, sillä esimerkiksi kansalaisjärjestö Finnwatchin (2018) tekemän selvityksen mukaan pankkien verovastuullisuuden raportoinnista on löytynyt useita puutteita ja jopa virheitä. Kyseinen tutkimus on aiheuttanut paljon mediahuomiota, eikä virheellinen ja puutteellinen tieto varmasti herätä luottamusta sidosryhmissä. Finnwatchin (2018) tutkimuksen tilinpäätösasiantuntija Kostiaisen mukaan pankkien julkinen veroraportointi on vain minimitasolla, vaikka pankkien luulisi olevan erityisen avoimia vastuullisen veronmaksun suhteen. Pankkialan luottamusta ovat järjestyttäneet erinäiset rahanpesu- ja veronkiertosyytökset, kuten esimerkiksi Danske Bankin Viron-yksikön rahanpesututkimus vuonna 2018 (Takkunen ja Kippo 2020). Lisäksi esimerkiksi Nordea oli mainittuna muun muassa vuoden 2020 "Pankkien paperit" tietovuodossa, jossa selvitettiin epäilyttävien pankkijärjestelmän tilien kautta

kulkevia rahoja (Juutilainen, Knus-Galán, ja Hänninen 2020). Koska pankit mahdollistavat rahoitusmarkkinoiden toiminnan ja pankkitoiminta koskee varmasti lähes jokaista suomalaista ihmistä, on luottamuksen rakentaminen merkittävässä roolissa pankkien toimintaa.

Raporttien tulkinnassa lähdettiin liikkeelle sisällönanalyysin toimintamallista. Aineiston analyysissä oltiin avoimia uusille näkökulmille, mutta sisällönanalyysissä lähdettiin liikkeelle alkuun deduktiivisesti, aiemman viitekehyksen kautta (Sarajärvi ja Tuomi 2009). Veroraportoinnin teemojen analysointi toteutettiin tarkemmin sanottuna teoriasidonnaisesti, joka tarkoittaa sitä, että analyysi linkittyy aiemmin esitettyyn teoriaan, mutta analyysia ei suoraan johdeta teoriasta (Eskola 2015). Näkökulmana ja selittävänä teoriana veroraportoinnille ja sen muutoksille hyödynnetään sidosryhmäteoriaa. Perusteellisen aineistoon tutustumisen jälkeen valittua aineistoa pilkottiin, ryhmiteltiin ja teemoitettiin, jonka avulla saatiin tunnistettua raporteissa toistuvia teemoja veroraportoinnin ympäriltä. Aineistoa analysoidessa pyrittiin löytämään erityisesti säännönmukaisuuksia ja eroavaisuuksia sekä tulkitsemaan teemojen ympärillä tapahtunutta kehitystä. Toistuvien teemojen avulla pystytään luomaan yhteenveto ja yleiskuva tutkittavasta aiheesta. (Sarajärvi ja Tuomi 2018.) Teemat syntyivät pilkkomisen ja ryhmittelyn seurauksena, ja juuri näistä suurimmista ryhmistä syntyi veroraportointia käsitteleviä teemoja, jotka toistuivat ja kehittyivät raportista toiseen. Teemojen valinnassa on hyödynnetty myös olemassa olevaa teoreettisessa viitekehyksessä mainittua sääntelyä, kuten esimerkiksi valtioneuvoston kanslian ohjeistuksissa esitettyjä vaatimuksia (Työ ja elinkeinoministeriö, 2015). Nämä toistuvat teemat muodostavat tutkielman analyysirungon. Teemoittamisen avulla löydetään vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”Miten pankit raportoivat veroista?” sekä käsitellään veroraportoinnin teemojen kehittymistä pankkialan vastuuraportoinnissa tavoitteena löytää vastauksia tutkimuskysymykseen ”Miten veroraportointi on kehittynyt pankkialan vastuuraportoinnissa?”. Huolellisen analyysin ja aineiston pilkkomisen avulla raporteilta oli löydettävissä neljä toistuvaa teemaa veroraportoinnin ympäriltä:

- 1) Verojalanjälki ja efektiivinen verokanta lukuina
- 2) Rooli veronmaksajana sidosryhmille ja yhteiskunnalle
- 3) Vastuullinen veronmaksu ja läpinäkyvyys strategisina periaatteina
- 4) Taloudellisen yhteiskuntavastuun johtaminen

Vaikka veroraportointiin ei ole tällä hetkellä olemassa täysin yksiselitteistä sääntelyä tai ohjeistusta, olemassa olevat sääntelyt ja uudet direktiivit kuitenkin kehittyvät veroraportointiin liittyvien ulkoisten sidosryhmien vaatimusten yhä kasvaessa. Veroraportoinnin sääntelyn ja sen kehityksen analysoinnissa lähdettiin liikkeelle täysin deduktiivisesti, eli tutkittavat teemat luotiin aiemman viitekehyksen avulla. Viitekehys sisältää pankkien veroraportointia koskevan olennaisimman sääntelyn sekä sääntelyssä tapahtuneet muutokset. Myös sääntelyä tutkittaessa veroraporttien sisältö pilkottiin, ryhmiteltiin ja teemoitettiin analyysia varten. Vertaamalla ja analysoimalla olemassa olevaa sääntelyä pankkien veroraportteihin pyritään löytämään vastauksia toiseen

tutkimuskysymykseen "Miten raportointi vastaa olemassa olevaa sääntelyä?". Sääntelyn ja vaatimusten jatkuvasti kehittyessä on myös mielenkiintoista analysoida, kuinka laajentunut ohjeistus ja direktiivit ovat vaikuttaneet veroraportteihin. Tätä aihetta analysoidessa löydetään vastauksia myös kolmanteen tutkimuskysymykseen "Miten veroraportointi on kehittynyt pankkialan vastuuraportoinnissa?". Sääntelyyn liittyen sekä viitekehyksestä että aineiston pilkkomisen ja ryhmittelyn avulla löydettiin erityisesti kaksi toistuvaa teemaa:

- 1) Maakohtainen veroraportointi
- 2) Global Reporting Initiative

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Veroraportoinnissa toistuvat teemat ja teemojen kehitys

4.1.1 Verojalanjälki ja efektiivinen verokanta lukuina

Selkeimpänä teemana ja veroraportoinnin pääsisältönä oli *verojalanjäljen sekä efektiivisen verokannan raportointi* lukuina eli määrällisesti sekä myös käsitteellisesti. Teemassa on tarkemmin kyse siitä, kuinka verojalanjälkeä ja esimerkiksi efektiivistä verokantaa esitellään lukuina sekä visuaalisesti vuosi- ja vastuullisuusraporteilla ja kuinka tämän teeman ympärillä raportointitavat syvenevät, muuttuvat ja laajenevat vuosien kuluessa. Havainnoinnin perusteella kvantitatiivisten taulukkomuodossa olevien lukujen lisäksi verojalanjälkeä voidaan kuvata esimerkiksi erilaisten kaavioiden avulla sekä asiaa avata käsitetasolla. Kurittu (2018) kuvailee veroraporttien tärkeimmiksi asioiksi raportin muodostamisessa kirkaat ydinviestit, helppolukuisuuden sekä luotettavat tiedot. Sidosryhmien intressejä palvelee siis helposti luettavassa muodossa olevat luotettavat tiedot. Verojalanjäljen ja muiden verotukseen liittyvien tietojen esittäminen visuaalisessa muodossa on hyvä esimerkki sidosryhmäteorian ja veroraportoinnin yhteydestä. Myös jatkuva visuaalisuuden lisääntyminen raporteilla on merkki veroraportoinnin kehittymisestä. Jokaisessa tarkastellussa raportissa maksetut verot olivat jossain muodossa raportoitu, verojalanjäljen, verokontribuution tai vain maksettujen tuloverojen kautta. Efektiivisen verokannan laskenta oli useimmiten eritelty eri verolajien, maiden ja muiden tunnuslukujen avulla sekä lukuina että myös tarkemmin avattu käsitteellisesti. Veroraportoinnin visualisoinnissa hyödynnettiin myös erilaisia taulukoita laskelmineen ja graafisia kuvioita. Merkkejä kehittämisestä teeman saralla oli myös nähtävissä tarkasteluvuosia vertaillessa.

”Osuuspankit ovat useilla paikkakunnilla suurimpia veronmaksajia, ja ryhmätasolla OP on yksi Suomen suurimmista veronmaksajista. kaikki osuuspankit maksavat yhteisöveronsa paikallisesti toimialueelle.” (OP 2021a).

OP Ryhmän vuoden 2014 vuosiraportilla efektiivisen verokannan mainittiin olleen 33,6 %. Lisäksi lukua avataan hieman kertomalla, mitkä asiat ovat vaikuttaneet efektiivisen verokannan nousemiseen vertailukauteen nähden. Nostavina tekijöinä on mainittu muun muassa sisäisistä kaupoista syntynyt luovutusvoittovero, kun taas vertailukaudella laskevana tekijänä nähtiin verokannan muutos. Verojalanjälkeen liittyen ainoa maininta vuoden 2014 raportilla on *”Verojalanjälkemme on yksi suurimmista suomalaisessa yhteiskunnassa.”*. Käsitteitä efektiivinen verokanta tai verojalanjälki ei ole siis juurikaan raportissa käytetty tai niiden merkitystä lukijalle avattu, ja myös tarkempia laskelmia tai lukuja ei ole annettu. Vuoden 2017 raportissa OP on veroraportoinnillaan mennyt teeman

suhteen paljon eteenpäin. 2017 vuosiraportilla verojalanjäljelle on oma alaotsikkonsa "Vastuullisuus"-teeman alla ja verojalanjäljen raportointi on liitetty osaksi OPn omaa vastuullisuusohjelmaa kyseisen ohjelman päivytyksen myötä. Sivun mittaisessa verojalanjälki-käsitteellä otsikoidussa tekstissä on avattu ensin, mitä verojalanjälki käsitteenä tarkoittaa. OP kertoo, mistä välittömistä, välillisistä ja tilitettävistä veroista verojalanjälki koostuu sekä avaa jokaisen verolajin summat yksitellen sekä myös visuaalisessa ympyrämuodossa. Ympyrässä avataan välittömät- ja välilliset verot, tilitettävät verot ja kuluiksi jäävät välilliset verot esimerkkeineen. Efektiivisestä verokannasta kerrotaan yhä ainoastaan prosentiarvo, joka oli 20,7 %. Vuoden 2020 raportille siirryttäessä verojalanjäljen ja efektiivisen verokannan raportointi pysyy hyvin samanlaisena verrattuna vuoteen 2017. Visuaalinen verojalanjäljen yksittäisten verolajien lukujen avaaminen vuoden 2017 tapaan on muuttunut visuaalisesta ympyrämallista taulukkomaiseen muotoon. Muutoin tekstit ovat lähestulkoon samat ja taulukko sisältää samat informaatiot verrattuna vuoden 2017 raporttiin, ainoastaan eri muodossa. Vuonna 2020 efektiivinen verokanta oli 18,3 %, eikä verokantaan vaikuttaneita tekijöitä avattu. (OP 2015a; OP 2018a; OP 2021a.) OP Ryhmän verojalanjälkiraportoinnissa tapahtui suuri muutos tarkasteluvuosien aikana, kun raporteille tuotiin jälkimmäisinä tarkasteluvuosina yhä lisää visuaalisuutta, käsitteen määrittelyä ja vero raportointi liitettiin osaksi vastuullisuusohjelmaa. Kuitenkin efektiivisen verokannan taustalla olevien tietojen avaaminen on poistunut ja verokannasta on esitetty myöhemmin ainoastaan toteutunut arvo. Kokonaisuutena tarkasteluvuosia tarkastellessa kehityskäyrä verojalanjäljen raportoinnissa on ollut selvästi kasvava.

"- - we are committed to disclosing our tax payments in accordance with national and international requirements and in line with good practice among our peers." (Danske Bank 2021b).

" The low tax rate is mainly due to positive adjustments for tax paid in previous years." (Danske Bank 2021a).

Danske Bank avaa tarkasti vuoden 2014 raportillaan efektiivisen veroasteen 32,4 % esittäen laskelmat veroasteen taustalla. Efektiivinen veroaste on jaoteltu myös maakohtaisesti sekä kokonaistasolla. Maksettuja veroja on avattu useassa muodossa niin kuin OPn ja Nordean raporteilla, mutta verojalanjälki käsitettä ei ole vuoden 2014 vuosi- tai vastuullisuusraportilla käsitelty ollenkaan. Vuonna 2017 efektiivinen veroaste on jälleen avattu maakohtaisesti sekä sisältäen tarkat laskelmat veroasteen takana vuoden 2014 tapaan. Veroaste vuonna 2017 oli 20,6 % koko Danske Bankin osalta. Alhaista veroastetta on myös selvitetty, ja sen kerrotaan johtuneen aiempina vuosina maksettujen verojen oikaisuista. Käsitettä verojalanjälki ei ole esitetty ollenkaan myöskään vuonna 2017, mutta sen sijaan yhä laajempia ja visuaalisempia taulukointeja maksetuista veroista maittain on esillä. Vuonna 2020 efektiivinen veroaste nousi ja oli lopulta 27,2 %. Jälleen keran prosentin muodostuminen oli avattu taulukossa maakohtaisesti. Vuonna 2020 ei myöskään käsitteenä verojalanjälkeä käsitelty vuosi- eikä vastuullisuusraporteilla, vastaavasti kuin Nordean 2017 ja 2020 raporteilla. (Danske Bank

2015b; Danske Bank 2018b; Danske Bank 2021b.) Danske Bankin osalta kehitystä tämän teeman saralla ei ole raporteissa juurikaan tapahtunut, sillä tiedot pysyvät samanlaisina ja samanmuotoisina jokaisena tarkasteluvuonna. Danske Bank ei käytä tarkasteluvuosina raporteillaan ollenkaan verojalanjälki-käsitettä, mutta esittää maksetut verot taulukossa vertailutietoineen ja laskelmineen. Myös efektiivinen verokanta on laskettu taulukkomallisesti laskien maittain joka vuosi.

" We are a substantial corporate income taxpayer in our main countries of operation – Denmark, Finland, Norway and Sweden - - and we also pay social security contributions and bank levies in the countries where we operate." (Nordea 2018b).

Nordean 2014 CSR-vuosiraportilla lähestytään veroraportointia samanlaisella näkökulmalla, jota OP käytti vuosina 2017 ja 2020. Maksetut verot ja verojalanjälki käsitteenä on esitetty sekä visuaalisessa muodossa taulukoilla, ympyrämallilla ja diagrammeilla, että avattu sanallisesti tekstimuodossa. Maksetut verot on jaettu tuloveroihin, sosiaaliturvamaksuihin sekä pankkiveroon. Efektiivinen verokanta on avattu taulukkomuotoisesti laskemalla niin, että lukija näkee selkeästi mistä luvuista vuoden 2014 efektiivinen veroaste 21 % on muodostettu. Myös vuoden 2014 vastuuraportillaan liitetiedoissa Nordea avaa maksettuja veroja myös maakohtaisesti. Vuoden 2017 vastuuraportilla käsitettä verojalanjälki (tax footprint) ei käsitellä lainkaan. Sen sijaan maksettujen verojen määrä tuodaan esiin lukuna käyttäen sanaa verokontribuutio "tax contribution" ja maksetut verot on jaettu kolmeen kategoriaan ja esitelty pienenä osana taulukkoa, joka käsittelee maakohtaisia veronmaksuja. Vuoden 2017 efektiivinen veroaste oli 23,7 % ja prosentti on avattu yhä vuoden 2014 malliin taulukkomallisen laskelman muodossa. Nordean 2020 vastuuraportin mukaan efektiivinen veroaste oli 23,6 %, joka oli ainoa tieto vuosiraportin "Taxes"-alaotsikon alla. Vastuuraportin liitetiedoissa maksettujen verojen määrää sekä myös maksetut verot maakohtaisesti on esitetty taulukkomuotoisesti, mutta verojalanjälki- tai verokontribuutio-käsitettä ei esitelty vuoden 2020 raporteilla ollenkaan. (Nordea 2015b; Nordea 2018b; Nordea 2021c.) Selkeästi Nordealla on ollut vuonna 2014 sidosryhmiä ajatellen oikea suunta veroraportoinnissa, mutta sidosryhmiä ajatellen tärkeä visuaalisuus on hävinnyt vuosien saatossa. Nordean vuodelle 2017 siirryttäessä visuaalisuus teeman ympärillä supistuu osaksi maakohtaisista veroista kertovaa taulukkoa, ja vuodelle 2020 verojalanjälki-käsite on otettu kokonaan pois raporteilta, ja maksetut verot esitellään taulukkomuotoisesti samaan tapaan kuin Danske Bankin raporteilla. Sekä Nordean että Danske Bankin taulukoista asiasta kiinnostunut sidosryhmä voi tutkia maksettujen tuloverojen määrää vuosittain ja maittain, joten olennaisen informaation pystyy lopulta kyllä löytämään sen halutessaan, vaikka verojalanjälkeä visuaalisesta kuvaamalla asioita ei avatakaan.

4.1.2 Rooli veronmaksajana sidosryhmille ja yhteiskunnalle

Rooli veronmaksajana sidosryhmille ja yhteiskunnalle -temassa käsitellään sitä, kuinka yritys tuo esiin oman roolinsa yhteiskunnallisesti sekä sidosryhmilleen vaikuttavana "hyväntekijänä", joka hoitaa osuutensa verojen maksamisessa vastuullisesti. Euroopan komission (2011) määritelmä yritysvastuusta alleviivasi

vastuullista toimintaa oikeudellisten velvoitteiden ylittäviksi, yhteiskunnallista hyvinvointia lisääväksi kokonaisuudeksi. Myös Carroll (1991) korostaa yhteiskuntavastuun filantrooppisuutta, jonka voikin kuvata yhdeksi vastuullisuuden kulmakivistä. Yritykset haluavat tuoda veroraportoinnissaan esiin asioita, joilla heidän vastuullinen veronmaksunsa auttaa kokonaisvaltaisesti yhteiskuntaa ja sidosryhmiään. Teemaa tulkitessa kävi ilmi, kuinka veroista raportoidessaan yritykset haluavat korostaa omaa asemaansa yhteiskunnallisena ”hyväntekijänä” sekä korostaa asemaansa sidosryhmille. Erityisesti teemassa tuli esille yhtiöiden status merkittävänä veronmaksajana, joka mahdollistaa osalla taloudellisen arvon luomisen yhteiskunnalle. Toisaalta sidosryhmiin otettiin tarkemmin kantaa kertomalla esimerkiksi, kuinka yhtiöllä on velvollisuus sidosryhmiään kohtaan noudattaa verolakeja sekä rahoittaa taloutta erityisesti yhteiskunnallisesti vaikeina aikoina. Myös kansainvälisemmin toimivat pankit Danske Bank ja Nordea kertoivat yhteiskunnalliseksi roolikseen tärkeän roolinsa talous- ja verorikollisuuden ehkäisijänä. Kehitystä ja muutoksia oli havaittavissa raportoinnissa myös tämän teeman ympärillä.

“ We also create economic value in society through - - tax payments, for example.” (Danske Bank 2021b).

Vuonna 2014 Danske Bank avaa rooliaan yhteiskunnassa vastuullisuusraportillaan sidosryhmiensä kautta. Danske Bank korostaa vastuuraportilla myös selkeästi veronmaksun vastuullisuutta ja läpinäkyvyyttä ja lupaa noudattavansa alueellisia verotussäännöksiä. Näiden asioiden avulla he toteuttavat omien sanojensa mukaan velvollisuutensa sidosryhmiään kohtaan hoitamalla verojen maksun asianmukaisesti jokaisessa maassa. Lisäksi samojen tietojen lisäksi 2017 vastuuraportilla he tuovat esiin osana muita yhteiskunnallisia toimia, kuinka verojen maksulla Danske Bank on osana luomassa taloudellista arvoa yhteiskunnalle. Yhteiskunnallinen rooli on tuotu osaksi yhteiskuntavastuustrategiaa, mutta roolissa ei ole tarkemmin avattu veronmaksun merkitystä, vaan merkitys enemmänkin liittyy muihin taloudellisiin tuloksiin. Myös 2020 vuosiraportilla Danske Bank kuvaa voimakkaasti taistelevansa verotukseen liittyvää rikollisuutta, kuten veronkiertoa vastaan. Suoranaisesti aiempia vuosia tarkemmin Danske Bank ei avaa omaa rooliaan veronmaksajana suhteessa yhteiskuntaan, vaan keskittyy korostamaan yhteiskunnallista rooliaan talousrikollisuutta ehkäisevänä tahona. (Danske Bank 2015a; Danske Bank 2015b; Danske Bank 2018a; Danske Bank 2018b; Danske bank 2021a; Danske Bank 2021b.) Danske Bank siirtyi selkeästi vuosien mittaan korostamaan suurempaa yhteiskunnallista rooliaan rikollisuuden ehkäisijänä, kun taas aiempina vuosina he kertoivat enemmän omaan veronmaksuunsa liittyvästä yhteiskunnallisesta vaikutuksesta.

“ Taxes play an important role for society’s ability to fulfil its goals, - - through financial public services- -.” (Nordea 2021c).

Nordea korostaa vuoden 2014 CSR-raportin verotusta koskevassa kappaleessa olevansa merkittävä veronmaksaja tärkeimmissä toimintamaissaan, joihin myös Suomi kuuluu. Raportilla korostetaan erityisesti Nordean

yhteiskunnallista roolia, sillä sidosryhmien uteliaisuus tähän liittyen oli tullut esiin vuoden 2013 sidosryhmäyhteistyössä. Yhteiskunnallisesta roolista on vastuullisuusraportilla oma kappaleensa, joka käsittelee suurelta osin yhteiskunnallista roolia veronmaksajana. Nordea on mukana luomassa yhteiskunnallista arvoa muun muassa vastuullisella verojen maksulla, jota ohjailee Nordean oma "Tax policy"-ohjeisto. Tekstissä on avattu myös taulukkomallisesti, mihin sidosryhmiin verojenmaksu vaikuttaa. Verrattuna vuoteen 2014, vuodella 2017 verotukseen liittyvä yhteiskunnallinen rooli käsitellään pintapuolisemmin, ja Nordea korostaa enemmänkin yleisellä tasolla luovansa yhteiskunnallista arvoa verojen maksulla. Vuoden 2017 vastuuraportilla Nordea korostaa enemmänkin rooliaan "taistelussa" verorikollisuutta vastaan, kuin kuvailee omaa rooliaan veronmaksajana. Vuoden 2020 vastuullisuusraportilla Nordea kertoo yhtiön suhteesta yhteiskuntaan ja yhteiskunnallisesta roolista, hieman laajemmin kuin aiempina tarkasteluvuosina. Nordea tuo esiin, kuinka verotuksen yhteiskunnallisella roolilla mahdollistetaan julkisten palveluiden tarjoamista. Nordean tavoitteena on vuosi vuodelta ollut hyvän paikallisen veronmaksajan maineen säilyttäminen. Nordea korostaa rooliaan yhteiskunnassa veronmaksajana tuomalla esiin erityisesti vastuullisen ja oikea-aikaisen veronmaksun sekä läpinäkyvyyden veroihin liittyen. Lisätäkseen tietoutta sidosryhmilleen, Nordea on myös vuonna 2020 julkaissut oman dokumenttinsa "Nordea Position Statement of Tax", joka on erillään vuosi- ja vastuuraportilta. Raportin tarkoituksena on lisätä dialogia sidosryhmien kanssa ja selventää tarkemmin Nordean verokäytäntöjä ja Nordean roolia veronmaksajana. (Nordea 2015b; Nordea 2018b; Nordea 2021c.) Nordea selkeästi myös suuntasi Danske Bankin tavoin yhteiskunnallisen roolin painottamistaan talousrikollisuuden ehkäisyyn, mutta toi silti esiin uusilla tavoilla roolin yhteiskunnalle kertomalla konkreettisia tapoja, mihin veronmaksu vaikuttaa. Sidosryhmille suunnattu vuonna 2020 luotu veroraportti osoittaa merkittävää kehitystä sidosryhmäteorian valossa.

"Maksamalla verot Suomeen OP Ryhmä edistää koko Suomen menestystä." (OP 2021a).

Kaikkina tarkasteluvuosina, eli vuosina 2014, 2017 ja 2020, OP korostaa olevansa "useilla paikkakunnilla Suomessa yksi suurimmista veronmaksajista", ja ryhmätasolla yksi Suomen suurimmista. Vastuullisuus on yksi OP:n arvoista, ja ryhmän tarkoituksena on toimia esimerkillisesti ja eettisesti vastuullisena yrityksenä sidosryhmien vastuullisuusodotuksia toteuttamalla esimerkiksi taloudellisella tehokkuudella koko arvoketjun läpi. OP korostaa asiakasomisteista toimintatapaa ja samalla vuoden 2014 raportilla toimitusjohtaja Reijo Karhinen mainitsee alkupuheessa, että noin 30 % tuloksesta meni veroihin, mikä tekee OP verojalanjälestä yhden Suomen suurimmista. Lisäksi vuoden 2014 raportilla OP kuvaa tavoitteekseen olla yhteiskuntavastuun taloudellisen, sosiaalisen sekä ympäristövastuun osa-alueilla toimialan edelläkävijä Suomessa. OP mukaan taloudellisen vastuu on finanssialalla tärkeää, sillä yhteiskunnallinen vastuu asiakkaista ja rooli talouden rahoittajana korostuvat erityisesti taloudellisesti vaikeina hetkinä. Maksetut verot ovat sekä 2014 että 2017 vuonna mainittu otsikon alla, joka käsittelee OP:n yhteisöllisen roolin toteuttamista. Vuonna 2017 OP jatkaa

yhteiskunnallisen roolin painottamista ja tuo uudelleen esiin tavoitteen edelläkävijyydestä. Vuonna 2017 päivitetystä vastuullisuusohjelmasta yhdeksi neljästä pääteemasta on valittu ”Tuemme alueellista elinvoimaisuutta”, ja sen alakohdaksi on valittu muun muassa verojalanjäljen raportointi. Vuodelle 2017 sekä 2020 on tuotu lisähuomiot siitä, kuinka kaikki osuuspankit maksavat yhteisöverot paikallisesti toimialueilleen ja verojen maksajana Suomeen OP ryhmä on ”edistämässä koko Suomen menestystä”. Muutoksena vuodesta 2017 vuodelle 2020 verojen maksua kuvataan ensimmäisen kerran vuonna 2020 ”Perustehtävän äärellä”-otsikon alla, mikä myös osaltaan kuvaa veroraportoinnin yhteiskunnallisen tärkeyden korostamista. 2020 myös maailmanlaajuinen talouteen vaikuttanut pandemia on tuotu esiin, kun OP on kertonut roolinsa ”talouden rahoittajana” korostuvan vaikeina taloudellisina aikoina. (OP 2015a; OP 2018a; OP 2021a.) OP aiemmista yhtiöistä poiketen toiminnalleen oleellisimpana korostaa erityisesti vuosi vuodelta rooliaan merkittävänä veronmaksajana ja rahoittajana, mutta myös OP ottaa vuodelta 2017 kantaa siihen, että he maksavat yhteisöverot toimialueilleen. Selkeästi yhteiskunnallisen roolin kulmakivenä on yhä kansainvälisempi liiketoiminta ja laajempi yhteinen kansainvälinen suunta kohti vastuullista veronmaksua.

4.1.3 Vastuullinen veronmaksu ja läpinäkyvyys strategisina periaatteina

Vastuullinen veronmaksu ja läpinäkyvyys periaatteina -teemassa olennaista on se, kuinka yritys raportoi vastuullisesta verostrategiastaan ja veronkierron vastaiseen toimintaan osallistumisesta esimerkiksi OECD:n ohjeita huomioiden. Vastuullinen veronmaksu ja veronkierron ehkäiseminen ovat päätavoitteina useimpien sääntelyiden ja hankkeiden takana. Vastuulliseen veronmaksuun liittyvät aiheet ovat saaneet paljon mediahuomiota myös luottolaitoksien osalta (esim. Juutilainen ym. 2020; Takkunen ja Kippo 2020). Luonnollista on, että veronmaksun läpinäkyvyyttä ja lainmukaisuutta korostetaan yhä enemmän sidosryhmille, sillä esimerkiksi negatiivinen mediahuomio teeman ympärillä aiheuttaa sidosryhmissä epäluottamusta. Esimerkiksi BEPS -hanke huomioiden, vastuullisen veronmaksun kehittäminen ja veronkierron vastainen toiminta on jokaisen yrityksen vastuulla. Vaikka verostrategian ja sen vastuullisuuden vertailu voi olla haastavaa, voidaan kuitenkin todeta, että vastuullisesti toimiva yritys maksaa veronsa lain puitteissa hyväksytysti sekä samalla tarkoitusperänä on korostaa yhteiskunnallista hyvinvointia. Kolmatta teemaa analysoidessa *vastuulliseen veronmaksuun raportoinnista* kävi ilmi, että vastuulliseen veronmaksuun liittyvä raportointi on kehittymässä kovaa tahtia varsinkin kansainvälisemmin toimivien pankkien keskuudessa. Erityisesti Nordean ja Danske Bankin raportointi kehittyy vuosien saatossa yhä enemmän ja mukaan tulee erilliset raportit, jotka keskittyvät erityisesti verojalanjäljen raportoinnin sijaan vastuullisen veronmaksun raportointiin. Tämä oli toki odotettavissa, sillä on luonnollista, että veronmaksun vastuullisuudesta ja läpinäkyvyydestä ollaan sidosryhmien keskuudessa yhä enemmän kiinnostuneita varsinkin kansainvälisten yhtiöiden osalta ja yhtiöt vastaavat sidosryhmien vaatimukseen läpinäkyvyydestä. Raportointi

sisältää esimerkiksi erilaisia vastuuraportoinnin liitetietoja ja erillisiä raportteja, joissa käydään läpi erityisesti verojen maksuun liittyviä toimintamalleja ja verostrategiaa, jotka tietojen mukaan pohjautuvat erilaisiin hyväksyttäviin veroperiaatteisiin. Näissä nousee esiin erityisesti veronmaksun lainmukaisuus ja se, ettei yhtiö osallistu tai tue millään muotoa vilpillistä toimintaa. Lisäksi vastuuraporteilla tuodaan esiin sanallisesti yhtiöiden strategiaa talous- ja verorikollisuuden ehkäisyyn liittyen sekä visuaalisesti myös esimerkiksi olennaisuusmatriisissa mainitaan vastuullinen ja läpinäkyvä veronmaksu sekä verorikollisuuden torjunta. Lisäksi useimmissa raporteissa on mainittu, että yhtiö seuraa tarkasti OECD:n ohjeistuksia.

"We contribute to combatting financial crime by working closely with authorities and financial sector and by developing and implementing effective measures with regard to anti-money laundering - - and financial sanctions." (Danske Bank 2021b).

Danske Bank kuvaa tarkasti jo ensimmäisenä tarkasteluvuonna omaa vastuullista veronmaksuaan olennaisuusmatriisilla ja sanallisesti. 2014 vastuuraportti sisältää kappaleen "Transparency in tax reporting", jossa avataan erityisesti läpinäkyvyyttä veroihin liittyen sekä veroviranomaisten että kansainvälisten verolakien suhteen. Danske Bank kertoo kyseisessä kappaleessa, että yhtiö ei halua osallistua yritystoimintaan, joka sisältää veropetoksia tai joiden tarkoituksena on laittomat verostrategiset toimintamallit. Lisäksi Danske Bank vakuuttaa toimivansa aina alueellisten lakien ja säännösten valossa koskien veronkierron ehkäisemistä. Samalla vastuuraportilla on tuotu esiin myös visuaalisesti vastuullisen veronmaksun merkitys sidosryhmien ja Danske Bankin tärkeysmatriisissa. Vastuullinen veronmaksu sijoittuu matriisilla melko keskelle, samaan kohtaan ihmisoikeuksien ja IT-turvan kanssa. Vuodelle 2017 tärkeysmatriisissa vastuullinen verotus on noussut yhdeksi tärkeimmistä asioista muun rikollisuudentorjunnan ohelle ja aiheesta raportointi lisääntyy paljon. 2017 Danske Bank mainitsee yhä samoilla kuvauksilla kuin vuonna 2014, kuinka he eivät halua osallistua millään muotoa verovilpilliseen toimintaan. Danske Bank kuvaa agendanaan estää verovilpillistä toimintaa ja on julkaissut myös 2017 eteenpäin vuosittain "Tax Policy"-raportin avatakseen verostrategiaansa konsernitason ja kouluttaakseen työntekijöitään kohti kuvaamansa agendaa. Raportti on tehty samalla ohjeistukseksi ja koulutusmateriaaliksi työntekijöille, ja se sisältääkin ohjeistusta verolakien noudattamiseen ja läpinäkyvään yhteistyöhön veroviranomaisten kanssa. Danske Bank osoittaa myös yhdeksi viidestä strategisista tavoitteistaan läpinäkyvän verojen maksun taloudellisen kasvun ja vakavaraisuuden ohessa. Vuodelle 2020 tärkeysmatriisimalli on poistunut kokonaan ja kappaleessa "Tax transparency" asiasisältö on pysynyt täysin samana verrattuna vuoteen 2017. (Danske Bank 2015b; Danske Bank 2018b; Danske Bank 2021b.)

"We fully recognize the threat that societies face from - - tax evasion and other forms of illegal activities and do our utmost to ensure that our resources, products and services are not used to facilitate financial crime." (Nordea 2021c).

Vuoden 2014 vastuuraportilla Nordea avaa muiden verotustietojen yhteydessä yhtiön veropolitiikkaa, jota ohjailee verojohtamisen tueksi rakennettu ”Tax policy”. Nordean tarkoituksena on maksaa verot alueellisten lakien mukaisesti kaikissa toimintamaissa. Verojen maksu tapahtuu ajallaan ja oikein, ja tavoitteena on pitää ennallaan hyvä paikallinen veromaine. Lisäksi Nordea kertoo taiselevansa aktiivisesti talousrikollisuutta vastaan, mutta ei erityisesti avaa veronmaksuun liittyvää rikollisuutta erikseen. Ohjeistus toimintaan perustuu Nordea omaan veropolitiikkaohjeistukseen, johon he pohjaavat verotukseen liittyvän toimintansa. Verostrategian määrittelee veropolitiikkaohjeistus, jonka tarkoituksena on varmistaa veronmaksun oikeellisuus ja täsmällisyys. 2017 Nordea avaa lyhyesti sitä, että pääkonttorin siirto Suomeen ei vaikuta verojen maksuun tai verotuksen läpinäkyvyyteen. Toimitusjohtaja kommentoi pankkien olevan ainoastaan ainoita entiteettejä, jotka voivat aktiivisesti estää taloudellista rikollisuutta. Veronkierron ehkäisy on Nordean mielestä myös yksi osa tällaista talousrikollisuutta, jota pankit voivat aktiivisesti ehkäistä. Muutoin vuodella 2017 kerrotaan täysin samat tiedot kuin vuonna 2014. Vastuullisesta veronmaksusta kerrotaan ainoastaan sen olevan yhtenä tavoitteena, johon organisaation toiminta pohjautuu. Uutena asiana vuodelle 2020 Nordea on julkaissut erillisen raportin ”Nordea Position Statement of Tax”, jonka tarkoituksena on selkeyttää ja parantaa veroihin liittyviä suorituksia ja päämääriä. Erillisellä raportilla Nordea kuvaa tavoitteekseen aggressiivisen verosuunnittelun vastustamisen sekä sitoutumisen läpinäkyvyyteen paikallisesti, että kansainvälisesti veroviranomaisten kanssa kansainvälisiä raportointistandardeja noudattaen. Vuoden 2020 vastuullisuusraportissa Nordea kertoo tunnistavansa veronkiertoon liittyvät riskit ja muut verojen maksua uhkaavat laittomat toimet ja lupaavat tehdä parhaimpansa, jotta Nordean tuotteet tai palvelut eivät tue millään tasolla rikollista toimintaa. Jokaisena tarkasteluvuonna vastuuraporteilla kerrotaan myös, että Nordea seuraa OECD standardeja. (Nordea 2015b; Nordea 2018b; Nordea 2021a; Nordea 2021c)

”OPn rooli yhteiskunnassa: Talousrikollisuuden torjunta, vaikutukset yhteiskuntaan, työllistäminen.” (OP 2015a).

Vaikka OP ei ole toisiin tutkittaviin yhtiöiden verrattuna yhtä kansainvälinen, myös OP raportoi erityisesti vuosina 2014 ja 2017 vastuulliseen veronmaksuun liittyen tekevänsä töitä talousrikollisuuden ehkäisemiseksi. OP kuvaa vuosiraportillaan 2014 sidosryhmiensä tärkeimpiä näkökohtia yhteiskuntavastuun toteuttamisessa. Sidoryhmille tehdyn kyselyn perusteella taloudelliset tulokset sekä talousrikollisuuden torjunta ovat merkittäviä näkökohtia, joihin OP haluaa panostaa yhteiskuntavastuuohjelmassaan vastatakseen yhä paremmin sidosryhmien vaatimuksiin. Myös olennaisuusmatriisissa talousrikollisuuden torjunta on jo ensimmäisenäkin tarkasteluvuonna asetettu yhdeksi tärkeimmistä asioista (3. tärkein) OPn yhteiskunnallisessa roolissa ja vastuullisuus on asetettu strategian perustekijäksi. Tätä tärkeämmäksi oli määritelty esimerkiksi taloudelliset tulokset sekä asiakkaiden yksityisyyden suoja. OP kertoo myös välttävänsä sijoitusten tekemistä verotehokkaille alueille, sillä näitä hyödyntämällä kaksinkertaisen verotuksen voisi välttää laillisesti. OP kertoo seuraavansa aktiivisesti myös

OECD:n toimintaohjeita, ja noudattavansa toimintaohjeita sijoittamistoiminnassaan. Enempää OECD toimintaohjeiden toteuttamisesta tai seuraamisesta ei kerrota. 2017 raportilla annetut tiedot pysyvät täysin samoina, ja uutena asiana OP kertoo, että he odottavat myös sijoituskohteidensa noudattavan kansainvälisiä periaatteita kuten OECD:n ohjeistuksia. Myös vuonna 2017 OP kuvaa olennaisuusmatriisissaan, kuinka vastuullinen veronmaksu on yksi tärkeimmistä asioista OPlle ja sen sidosryhmille. Samassa kohdassa matriisia on esimerkiksi vakavaraisuuden ja työllisyyden edistäminen. Matriisissa vastuullinen veronmaksu on korkeammalla molemmilla tärkeysasteikoilla verrattuna Danske Bankin vastaavaan matriisiin. Vuoden 2020 vuosiraportilla olennaisuusmatriisi on poistettu ja läpinäkyvyysosiossa talousrikollisuuden torjunnasta ei ole enää mainintaa. OECD ohjeiden noudattaminen on tuotu edelleen esille, mutta muutoin teemaan liittyvä sanallinen kuvaus on vähentynyt. (OP 2015a; OP 2018a; OP 2021a.)

4.1.4 Taloudellisen yhteiskuntavastuun johtaminen

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa yhtenä raportointiohjeena on raportointi siitä, kuinka veroasiat on yhtiössä organisoitu ja kuinka niitä johdetaan (VNK 2014) sekä muun muassa GRI:n (2021) rahoitusalan toimialakohtaisessa liitteessä on ohjeistus raportoida yhtiön hallinnosta. Vaikka kanslian ohjeistus ei koske muita kuin valtion enemmistöomisteisia yhtiöitä, on sidosryhmäteorian kannalta kuitenkin olennaista, että yritys raportoi myös tietoja siitä, kuinka vastuullisuutta johdetaan ja implementoidaan osaksi liiketoimintaa. Olennaista on tutkia, onko yhtiö raportoinut yhteiskuntavastuun, ja erityisesti taloudellisen vastuun johtamisesta, ja onko yhtiöllä selkeät linjaukset vastuun johtamisen rooleista. Teeman taustalla on sidosryhmien vaatimusten lisäksi valtioneuvoston kanslian ohjeistus (VNK 2014). Erityisesti raporteissa korostettiin selkeää organisointia ja organisoinnin kuvausta yrityksen sisällä yhteiskuntavastuuseen liittyvistä asioista. Yhteiskuntavastuun johtamisesta vastaavat tahot on esitelty, kuten myös vastuullista toimintaa liiketoimintaan implementoivat tahot. Lisäksi samoin kuin aiempien teemojen, myös neljännen teeman ympärillä oli paljon yrityksen sisäisiä ohjeistoja, kuten eettinen ohjeisto "Code of Conduct", johon yhteiskuntavastuun johtamisen kerrotaan pohjautuvan. Lisäksi johtamisen tueksi on luotu myös KPI-mittareita, joiden perusteella voidaan tukea päätöksentekoa. Sekä Nordealla että Danske Bankilla vastuullisuuteen liittyvässä organisaatiokenteessa on tehty muutoksia jokaisena tarkasteluvuotena, joka osoittaa sen, että yhteiskuntavastuun johtamiseen ja vastuullisten tekojen tuomisessa osaksi liiketoimintaa pyritään kehittämään yhä tehokkaammaksi.

"Vastuullisuutta koskevia asioita käsitellään säännöllisesti keskusyhteisön hallituksen ja johtokunnan lisäksi liiketoimintojen johtoryhmissä. Jokapäiväistä vastuullisuustyötä ja vastuullisuusohjelman toimeenpanoa ohjaavat liiketoimintojen vastuullisuuden työryhmit- -" (OP 2021a).

OP avaa 2014 GRI-raportillaan yhteiskuntavastuun strategista johtamista. Strategisesta johtamisesta sekä eettisiä asioita koskevista linjauksista vastaa OP

Osuuskunnan johtokunta, kun taas yhteiskuntavastuu kuuluu viestintäjohtajan vastuun piiriin. Johtaminen on integroitu osaksi normaalia liiketoiminnan johtamista ja suoriutumista mitataan KPI-mittareilla (Key Performance Indicators). Muun muassa hallinnointiperiaatteet, yhteiskuntavastuuohjelma sekä hyvä pankki- ja vakuutustapa ohjaavat OP Ryhmää toimimaan rehellisesti ja reilusti sääntöjen puitteissa sekä riskienhallinta ja compliance -toiminto vastaa yhteiskuntavastuuseen liittyvien riskien vaatimuksenmukaisuudesta. Yhteiskuntavastuun johtamisesta raportointi painottuu kuitenkin sosiaalisen sekä ympäristövastuun osa-alueisiin. Taloudellisesta osa-alueesta mainitaan vain, että OP:lla on merkittäviä välittömiä ja välillisiä taloudellisia vaikutuksia koko yhteiskuntaan sekä paikallisissa talouksissa. OP kertoo päivittäneensä vuonna 2017 Hyvän liiketavan periaatteita sekä vastuullisuusohjelmaansa, jotka ohjaavat yhteiskuntavastuun johtamista. Vastuullisuusohjelman yhtenä teemana on ”*Tuemme alueellista elinvoimaisuutta*”, joka sisältää kohdan ”*Raportoimme verojalanjäljen*”. Yritysvastuun toteutumisesta ovat edelleen vastuussa samat toiminnot kuin 2014. Lisäksi tarkasteluvuonna 2017 muutoksena yhteiskuntavastuun johtamisesta raportointiin vastuullisuusohjelman tärkeimmät KPI-mittarit on tuotu ilmi vuosiraportilla vertailulukuineen, mutta KPI-mittarit eivät sisällä veroraportoinnille merkityksellisiä tunnuslukuja. Vuonna 2020 vuosiraportilla tiedot pysyvät samana ja OP ilmoittaa edelleen noudattavansa aiempia ohjeistuksia. Muutoksena vuodelta 2017 vuoteen 2020 OP tuo esiin huomautuksen siitä, että yritysvastuuasioita käsitellään säännöllisesti johtokunnan lisäksi liiketoimintojen johtoryhmissä ja toteutumia seurataan jatkuvasti. Konkreettisesti yritysvastuuseen liittyviä asioita siis käsitellään säännöllisesti ja sidosryhmät antavat palautetta yhteiskuntavastuullisiin asioihin liittyen. (OP 2015a; OP 2015b; OP 2018a; OP 2021a.) OP lähestyy teemaa varovasti, eikä tuo ennen vuotta 2020 esiin tarkemmin implementoinnista tai johtamisesta vastaavia organisaatiotasoja. OP korostaa yhteiskuntavastuun johtamisen pohjana olevia ohjeistoja sekä päätöksenteon tukena olevia KPI-mittareita, ja viimeisenä tarkasteluvuotena tuo esiin näiden lisäksi myös huomautuksen siitä, että yritysvastuuasioita käsitellään johtokunnassa- ja ryhmissä. Kehitystä on siis huomattavissa pienin askelin, kun yhä tarkempia tietoja tuodaan teeman pohjalta esille.

” In June 2020, a group-wide task force was appointed with the purpose of identifying improvements in terms of managing sustainability in general - - to support this approach, we decided to transform our sustainability governance model to tie sustainability and risk closer together.” (Nordea 2021c).

Nordea kertoo yhtiön yhteiskuntavastuun johtamisen uudistuksista – yhtiö on vuonna 2014 uudelleenorganisoinut yhteiskuntavastuun johtamista, ja perustanut yhteiskuntavastuukomitean, jonka vastuulla on muun muassa yhteiskuntavastuustrategian valmistelu, seuranta ja toteuttamisen varmistaminen. Yhteiskuntavastuun johtamisesta on luotu myös kuvio, jonka mukaisesti komitean alapuolella on vielä yhteiskuntavastuuyksikkö sekä sidosryhmäverkosto. Muutoksien erilaisten tasojen on ollut tarkoitus helpottaa yhteiskuntavastuullisten toimien koordinoimista sekä integroimista liiketoimintaan. Vuodelle 2014 myös määriteltiin uudelleen vastuullisuustavoitteita sekä tarkoituksena oli tehdä

tavoitteista helpommin mitattavia. Kuitenkin Nordea myönsi raportilla, ettei kaikki voi olla heti "täydellisesti", vaan tavoitteet ja toiminnot kehittyvät vuosi vuodelta. Tarkasteluvuonna 2017 Nordea kuvaa olennaisuusanalyysin pohjalta rakennetulla pyramidimallillaan osana alinta "perustus"-kerrosta läpinäkyvää verotuksen johtamista ja hallinnointia. "Perustus"-kerroksen tarkoituksena on kuvata asioita, joiden toteutuminen on niin sanottu perustaso tai vähimmäisvaatimus yritystoiminnalle. Pyramidin keskimmäisessä kerroksessa kuvataan yleisesti kriittisiä alueita, jotka vaikuttavat esimerkiksi sidosryhmien luottamuksen rakentumiseen. Keskitasolla painotetaan selkeää yhteiskuntavastuun johtamista. Myös yhteiskuntavastuun johtamisen tasoja on hieman muokattu, ja Nordean verostrategiasta ja vastuullisuuteen liittyvästä päätöksenteosta vastaa Nordean Business Ethics and Values-komitea ja vastuukomitea vastaa yhä strategian ja politiikan valmistelusta. Toimintojen implementoinnista liiketoimintaan vastataan ryhmätasoisesti omilla liiketoiminta osa-alueilla. Verovastuun johtaminen perustuu ryhmän toimitusjohtajan vero-ohjeistukseen ja yleisesti vastuujohtaminen perustuu Nordean arvoihin, vastuupolitiikkaan sekä Nordean omaan eettiseen ohjeistoon. Vuodella 2020 yhteiskuntavastuun johtamisen tasoja on uudemman kerran päivitetty ja nyt hieman selvennetty. Tasoja on nyt enää kolme, joista ylin on hallituksen vastuukomitea, seuraavana aiemminkin olemassa ollut "Sustainability and Ethics" -komitea sekä alimpana tasona liiketoiminnan osa-alueet ryhmätasolla. Yhteiskuntavastuun johtamismalli on myös sidottu uutena asiana yhteen riskijohtamisen kanssa. Muutoin vastuullisuusjohtamiseen liittyvät asiat on raportoitu samalla tavalla kuin vuonna 2017, mutta olennaisuusanalyysia ei ole avattu raportilla. (Nordea 2015b; Nordea 2018b; Nordea 2021c)

" In addition to the Business Integrity Board, we have a number of local committees and boards that drive day-to-day decisions on corporate responsibility." (Danske Bank 2018b).

Danske Bank avaa yhteiskuntavastuun johtamista selkeästi omana kappaleenaan esimerkkien valossa 2014 vastuuraportillaan. Danske on vuonna 2014 perustanut uuden elimen yhtiöön, jonka tehtävänä on seurata vastuullisuusstrategiaan liittyviä ohjeistuksia ja implementoida ne osaksi liiketoiminnan päätöksentekoa. Yhteiskuntavastuun toteutumista ja johtamista ohjataan jokaisena tarkasteluvuonna raportilla esitettyjen KPI-tunnuslukujen avulla, jotka sisältävät myös taloudellisia ja veroihin liittyviä mittareita vertailulukuineen. Vuoden 2014 raportin osalta kuitenkin johtamiseen liittyvä kappale jää melko pintapuoliseksi kuvaamaan uuden elimen perustamista. Yhteiskuntavastuun johtamisen pohjana kerrotaan olevan kansainväliset ohjeistukset, eettinen ohjeisto sekä muut ryhmän sisäiset ohjeistot. Kuitenkin vuonna 2017 yhteiskuntavastuun johtamista ja sen tasoja on kuvattu hieman yksityiskohtaisemmin. Raportilla on kerrottu tarkemmin eri tasojen tehtävistä yhteiskuntavastuun johtamisen saralla. Hallitus on pitänyt vuoden 2017 aikana neljä kokousta koskien uusia vastuullisuusstrategioita ja näihin liittyvää päätöksentekoa, ja päivittäisestä implementoinnista vastuullisuusvalintoihin liittyen vastaavat ryhmäsisäiset paikalliset komiteat ja liiketoimintayksiköt. Samankaltaisesti kuin Nordealla, vuonna 2020 Danske Bank on perustanut vastuullisen talouden neuvoston, johon kuuluu myös jäseniä

riskijohtamisen yksiköstä. Vuonna 2020 yhteiskuntavastuun johtamisessa painotetaan paljon ilmatoriskeitä ja niiden johtamista, ja tarkempi selvitys yhteiskuntavastuun johtamisesta jää pintapuoliseksi. (Danske Bank 2015b; Danske Bank 2018b; Danske Bank 2021b.) Danske Bank on uudelleenorganisoinut jokaisena tarkasteluvuonna yhteiskuntavastuun johtamisrakennettaan ja kehittänyt oman neuvoston, johon kuuluu myös jäseniä riskijohtamisen yksiköstä. Danske Bankin raportoinnin kehityksestä on huomattavissa, että yritys haluaa tuoda konkreettisemmin esiin, miten eri tahot yhtiön sisällä vaikuttavat vastuullisuuteen ja tuovat näitä asioita yhä tarkemmin esille. Raportointi itsessään pysyy kuitenkin päällisin osin samankaltaisena läpi tarkasteluajanjakson.

4.2 Raportointiperiaatteiden noudattaminen ja kehitys veroraporteissa

4.2.1 Maakohtainen veroraportointi

EU julkaisi vuonna 2014 maakohtaisen raportoinnin ohjeistuksen, jonka mukaan kaikkien pankkien tulisi 2015 alusta raportoida veroistaan maakohtaisesti. Ohjeistus kuuluu vakavaraisuusdirektiivipakettiin, ja se on luotu tarkemmin ohjeistamaan luottolaitoksia maakohtaisen raportoinnin toteuttamiseen. Maakohtaisen raportin tulee sisältää sivuliikkeiden tai tytäryritysten sijaintivaltiot, nimet ja liiketoiminnan luonne. Lisäksi lukuina tulee antaa liiketoiminnan tuotot, henkilöstön määrä, liikevoitto- tai tappion määrä ennen veroja, tilikauteen kohdistuvien tuloverojen määrä sekä julkisten pääomatukien tai lainojen ja takausten määrä. (Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014.) Teemassa tutkitaan sitä, ovatko pankit raportoineet veroistaan maakohtaisesti ohjeistuksen mukaan. *Maakohtainen raportointi* -teemaa analysoidessa esiin tuli se, että pääosin yhtiöt ovat jo ennen luottolaitoslakia raportoineet maakohtaisesti, ja maakohtainen raportointi on ollut osa normaalia tilinpäätösraportointia. Selkeästi maakohtaisen raportoinnin osalta asiat ovat olleet lähtökohtaisesti lain vähimmäisvaatimustasolla jo ennen lain voimaantuloa, jolloin lain voimaantullessa raporttien tiedot ovat sisältäneet jo pääosin kaikki tiedot.

“ Under CRD IV, a financial institution must disclose, by country in which it operates though a subsidiary or a branch, information about income, number of employees, profit before tax, tax and public subsidies received.” (Danske Bank 2021a).

Vuoden 2014 vastuullisuusraportilla Danske Bank mainitsee 2015 alusta pakolliseksi tulleesta maakohtaisesta raportoinnista ja kertoo, että Danske Bank on tarjonnut kyseisen informaation jo vuodesta 2007 alkaen vuosiraportillaan. Danske Bank tarjoaa 2014 vuonna maakohtaisen veroraportoinnin taulukossa ilman vertailutietoja. Toimintamaittain on annettu esimerkiksi liiketoiminnan tuotot ”turnover” (korkotuotot, palvelumaksut, komissiot, muut), henkilöstömäärä, liikevoitto- tai tappio ennen veroja sekä tilikaudelle kohdistuneiden tuloverojen määrä. Taulukon alla kerrottu, ettei Danske Bank ole saanut merkittäviä julkisia

tukia. Oman otsikkonsa alla on myös avattu tiedot, mitä toimintoja eri maiden sivuliikkeet ja tytäryhtiöt harjoittavat missäkin maassa ja millä nimellä toiminta on maittain. Maakohtaisella raportilla tuodaan tarkasteluvuosina myös verotettava tulos esimerkiksi Luxemburgissa, joka on yleisesti veroparatiisiksi määritelty maa. Vuosina 2017 ja 2020 maakohtaisen veroraportoinnin ohessa tarjotaan myös edellisen vuoden vertailutiedot, muuten tiedot ovat pysyneet samoina tarkasteluvuosina. (Danske Bank 2015a; Danske Bank 2015b; Danske Bank 2018a; Danske Bank 2021a.) Danske Bankin osalta selkeää muutosta raportoinnissa ei ole tapahtunut, luultavasti sen vuoksi, että he ovat tarjonneet informaation jo 2007 alkaen vuosittain. Maakohtainen raportointi on tarkasteluvuosina vakio- muotoinen ja sisältää kaikki luottolaitoslaissa mainitut tiedot, ainoastaan kehityksenä jälkimmäisillä tarkasteluvuosilla tarjotaan myös vertailutiedot.

“ The table below presents, for each country where Nordea is established, (i.e. where Nordea has a physical presence), information about the businesses, geographical area, average number of employees, total operating income, operating profit and income tax expense. Nordea is considered to have a physical presence in a country if Nordea has a subsidiary, associated undertaking or branch in that country.” (Nordea 2021b).

Nordea on jokaisena tarkasteluvuotena raportoinut vaadittavien tietojen mukaan maakohtaisesti veroista vertailutietojen kanssa. Verojen maksu maittain on kuvattu yritysvastuuraportin liitetiedoissa vuonna 2014 ja 2017. Esille on tuotu taulukossa maksetut tuloverot, henkilöstömäärä, liiketoiminnan tuotot ja liiketoiminnan voitto tai tappio vertailutietoineen jokaisessa toimintamaassa. Vertailutiedot on esitetty kaikkina tarkasteluvuosina. Raportin tekstiosiossa myös mainitaan, ettei Nordea ole saanut merkittäviä hallinnollisia avustuksia. Lisäksi yksittäisten maiden kohdalla on avattu tarkemmin, mitä liiketoimintalueita Nordealla on kyseisessä maassa ja millä maantieteellisellä alueella (esimerkiksi kaupunki) toimintaa sijaitsee. Lisätiedoissa on kerrottu tytäryhtiöiden, osakkuusyritysten ja sivukonttoreiden nimet kussakin sijoittautuneessa maassa. Vuonna 2020 Nordea on julkaissut erillisen maakohtaisen veroraportin verkkosivuillaan samoilla tiedoilla kuin vuonna 2014 ja 2017, mutta he ilmoittavat myös vuonna 2020 maakohtaiset numeeriset verotiedot edelleen yritysvastuuraportin liitetiedoissa. Myös Nordea ilmoittaa verotiedot veroparatiiseiksi määriteltyjen Luxemburgin ja Sveitsin osalta samaan tapaan kuin muidenkin toimintamaiden osalta. (Nordea 2015b; Nordea 2018b; Nordea 2021c.)

“ OP Ryhmä toimii pääosin Suomessa. OP Yrityspankki Oyj:llä on kuitenkin pankki-toimintaa harjoittavat sivuliikkeet Virossa, Latviassa ja Liettuaassa.” OP (2021b).

Vaikka maakohtainen raportointi ei suoranaisesti vaikuta OP Ryhmään tai sen raportointikäytäntöihin niin laajasti kuin Nordealla tai Danske Bankilla, OP mainitsee vuoden 2014 raportillaan luottolaitosdirektiivistä, jonka mukaisesti pankkien sääntely kiristyy vaiheittain. He kuvailevat asiaa osana finanssialan toimintaympäristön murrosta. OP tarjoaa yritysasiakkaille palveluja Baltian alueella mutta pääosa markkinoista on Suomessa. Toimintaa Suomen ulkopuolella on vähän, sillä ainoastaan OP Yrityspankki toimii Suomen ulkopuolella. OP

Yrityspankin maakohtainen veroraportointi on toteutettu toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen liitetietojen yhteydessä vuosittain tarkasteluvuosina 2017 ja 2020. Erillistä maakohtaista raporttia ei ole. Vuonna 2014 OP Yrityspankki oli Pohjola Pankki Oyj, jonka toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen liitetiedoista ei löydy ollenkaan tietoja maakohtaisesta raportoinnista, vaikka raportilla mainitaan, että Pohjola Pankilla on ollut 2014 sivuliikkeet Virossa, Latviassa ja Liettuassa. Vuonna 2017 tilinpäätöstiedoissa on ilmoitettu maakohtaisesti liiketoiminnan tuotot, liikevoiton- tai tappion yhteenlaskettu määrä ennen veroja, tuloverojen määrä sekä henkilöstön määrä maittain edellisen vuoden vertailutiedoilla. Sivuliikkeiden kotipaikat ja nimet on ilmoitettu ja kerrottu, mitä liiketoimintaa kussakin liikkeessä harjoitetaan. Maakohtaisten tietojen ohessa ei ole erikseen kerrottu julkisten tukien vastaanottamisesta. Vuonna 2020 Yrityspankin maakohtainen raportointi on jaettu myös OP Ryhmän omissa tilinpäätöksen liitetiedoissa. (OP 2015a; Pohjola Pankki 2015; OP Yrityspankki 2018; OP Yrityspankki 2021; OP 2021b)

4.2.2 Global Reporting Initiative

KPMG (2020) mukaan GRI-raportointiohjeisto on vastuullisuusraportoinnin saralla maailmanlaajuisesti eniten käytetty ohjeisto sekä Työ- ja elinkeinoministeriön (2015) mukaan GRI-raportointiviitekehys on myös Suomessa yleisesti käytetty ohjeistus. Vuonna 2013 julkaistiin ohjeistoon uusi ”päivitys” GRI G4, joka tällöin jo alkoi korostaa veroraportointia osana taloudellisten tietojen ohjeistoa. Vuoden 2021 jälkeen julkaistaviin raportteihin (2020 vuosi- ja vastuullisuusraportit) GRI lisäsi taloudellisen vastuun ohjeistoon GRI 207 standardin. Standardin tarkoituksena on esitellä raportointivaatimuksia tarkemmin veroraportoinnin osalta. Lisäksi GRI-ohjeisto sisältää oman toimialakohtaisen liiteohjeiston rahoitusalueelle, joka korostaa myös muiden osa-alueiden ohessa myös taloudellista osa-aluetta. (GRI 2021). Tutkittavissa raporteissa huomattavaa oli se, että GRI-ohjeistoa oli käytetty, mutta raportointi painottui selkeästi ympäristö – sekä sosiaalisen vastuun osa-alueisiin. Taloudellisen vastuun osa-aluetta oli hyödynnetty minimaalisesti, ja veroihin ei juurikaan viitattu taloudellisen osa-alueen raportoinnissa. Huomattavaa oli myös se, että ainoastaan yksi kohdeyritys, Nordea, oli ottanut käyttöön GRI 207 -standardin, jonka raportointi kuitenkin jäi standardin koko sisältöön verraten pintapuoliseksi. Yritykset myös painottavat valinneensa käytetyt standardit olennaisuuden perusteella, joka osaltaan merkitsee sitä, että veroasioita ei ole nähty raportoinnin kannalta niin oleellisina.

” Nordea’s Sustainability Report 2017 has been prepared in accordance with GRI G4, core level and in accordance with relevant parts of GRI G4 Financial Services Sector Disclosures.” (Nordea 2018b).

Vuonna 2014 Nordea mainitsee heti GRI-tiedoista raportoidessaan, että he raportoivat ensikertaa GRI G4 ohjeiston mukaan, ja heiltä saattaa puuttua dataa täydellisen raportin tekemiseksi. GRI G4-ohjeisto tuli voimaan 2013. Nordea on 2014 julkaissut vuosi- sekä vastuullisuusraportista erillisen GRI Index-raportin, jossa käydään läpi taulukkomuodossa, millä raportilla yksittäiset standardit on

raportoitu ja kerrotaan, että esimerkiksi taloudellisten tietojen indikaattorin tiedot löytyvät vastuullisuusraportilta. Vastuullisuusraportilla on julkaistu tiedot maksetuista tuloveroista osana 201 standardia, mutta muuten veroihin liittyvä raportointia ei juurikaan ole. Vuonna 2017 Nordea on luopunut erillisestä GRI Index-raportista, ja tuo samat tiedot esiin vastuullisuusraportilla. 2017 Nordea kertoo valmistelleensa vastuuraportin GRI-ohjeistuksen mukaisesti, hyödyntänyt rahoitusalan toimialakohtaista raportointiohjeistoa sekä veroihin liittyen luonut vuodelle 2017 oman indikaattorin, jolla kuvataan aiemmin mainittua verojen maksua maittain sekä verojalanjälkikuvausta. Kyseinen indikaattori ei ole osa virallista GRI-ohjeistoa, vaan Nordea on halunnut tuoda nämä tiedot esiin taloudellisen tiedon mittaristona. Luultavasti indikaattorilla on ennakoitu sidosryhmien vaatimuksia yhä tarkemmalle veroraportoinnille. Muuten talouteen liittyviä indikaattoreita ei ole käytetty, vaan raportointi keskittyy ympäristöllisiin ja sosiaalisiin osa-alueisiin. Vuoden 2020 raportillaan Nordea on siirtynyt vastuullisuusraportin ohessa toteutettavalla GRI-raportoinnilla paljon eteenpäin ja ottanut huomioon veroraportointiin ohjeistavan uuden GRI standardin GRI-207. Nordea raportoi vuonna 2020 uuden GRI 207-1 standardin vaatimusten mukaisesti veroista. Myös muita 200-ryhmän standardeja on hyödynnetty raportoinnissa. 207-1 "Approach to tax"-standardin mukaisesti Nordea raportoi maksetut verot maittain ja verolajeittain. Selkeästi kuitenkin 207 standardin käyttöönotto on tehty, mutta lähestyminen on jätetty melko pinnalliselle tasolle 207-1 koko GRI-ohjeistukseen nähden. Nordea avaa vastuuraportillaan käytetyt GRI-standardit taulukkomuodossa, ja antaa viittaukset kustakin standardista siitä kertovaan vastuuraportin kohtaan. (Nordea 2015b; Nordea 2018b; Nordea 2021c.) Kehitystä tarkasteluvuosien aikana on tapahtunut ja suuntana on selkeästi ollut yhä läpinäkyvämpi veroraportointi ja GRI-raportoinnissa ajan tasalla pysyminen.

"Tämä raportti sisältää GRI:n (Global Reporting Initiative) raportointistandardien (Core) mukaiset tiedot OP Ryhmälle olennaisista näkökohdista." (OP 2021a).

OP mainitsee heti verkkosivuillaan, kuinka yritys on jo vuodesta 2011 lähtien raportoinut vastuullisesta toiminnasta GRI-ohjeiston mukaisesti sekä he noudattavat GRI:n finanssialan toimialakohtaista raportointisuositusta käyttäen vuonna 2014 uusinta G4 -ohjeistoa. Lisäksi vastuullisuusraportoinnissa on OP mukaan otettu huomioon rahoitusalan toimialakohtainen raportointisuositus. Näistä asioista mainitaan lisäksi jokaisella vuosiraportilla. OP on toteuttanut erillisen GRI-raportin vuonna 2014 ja mainitsee olennaisimmat indikaattorit myös vuosiraportilla. Muina tarkasteluvuosina GRI-tiedot on ilmoitettu vuosiraportilla. Raportoinnissa OP käyttää samankaltaista esittelytapaa GRI-standardeille kuin Nordea ja lisää liitetietona vuosiraportissa raportoidut GRI-standardit vastuuraporttiin viittauksineen raportin lopuksi. Vuoden 2014 raportilla mainitaan taloudellisen vastuun osa-alue, mutta sen pääkäsittely pohjautuu esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamiin taloudellisiin riskeihin, ja veronmaksuun liittyviä asioita ei raportoida ollenkaan GRI-tiedoissa. Vuoden 2014 raporteilla ei siis mainita juurikaan veroihin liittyvistä GRI:n taloudellisen vastuun osa-alueista muuten kuin maksettujen tuloverojen osalta. OP mainitsee valinneensa 2014 GRI-raportilleen olennaisiksi määrittelemät yhteiskuntavastuun näkökohdat.

2014 toimialakohtaisessa liitteessä käsitellään muun muassa vastuulliseen sijoittamiseen ja tuotevastuullisuuteen liittyviä kysymyksiä. Vuonna 2017 GRI-raportointi on siirtynyt erilliseltä GRI-raportilta osaksi vuosiraporttia. Vuonna 2017 OP raportoi GRI-tiedot myös taloudelliselta osa-alueelta tarkemmin kuin aiempänä tarkasteluvuotena. Vuoteen 2014 lisänä vuodelle 2017 GRI-raportointiin on otettu mukaan 201 Taloudellisten vaikutusten ohjeisto, ja veroihin liittyen raportissa oli mukana GRI 201-1 standardi. Taloudellisen lisäarvon tuottaminen jaettiin taulukossa sidosryhmittäin ja vertailutiedot annettiin vuodelta 2013 eteenpäin. Yhtenä mittarina olivat maksetut tuloverot taloudellisen lisäarvon tuottajana. Myös vuonna 2020 raportointiin 201-1 standardin mukaisesti. Verojen maksu on tuotu selkeästi osaksi taloudellisen osa-alueen raportointia ja esimerkiksi standardin alla on raportoitu tuloverojen maksettu määrä. Periaatteessa samat tiedot (maksettujen tuloverojen määrä) olivat saatavissa raporteilta myös vuonna 2014, mutta vuosina 2017 ja 2020 verojen maksu oli tuotu selkeämmin osaksi GRI 201-1 standardia ja avattiin visuaalisesti taulukkomuodossa. Uutta GRI 207 Tax-standardia ei mainittu ollenkaan, eikä muita veronmaksuun liittyviä GRI-standardeja. (OP 2015a; OP 2015b; OP 2018a; OP 2021a.) Kehitystä on tapahtunut ensimmäiseltä tarkasteluvuodelta lähtien, ja selkeästi GRI-raportoinnissa on alettu myös kiinnittämään huomiota taloudelliseen osa-alueeseen.

“ Data in this report have been prepared on the basis of our Corporate Responsibility Reporting Principles 2014. The principles are informed by the Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Reporting Guidelines, including the Financial Services Sector Supplement - - ”(Danske Bank 2015b).

Danske Bank kertoo 2014 vastuuraportillaan vastuuraportin perustuvan yhteiskuntavastuuperiaatteisiin, ja nämä periaatteet pohjautuvat GRI-ohjeistoon. Lisäksi Danske Bank mainitsee, että raportin tiedot sisältävät myös rahoitusalan toimialakohtaisen ohjeistuksen mukaan raportoinnin. Yksittäisiä GRI-standardeja ei ole nimetty vastuu- tai vuosiraportilla tai jaoteltu eri osa-alueiden mukaan, mutta GRI-tiedoista on tehty erillinen CR Fact Book-raportti vuonna 2014. Raportit eivät sisällä tietoja taloudellisen tiedon raportoinnista, vaan raportointi keskittyy ympäristö ja sosiaalisen vastuun osa-alueisiin. Myös vuonna 2017 Danske Bank on raportoinut GRI-tiedot CR Fact Book-raportilla, mutta taloudellista osa-aluetta ei ole raportoitu eikä vuosi- tai vastuuraportilla ole mainittu tästä erillisestä GRI-raportista. Vuonna 2020 Danske Bankin yritys vastuuraportilla ei ole mainintaa GRI-indeksin mukaisesta raportoinnista, vaan yrityksen käyttämät eri raportointiperiaatteet eri osa-alueisiin liittyen on eritelty yritys vastuuraportin viimeisellä sivulla. Vuoden 2020 Sustainability Fact Book-raportilla GRI-raportointi ohjeistus on poistunut Danske Bankin käytöstä. Danske Bank on vuonna 2020 raportoinut SASB-viitekehyksen (Sustainability Accounting Standards Board) mukaisesti sekä SFDR-indikaattorien (Sustainable Financial Disclosure Regulation) mukaisesti. Indikaattorien mukaisesti Danske Bank raportoi kestävästä rahoituksesta, mutta muita taloudellisia tietoja tai veronmaksuun liittyvää raportointia ei mainittu. (Danske Bank 2015b; Danske Bank 2015c; Danske Bank 2018c; Danske Bank 2021c.) Muutoksena selkeästi Danske Bank on ottanut

käyttöön eri viitekehykset ja indikaattorit, mutta taloudellisiin tietoihin perustuvia ohjeita tai standardeja ei ole hyödynnetty minään tarkasteluvuotena.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli perehtyä julkiseen veroraportointiin ja raportoinnin kehitykseen sisällönanalyysin avulla. Tarkemmin tutkimus kohdentui tutkimaan Suomen suurimpien pankkien veroraportointia. Näkökulmana tutkimukselle hyödynnettiin sidosryhmäteoriaa, sillä sidosryhmien asettamat vaatimukset koskien yritysten vastuullista toimintaa kasvavat jatkuvasti, ja vastaukseksi vaatimuksiin, yritykset ovat alkaneet kehittää vastuullisuusraportointiaan (Knuutinen 2014; Ellerup Nielsen ja Thomsen 2007), johon myös veroraportointi lukeutuu. Kun yleistä ohjeistusta tai säännöksiä yhteiskuntavastuu- tai veroraportointiin ei ole, yritysten julkaisemia raportteja, verkkosivuja sekä liitetietoja tuli tutkia tarkasti, jotta oli mahdollista löytää kaikki yrityksen raportoima tieto veroihin liittyen. Raporttien nimet olivat vaihtelevia ja veroraportointiin liittyvät tiedot sijaitsivat eri raporteilla vuosittain, mikä antoi kokonaisuutena veroraportoinnista melko epäselkeän ja epäjärjestelmällisen kuvan. Toisaalta ilmiö itsessään on suhteellisen uusi, eli on täysin luonnollista, että raportit hakevat yhä oikeaa muotoa ja paikkaansa. Aihetta tarkasteltiin seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- 1) Miten tarkasteltavat pankit raportoivat veroista?
- 2) Miten raportointi vastaa olemassa olevaa sääntelyä?
- 3) Miten veroraportointi on kehittynyt pankkialan vastuuraportoinnissa?

Sisällönanalyysin teemoittelun tuloksena löytyneet teemat olivat verojalanjälki ja efektiivinen verokanta lukuina, rooli veronmaksajana sidosryhmien sekä yhteiskunnan näkökulmasta, vastuullinen veronmaksu ja läpinäkyvyys strategisina periaatteina, taloudellisen yhteiskuntavastuun johtaminen, Global Reporting Initiative -ohjeisto sekä maakohtainen raportointi. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastatakseni hyödynnettiin neljän ensimmäisen teeman analysointia. Tarkoituksena oli löytää toistuvia aiheita ja teemoja, joita korostetaan yritysten julkaisemissa vastuuraporteissa verojen osalta. Kaksi viimeistä teemaa liittyvät veroraportoinnin kannalta relevanteimpaan sääntelyyn, ja tarkempi sääntelyn tulkinta antaa vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen. Kolmanteen tutkimuskysymykseen saadaan vastauksia teemojen kehityksen analyysillä ja vertailulla.

Suuremmassa kuvassa veroraportoinnin kehityskäyrän suunta oli selkeästi kasvava jo sinänsä lyhyellä tarkastelujaksolla, mikä oli oletettavissa aiemman tutkimuksen mukaisesti ja sidosryhmien kasvavien vaatimusten tuloksena. Lähes jokainen teema oli raportoitu jo heti 2014 raporteilla vähintään säännösten ja ohjeistuksien vähimmäisvaatimukset täyttävällä tavalla, mutta useimpien teemojen ympärillä myös kehitystä oli tapahtunut tarkasteluvuosien aikana. Raporteissa korostettiin laajasti selkeää organisointia ja organisoinnin kuvausta

yrityksen sisällä yhteiskuntavastuuseen liittyvistä asioista. Muutoksia oli organisaatorakenteen osalta jokaisen yrityksen osalta jokaisena tarkasteluvuotena. Jatkuvat organisaatiomuutokset vastuullisuusasioiden ja niiden implementoinnista huolehtivien tahojen ympärillä herättävät ajatuksia siitä, että mahdollisesti vastuullisuusasiat ovat säännösten puuttuessa edelleen hieman hankalia yrityksille. Tämän vuoksi organisaatorakenteita ja vastuutahoja muutetaan, jotta olisi mahdollista löytää suurille yrityksille toimivia tapoja viedä vastuullisuusasiat myös käytäntöön. Sidosryhmät vaativat yhä enemmän myös tekoja, eivätkä vain pelkkiä sanoja. Tällöin ei riitä raportointi yrityksen tavoitteellisesta toiminnasta kohti verovastuullisuutta, vaan sidosryhmät vaativat myös osoituksia teoista ja siitä, että vastuullisuutta yritetään todellisuudessaakin implementoida osaksi liiketoimintaa.

Selkeästi yritykset keskittyvät edelleen raportoinnissaan huomattavasti enemmän ympäristö- ja sosiaalisesta vastuusta raportointiin, ja taloudellisen osa-alueen raportointi jää huomattavasti vähemmälle. Yleisesti ja esimerkiksi GRI:n taloudellisen vastuun osa-alueenkin sisältä veroihin liittyvää raportointia oli kokonaisuuteen nähden erittäin vähän, vaikka esimerkiksi Christensen ja Murphy (2004) sekä Moir (2001) painottavat verojen maksamisen olevan on yksi tärkeimmistä yritys vastuun ja yhteiskunnallisesti vastuullisen toiminnan kulmakivistä. Vähäisellä taloudellisen tiedon raportoinnilla ei tyydytetä sidosryhmien vaatimuksia tai luoda luottamussuhdetta. Sidosryhmien luottamus vastuulliseen veronmaksuun ja yleisestikin yrityksen talouteen on merkityksellistä, ja luottamuksen luominen johdonmukaisen ja tasapainoisen raportoinnin avulla tulisi nähdä olennaisena. Luottamussuhde on merkityksellinen, sillä sidosryhmät ovat toki elintärkeä osa yrityksen toimintaa ja sen päämäärien saavuttamista, mutta sidosryhmät pystyvät myös pahimmassa tapauksessa estämään päämäärien saavuttamisen. Yritysvastuun kolme osa-aluetta (Elkington 2004) eivät ole tasapainossa ja johdonmukaisesti raportoituja pankkialan vastuuraportoinnissa vielä, mutta hitaasti kehityksen jatkuessa myös taloudellinen osa-alue oletettavasti saavuttaa kaksi muuta, ja koetaan yhtä olennaiseksi kuin muut osa-alueet.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että myös yrityksen kansainvälisyyden tasolla voi olla vaikutusta veroraportoinnin sisältöön. OP panosti selkeästi vuosi vuodelta yhä enemmän oman toimintansa vastuullisuuden raportointiin sekä lukuina että muuten visuaalisessa muodossa, mutta taas yleisesti vastuullisesta veronmaksusta sekä veronkierron ja talousrikollisuuden ehkäisystä raportointi jäi jatkuvasti yhä suppeammaksi. OP:n omaan veronmaksuun liittyvä raportointikehitys oli suurta jo tarkasteluvuosien aikana, ja OP selkeästi korosti raportoinnilla olevansa Suomessa yhteiskunnallisesti merkittävä veronmaksaja. Danske Bankin ja Nordean osalta oman veronmaksun esittämien lukuina ja visuaalisesti oli huomattavasti suppeampaa, ja kehitys oli jopa laskevaa tarkasteluvuosien aikana. Sen sijaan Nordea ja Danske Bank puhuivat veronmaksun vastuullisuudesta, läpinäkyvyydestä sekä veronkierron ja talousrikollisuuden ehkäisystä yhä kasvavissa määrin tarkasteluvuosien aikana. On luonnollista, että veronmaksun vastuullisuudesta ja läpinäkyvyydestä ollaan sidosryhmien keskuudessa yhä enemmän kiinnostuneita varsinkin kansainvälisten yhtiöiden osalta, ja yhtiöt vastaavat raportoinnillaan sidosryhmien vaatimuksiin. OP oli rakentanut veroraportointinsa selkeästi eri näkökulmasta ja erilaisille vaatimuksille

vastatakseen, kuin kansainvälisemmät pankit Nordea ja Danske Bank. Selkeästi oli huomattavissa, että OP korosti olevansa yksi Suomen suurimmista veronmaksajista, kun taas Nordean ja Danske Bankin yhteiskunnallisen roolin kulmakivenä on yhä kansainvälisempi liiketoiminta ja laajempi kansainvälinen suunta kohti vastuullista veronmaksua. Kansainvälinen liiketoiminta, laaja liiketoiminta ja varsinkin toiminta veroparatiisien osalta asettaa jo itsessään enemmän epäilyksiä vastuullisesta veronmaksusta, joten kansainvälinen liiketoiminta saattaa lisätä raportointitarvetta vastuullisesta veronmaksusta ja läpinäkyvyydestä. Myös Danske Bank ja Nordea korostivat osuuttansa merkittävänä veronmaksajana, joka osoittaa myös osaltaan sen, että pankeille on tärkeää säilyttää maineensa vastuullisena veronmaksajana.

Kun yhä sääntely veroraportointiin liittyen on pitkälti vapaaehtoista ja ohjeita on paljon eri lähteistä, on raportointi jopa saman yrityksen sisällä vuodelta vaihtelevaa ja tiedot eri paikoissa. Maakohtaisen raportoinnin osalta raportointi on ollut jo vaatimukset täyttävää jo ennen lain voimaantuloa, ja myös lain voimaantulon jälkeen raporttien tiedot ovat sisältäneet kaikki vaadittavat tekijät. Kehitystä maakohtaisen raportoinnin saralla ei juurikaan tapahtunut, luultavasti sen vuoksi, koska yritykset halusivat julkaista sidosryhmiä ajatellen lain velvoittamat tiedot, mahdollisimman selkeässä ja oikeellisessa muodossa. Kaikki kohdeyritykset raportoivat jonkun valitsemansa ohjeiston mukaisesti. Nordea ja OP raportoivat kaikkina tarkasteluvuosina GRI-ohjeiston mukaisesti, mutta Danske Bank vaihtoi viimeisenä tarkasteluvuotena eri raportointiohjeistoon. Yksi kohdeyritys, Nordea, oli ottanut käyttöön GRI 207 -standardin vuoden 2020 raportilla ja aiempina tarkasteluvuonna rakentanut oman mittarin veroraportoinnille. Danske Bank ja OP sen sijaan raportoivat todella minimaalisesti tai ei ollenkaan taloudellisen vastuun osa-alueelta, joten toki GRI-tiedoissa ei verojen maksua oikeastaan käsitelty. Mielenkiintoista on se, että yritykset painottavat valinneensa käytetyt standardit olennaisuuden perusteella, joka osaltaan merkitsee sitä, että veroasioita ei ole nähty raportoinnin kannalta niin oleellisina muiden pankkien kuin Nordean osalta. Selkeästi GRI-ohjeisto pitää paikkaansa myös tarkasteltavien pankkien osalta suosituimpana ohjeistona, mutta sen hyödyntäminen taloudelliselta osa-alueelta jää kokonaisuutena melko suppeaksi. Ohjeiston noudattaminen ei ole kuitenkaan pakollista, vaan yritys saa valita itse olennaisuuden perusteella relevanteimmiksi näkemänsä osa-alueet.

Tutkimuksen tulokset osoittavat yhä korkeampaa veroraportoinnin tasoa ja määrää vuosi vuodelta, mikä viittaa vahvasti siihen, että sidosryhmäteorialla ja sidosryhmien vaatimuksilla on osallisuutensa vastuullisuusraportointiin ohjaavana motivaatiotekijänä. Jotta veroraportointi voisi olla vertailukelpoisempaa ja hyödyllisempää sidosryhmille, tulisi veroraportoinnin- ja myös muuten taloudellisen osa-alueen osalta olla selkeämpää raportointiohjeistusta. Myös yritysten tulisi tunnistaa veroraportointi olennaiseksi ja relevantiksi sidosryhmiensä kannalta, sillä sidosryhmille ei usein enää riitä ainoastaan perustiedot tai tunnusluvut, vaan yritysten tulee vaikuttavasti ja vakuuttavasti perustellen kertoa yritystoiminnan vastuullisuudesta (Sethi, Martell ja Demir 2017). Pankkien veroraportointi selkeästi pyrkii kohti verovastuullisuutta ja sidosryhmien läpinäkyvyysvaatimuksia tyydyttävää veroraportointia, mutta kehitettävää varsinkin sääntelyn ja raportoinnin johdonmukaisuuden osalta on vielä paljon. Yritykset

ovat selkeästi ymmärtäneet, että sidosryhmillä on huomattavasti valtaa, ja riskienhallinnallisesti sidosryhmien mahdollistamat maineriskit ovat merkittävä uhka koko yritystoiminnalle (Murray 2003). Osakkeenomistajat tyydy enää ainoastaan maksimoituun voittoon, vaan tulos pitää olla myös vastuullisella liiketoiminnalla hankittua. Kansainvälisyyden, veronkierto-ongelmien ja veroparatiisitoinnin lisääntyessä yritysten on jatkuvasti parannettava sidosryhmien vaatimuksia tyydyttävää läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Yritysten ja sidosryhmien välinen kommunikaatio perustuu luottamukseen, joten yrityksen on jatkossa yhä perusteellisemmin osoitettava toimivansa vastuullisesti kaikilla osa-alueilla, myös veroihin liittyvissä asioissa.

5.2 Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimusta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota tutkimuksen rajoituksiin. Siinä missä kvantitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden tutkiminen kohdistuu käytettyihin mittareihin, kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuus rakentuu koko tutkimusprosessin ajan (Hirsjärvi ym. 2009). Luotettavuutta mitattaessa tutkimusta arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden avulla. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen yleistettävyyttä ja mittarien luotettavuutta, ja reliabiliteetti taas arvioi tutkimuksen toistettavuutta (Metsämuuronen 2011). Validiteetti ja reliabiliteetti ovat kuitenkin alun perin syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden analysointiin, ja niiden käyttöä kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on kritisoitu (Tuomi ja Sarajärvi 2018; Eskola ja Suoranta 1998). Koska kuitenkin käsitteitä voi soveltaa kvalitatiiviseen tutkimukseen laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet huomioiden (Eskola ja Suoranta 1998), on perinteisiä luotettavuuden käsitteitä käytetty rajoituksia ja tutkimuksen luotettavuutta analysoidessa. Käsitteiden avulla ei tutkita perinteisesti mittariston luotettavuutta tai rajoituksia, vaan reflektoidaan luotettavuuden ja rajoitusten näkökulmasta koko tutkimusprosessia laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet huomioiden.

Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta ja sen kykyä antaa eissattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi ym. 2009). Peruselementeiltään laadullinen tutkimus ei toki pyri yleistettävyyteen, mikä asettaa rajoituksia tälle tutkimukselle jo tutkimusmenetelmän valinnasta alkaen. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ja kuvaamaan tiettyä ilmiötä tutkimusongelman takana. Tämä perusajatus itsessään esittää haasteita reliabiliteetin käytölle laadullisessa tutkimuksessa, joskin perusajatusta tutkimuksen luotettavuudesta reliabiliteetin ja validiteetin näkökulmasta ei kuitenkaan kannata täysin unohtaa. (Puusa ja Juuti 2020.) Tutkimusprosessin aikana tutkija tekee jatkuvasti ratkaisuja vaikuttaen tekemänsä työn luotettavuuteen ja (Eskola ja Suoranta 1998.) laadullisen tutkimuksen peruspiirteenä on tutkimuksen subjektiivisuus (Hirsjärvi ym. 2009), joten tutkimuksen tulokset eivät ole itsessään ja sellaisenaan yleistettäviä tai objektiivisia. Tämän tutkimuksen osalta on tärkeää huomata, että laadullisen tutkimuksen subjektiivisen luonteen vuoksi tulokset eivät ole sellaisenaan yleistettävissä, mikä rajoittaa omalta osaltaan tulosten ja johtopäätösten tulkintaa. Tutkimuksen

tavoitteena ei ollut kuitenkaan yleistää veroraportointiin liittyviä teemoja tai kehitystä, vaan tarkoituksena oli syvempi ymmärrys aiheesta tiettyjen pankkien veroraportoinnin ympäriltä valikoituina tarkasteluvuosina. Laadullisella tutkimuksella ja sisällönanalyysillä oli mahdollista saavuttaa syvempää ymmärrystä ilmiöstä ja vastata asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä, eli kykyä tutkia sitä, mitä oli luvattukin tutkia (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan validiteetti voidaan jakaa tarkemmin sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäinen validiteetti viittaa siihen, että tutkimuksen teoria ja menetelmät ovat loogisessa suhteessa keskenään. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui sisällönanalyysi, joka menetelmänä mahdollistaa uusien teemojen ja syvemmän ymmärryksen luomisen ilmiöstä. Tutkimuksen tavoitteena oli syventää tietoa pankkialan veroraportoinnista, johon tutkimusmenetelmä oli looginen valinta. Ulkoinen validiteetti taas viittaa johtopäätösten ja tulkintojen ja aineiston väliseen loogisuuteen ja pätevyyteen (Eskola ja Suoranta 1998). Luotettavuuden lisäämiseksi tulokset ja niistä tehdyt johtopäätökset on sidottu aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Tulosten ja teoreettisen viitekehyksen avulla kuitenkin myös tutkimuksen ulkopuolinen lukija voi muodostaa omia johtopäätöksiä aiheesta. Tässä tutkielmassa näkökulmana on käytetty sidosryhmäteoriaa, mutta tutkimus asettaa mahdollisuuksia lukijalle myös analysoida tuloksia myös muista mahdollisista näkökulmista.

Yleinen kehityskäyrä veroraportoinnin määrään ja laatuun liittyen on kasvava, joten ilmiönä veroraportointi ja verojalanjalkei asettaa jatkuvasti uusia, monipuolisia sekä mielenkiintoisia tutkimusaiheita. Luonnollinen jatkumo jatkotutkimukselle olisi laajentaa tutkimusta muillekin vähemmän tutkituille toimialoille. Mielenkiintoista olisi nähdä ja analysoida yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia eri toimialojen välillä ja myös esimerkiksi eri maantieteellisiä alueita tutkimalla. Tärkeää olisi tulevaisuudessa myös tutkia veroraportoinnin oikeellisuutta ja sitä, vastaako todellisuudessa yrityksiä toteuttama veronmaksu ja verosuunnittelu veroraportoinnissa avattuja tietoja ja yrityksen mainitsemia tavoitteita. Sääntelyyn tulleet uudet muutokset, kuten GRI 207 liittyvä jatkotutkimus olisi varmasti aiheellista lähivuosina, kun useammat yritykset ovat ehtineet ottaa uuden standardin käyttöön. Myös uudenaikaisena lähestymistapana veroraportointitutkimukselle voitaisiin tuoda kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät, joilla olisi veroraportoinnin määrien jatkuvasti kasvaessa mahdollisuus luoda myös yleistettävää informaatiota.

LÄHTEET

- Abdul Wahab, Nor Shaipah, ja Kevin Holland. 2012. Tax planning, corporate governance and equity value. *The British Accounting Review* 44(2):111–24.
- Alasuutari, Pertti. 2012. Laadullinen tutkimus 2.0. Vsk. 2019. 5. p.
Tampere: Vastapaino
- Alsaadi, Abdullah. 2020. Financial-Tax Reporting Conformity, Tax Avoidance and Corporate Social Responsibility. *Journal of Financial Reporting and Accounting* 18(3): 639–59.
- Antonetti, Paolo, ja Mattia Anesa. 2017. Consumer reactions to corporate tax strategies: The role of political ideology. *Journal of Business Research* 74:1–10.
- Bird, Robert, ja Karie Davis-Nozemack. 2018. Tax avoidance as a sustainability problem. *Journal of Business Ethics* 151(4):1009–25.
- Campbell, David. 2017. Content analysis. Hoque, Z., Parker, LD, Covaleski, MA, & Haynes, K. *Routledge Companion to Qualitative Accounting Research Methods*. Cap 21:354–71.
- Carroll, Archie B. 1991. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons* 34(4):39–48.
- Carroll, Archie B. 1999. Corporate Social Responsibility: Evolution of a Definitional Construct. *Business & Society* 38(3):268–95.
- Christensen, Dane M., David G. Kenchington, ja Rick C. Laux. 2021. How do most low ETR firms avoid paying taxes? *Review of Accounting Studies* 1–37.
- Christensen, John, ja Richard Murphy. 2004. The social irresponsibility of corporate tax avoidance: Taking CSR to the bottom line. *Development* 47(3):37–44.
- Correia, Maria. 2019. Sustainability: An Overview of the Triple Bottom Line and Sustainability Implementation. *International Journal of Strategic Engineering* 2:29–38.
- Dahlsrud, Alexander. 2006. How corporate social responsibility is defined: an analysis of 37 definitions. *Wiley InterScience* (15):1–13.
- Drake, Katharine D., Russ Hamilton, ja Stephen J. Lusch. 2020. Are declining effective tax rates indicative of tax avoidance? Insight from effective tax rate reconciliations. *Journal of Accounting and Economics* 70(1):101317.
- Dyreng, Scott D., Michelle Hanlon, Edward L. Maydew, ja Jacob R. Thornock. 2017. Changes in corporate effective tax rates over the past 25 years. *Journal of Financial Economics* 124(3):441–63.
- Elkington, John. 2004. Enter the Triple Bottom Line. *The Triple Bottom Line: Does It All Add Up*. 11(12):1–16.
- Ellerup Nielsen, Anne, ja Christa Thomsen. 2007. Reporting CSR – what and how to say it? toimittanut M. B. Goodman. *Corporate Communications: An International Journal* 12(1):25–40.
- Eskola, Jari, ja Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Euroopan komissio. 2011. Komission tiedonanto parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle: Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva uudistettu EU:n strategia vuosiksi 2011–2014. KOM (2011) 681 lopullinen (Bryssel 25.10.2011). Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0681>
- Euroopan komissio. 2016. Commission staff working document impact assessment. Assessing the potential for further transparency on income tax information. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=SWD:2016:117:FIN>
- Euroopan komissio. 2017. Aggressive tax planning indicators Final Report. Saatavilla: https://ec.europa.eu/taxation_customs/system/files/2018-03/taxation_papers_71_atp_.pdf
- Fernandez-Feijoo, Belen, Silvia Romero, ja Silvia Ruiz. 2014. "Effect of Stakeholders' Pressure on Transparency of Sustainability Reports within the GRI Framework". *Journal of Business Ethics* 122(1):53–63.
- Fernando, Susith, PhD, ja Stewart Lawrence PhD. 2014. A Theoretical Framework for CSR Practices: Integrating Legitimacy Theory, Stakeholder Theory and Institutional Theory. *The Journal of Theoretical Accounting Research* 10(1):149–78.
- Finnwatch. 2018. Suomessa toimivien pankkien verovastuullisuus. Saatavilla: https://finnwatch.org/images/pdf/Finnwatch_pankkien_verovastuullisuus_2018.pdf
- Freeman, Robert Edward. 1984. *Strategic management: A stakeholder approach*. Boston: Pitman.
- Friedman, Milton. 1970. A Friedman doctrine: The social responsibility of business is to increase its profits. *The New York Times Magazine* 13(1970):32–33.
- Frynas, Jędrzej George, ja Camila Yamahaki. 2016. Corporate social responsibility: review and roadmap of theoretical perspectives. *Business Ethics: A European Review* 25(3):258–85.
- Greenwood, Michelle, ja Harry J. van Buren III. 2010. "Trust and Stakeholder Theory: Trustworthiness in the Organisation-Stakeholder Relationship: JBE". *Journal of Business Ethics* 95(3):425–38.
- GRI. 2019. GRI 207: Tax. Saatavilla: <https://www.globalreporting.org/standards/media/2482/gri207-tax-2019.pdf>
- GRI. 2021. Full set of GRI Standards 2021 - English. Saatavilla: <https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/>
- Hardeck, Inga, ja Tanja Kirn. 2016. Taboo or technical issue? An empirical assessment of taxation in sustainability reports. *Journal of Cleaner Production* 133:1337–51.
- Harmaala, Minna-Maari, ja Niina Jallinoja. 2012. *Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Harrison, Jeffrey S., ja Joyce van der Laan Smith. 2015. Responsible accounting for stakeholders. *Journal of Management Studies* 52(7):935–60.
- Harrison, Jeffrey S., ja Andrew C. Wicks. 2013. Stakeholder theory, value, and

- firm performance. *Business ethics quarterly* 23(1):97–124.
- Herzig, Christian, ja Stefan Schaltegger. 2006. Corporate sustainability reporting. An overview. *Sustainability accounting and reporting* 301–24.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes, ja Paula Sajavaara. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. p. Tammi.
- Hirvonen, Kalle, ja Dan Oudi. 2021. Verotuksen maakohtainen raportti. Verohallinto. Saatavilla: <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/49771/verotuksen-maakohtainen-raportti3/>
- Hänninen, Jyri. 2021. Kahdeksan kysymystä ja vastausta Pandoran papereista eli uudesta jättimäisestä tietovuodosta. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12126521>
- Jenkins, Rhys, ja Peter Newell. 2013. CSR, tax and development. *Third World Quarterly* 34(3):378–96.
- Joshi, Preetika, Edmund Outslay, Anh Persson, Terry Shevlin, ja Aruhn Venkat. 2020. Does Public Country-by-Country Reporting Deter Tax Avoidance and Income Shifting? Evidence from the European Banking Industry. *Contemporary accounting research* 37(4):2357–97.
- Juutilainen, Ville, Minna Knus-Galán, ja Jyri Hänninen. 2020. Ainutlaatuinen tietovuoto paljastaa, miten likainen raha liikkuu pankkijärjestelmän läpi. Keskuskauppakamari. 2021. Suuri veroselvitys. Saatavilla: <https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2021/06/Keskuskauppakamarin-Suuri-veroselvitys-2021.pdf>
- Knuutinen, Reijo. 2015. Corporate Social Responsibility, Taxation and Aggressive Tax Planning. *Nordic Tax Journal* 2014(1):36–75.
- Knuutinen, Reijo. 2017. Hyvät pahat verot. Jyväskylä: Docendo.
- KPMG. 2017. The KPMG survey of corporate responsibility reporting 2017. Saatavilla: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/10/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2017.pdf>
- KPMG. 2020. The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020. Saatavilla: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/11/the-time-has-come.pdf>
- Kurittu, Kaisa. 2018. Yritysvastuuraportointi. Kiinnostavan viestinnän käsikirja. Helsinki: Alma Talent.
- Matten, Dirk ja Crane, Andrew. 2005. Corporate Citizenship: Toward and Extended Theoretical Conceptualization. *The Academy of Management Review*, 30(1), 166-179.
- Matten, Dirk, ja Jeremy, Moon. 2008. "Implicit" and "Explicit" CSR: A Conceptual Framework for a Comparative Understanding of Corporate Social Responsibility *Academy of Management Review* 33(2):404–24.
- Middleton, Alexandra, ja Jenni Muttonen. 2020. Multinational enterprises and transparent Tax reporting. Routledge.
- Moir, Lance. 2001. What do we mean by corporate social responsibility? *Corporate Governance: The international journal of business in society*.
- Murphy, Richard. 2012. Closing the European Tax Gap. A report for Group of the Progressive Alliance of Socialists & Democrats in the European Parliament.

- Murray, Kevin. 2003. Reputation – Managing the single greatest risk facing business today. *Journal of Communication Management* 8(2):142–49.
- OECD. 2020. BEPS actions. Saatavilla: <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/>
- Onu, Diana, Lynne Oats, Erich Kirchler, ja Andre Julian Hartmann. 2019. Gaming the System: An Investigation of Small Business Owners' Attitudes to Tax Avoidance, Tax Planning, and Tax Evasion. *Games* 10(4):46.
- Porter, Michael E., ja Mark R. Kramer. 2006. Strategy & Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. *Harvard Business Review* 84(12):78–92.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus.
- PwC. 2018. Yritysvastuubarometri 2018. Saatavilla: <https://www.pwc.fi/fi/yritysvastuu/tiedostot/pwcn-yritysvastuubarometri-2018-v2.pdf>
- SASB. 2020. GRI and SASB announce collaboration. Saatavilla: <https://www.sasb.org/blog/gri-and-sasb-announce-collaboration-sustainability-reporting/>
- Sethi, S. Prakash, Terrence F. Martell, ja Mert Demir. 2017. An Evaluation of the Quality of Corporate Social Responsibility Reports by Some of the World's Largest Financial Institutions. *Journal of Business Ethics* 140(4):787–805.
- Shuili Du, C. B. Bhattacharya, ja Sankar Sen. 2011. Corporate Social Responsibility and Competitive Advantage: Overcoming the Trust Barrier. *Management Science* 57(9):1528–45.
- Stake, Robert E. 2010. Qualitative research: Studying how things work.
- Steenkamp, Natasja, ja Deryl Northcott. 2007. Content analysis in accounting research: the practical challenges. *Australian Accounting Review* 17(43):12–25.
- Strand, Robert, R. Edward Freeman, ja Kai Hockerts. 2015. Corporate Social Responsibility and Sustainability in Scandinavia: An Overview: *JBE. Journal of Business Ethics* 127(1):1–15.
- SustainAbility. 2006. Taxing issues: Responsible business and tax. Saatavilla: https://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Sustainability_taxing_issues.pdf
- Takkunen, Juho, ja Johanna Kippo. 2020. Danske Bankin rahanpesututkinta laajeni lähes 2 miljardilla Virossa.
- Telkki, Henri. 2015. Valtioenemmistöisten yhtiöiden veroraportit. Maakohtaiset tiedot edelleen avaamatta. Finnwatch. Saatavilla: <https://finnwatch.org/images/pdf/Valtionyhtioidenveroraportit.pdf>
- Torkkel, Timo. 2013a. Miten isot listayhtiöt raportoivat verojalanjäljestä? *Balanssi* (3):60–62. Saatavilla: <https://tilintarkastajat.fi/wp-content/uploads/2020/10/balanssi-lehti-03-2013.pdf>
- Torkkel, Timo. 2013b. Yritysten verojalanjälki -mistä on kysymys? *Balanssi* (3):80–82. Saatavilla: <https://tilintarkastajat.fi/wp-content/uploads/2020/10/balanssi-lehti-03-2013.pdf>
- Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>

- Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624. Saatavilla:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>
- Laki luottolaitostoiminnasta 8.8.2014/610. Saatavilla:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140610>
- Tuomi, Jouni, ja Anneli Sarajärvi. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2015. Verojalanjälkiraportointi – Epävirallisen työryhmän muistio.
- Unerman, Jeffrey. 2008. Strategic Reputation Risk Management and Corporate Social Responsibility Reporting”. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 21(3):362–64.
- Valli, Raine, ja Eila Aarnos. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalla. 5. p. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Valtioneuvoston kanslia. 2014. Ohjeistus valtion enemmistöomisteisille yhtiöille maakohtaisten verojen raportointiin. Saatavilla:
<https://vnk.fi/documents/10616/358621/Ohjeistus++valtion+enemmistöomisteisille+yhtiöille+maakohtaisten+verojen+raportointiin+2014/69e63ff6-3db9-439f-93ea-4110abd752a3/Ohjeistus++valtion+enemmistöomisteisille+yhtiöille+maakohtaisten+verojen+raportointiin+2014.pdf>
- Venturelli, Andrea, Fabio Caputo, Rossella Leopizzi, ja Simone Pizzi. 2019. The state of art of corporate social disclosure before the introduction of non-financial reporting directive: a cross country analysis”. *Social Responsibility Journal* 15(4):409–23.
- Verohallinto. 2021. Pandoran paperit -tietovuoto. Saatavilla:
https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/verohallinnon_esitely/toiminta/vastuullisuus/verovaj/veroparatiisi/pandoran-paperit--tietovuoto/

Vuosi- ja vastuullisuusraportit ja muu tutkimusaineisto

- Danske Bank. 2015a. Annual Report 2014. Saatavilla:
https://danskebank.fi/PDF/Joukkolainat/DB_Annualreport_2014.pdf
- Danske Bank. 2015b. Corporate Responsibility 2014. Saatavilla:
<https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2014/2/cr-report-2014.pdf>
- Danske Bank 2015c. Corporate Responsibility Fact Book 2014. Saatavilla:
<https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2015/2/danske-bank-cr-factbook-2014.pdf?rev=f00cdc5200584d7d9d07d7959f80e589>
- Danske Bank. 2018a. Annual Report 2017. Saatavilla:
<https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2018/2/annual-report-2017.pdf>
- Danske Bank. 2018b. Corporate Responsibility 2017. Saatavilla:
<https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2018/2/cr-report-2017.pdf?rev=12b92dcf775d4f4abfc2738ffa668168>
- Danske Bank. 2018c. Corporate Responsibility Fact Book 2017. Saatavilla:
<https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2018/2/cr-fact-book-2017.pdf?rev=9251af8fff514a61b69c4b08b6e5e67a>
- Danske Bank. 2021a. Annual Report 2020. Saatavilla:
<https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2021/2/annual-report-2020.pdf>
- Danske Bank. 2021b. Sustainability Report 2020. Saatavilla:
<https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2021/2/sustainability-report-2020.pdf?rev=9e97efda94d5437181f320ed84be1ffc>
- Danske Bank 2021c. Sustainability Fact Book 2020. Saatavilla:
<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiwoND9n533AhVosYsKHR2fCGQQFnoE-CACQAQ&url=https%3A%2F%2Fdanskebank.com%2F-%2Fmedia%2Fdanske-bank-com%2Ffile-cloud%2F2021%2F2%2Fsustainability-fact-book-2020.ashx%3Frev%3D4dae5d61b5d94e3295ac93ede6ff05ae%26hash%3D2759CADEAF32B5B4381B49227B9566AD&usg=AOvVaw21WzwGOD-9iZNCtKuQqTlo>
- Nordea. 2015a. Annual Report 2014. Saatavilla:
<https://www.nordea.com/en/doc/nordea-bank-annual-report-2014.pdf>
- Nordea. 2015b. CSR Report 2014. Saatavilla:
<https://www.nordea.com/en/doc/nordea-csr-report-2014.pdf>
- Nordea. 2018a. Annual Report 2017. Saatavilla:
<https://www.nordea.com/en/doc/annual-report-nordea-bank-ab-2017.pdf>
- Nordea. 2018b. Sustainability Report 2017. Saatavilla:
<https://www.nordea.com/en/doc/nordeasustainabilityreport2017printable.pdf>

- Nordea. 2021a. Annual Report 2020. Saatavilla:
<https://www.nordea.com/en/doc/annual-report-nordea-bank-abp-2020.pdf>
- Nordea. 2021b. Country by country reporting. Saatavilla: <https://www.nordea.com/en/doc/nordea-country-by-country-reporting-2020.pdf>
- Nordea. 2021c. Sustainability Report 2020. Saatavilla:
<https://www.nordea.com/en/doc/nordea-sustainability-report-2020.pdf>
- OP Ryhmä. 2015a. OP Vuosi 2014. Saatavilla:
<https://www.op.fi/documents/209474/210240/OP+Vuosi+2014.pdf/0aed054a-fc62-4e90-89a2-f97ef0bb3612>
- OP Ryhmä. 2015b. Yhteiskuntavastuun GRI-tiedot vuodelta 2014. Saatavilla:
<https://www.op.fi/documents/209474/210240/Yhteiskuntavastuun+GRI-tiedot+2014.pdf/18c4bb5d-4eff-4ec7-a6af-1e795e232583>
- OP Ryhmä. 2018. OPn vuosi 2017. Saatavilla:
https://op-year2017.fi/filebank/514-OPn_vuosi_2017.pdf
- OP Ryhmä. 2021a. OP Ryhmän vuosi 2020. Saatavilla:
<https://www.op.fi/documents/209474/36185762/OP+Ryhmän+vuosi+2020/b25f0fd5-ce3d-1443-cb2e-99510123f55f>
- OP Ryhmä. 2021b. OP Ryhmän toimintakertomus ja tilinpäätös 2020. Saatavilla:
<https://www.op.fi/documents/209474/36185762/OP+Ryhmän+toimintakertomus+ja+tilinpäätös+2020/3a7340b7-95c7-fcf8-6aae-e81e01c736e5>
- Pohjola Pankki Oyj. 2015. Toimintakertomus ja tilinpäätös 2014. Saatavilla:
<https://www.op.fi/documents/209474/210342/Pohjola+Pankki+Oyjn+toimintakertomus+ja+tilinpäätös+2014/a369f089-cada-4f62-9051-476447783960>
- OP Yrityspankki. 2018. Toimintakertomus ja tilinpäätös 2017. Saatavilla:
<https://www.op.fi/documents/209474/28185345/OP+Yrityspankki+Oyj+toimintakertomus+ja+tilinpäätös+2017/6e843463-d8e7-4fc3-8671-6b165e252b74>
- OP Yrityspankki. 2021. Toimintakertomus ja tilinpäätös 2020. Saatavilla:
<https://www.op.fi/documents/209474/36185917/OP+Yrityspankki+Oyj+toimintakertomus+ja+tilinpäätös+2020/0dcc141c-6dcc-61ff-acc9-2cd988138b9a>